

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra psychologie

OTEC NA RODIČOVSKÉ
DOVOLENÉ A CELKOVÁ
SPOKOJENOST PÁRU

FATHER ON PARENTAL LEAVE AND OVERALL
SATISFACTION OF THE COUPLE

Magisterská diplomová práce

Autor: Bc. Sabina Richterová

Vedoucí práce: PhDr. Marek Kolařík, Ph.D.

Olomouc

2022

Poděkování patří PhDr. Marku Kolaříkovi, Ph.D., vedoucímu mé magisterské diplomové práce, za trpělivost, ochotu a odborné vedení. Také děkuji svým rodičům za podporu po celou dobu studia. V neposlední řadě také děkuji mému partnerovi, který mi byl velkou oporou. Po celé roky studia jsem vděčná za své přátele, bez kterých bych si to studium jednoduše nedokázala představit. Velký dík na závěr také patří všem ochotným maminkám a tátům, kteří se rozhodli výzkumu zúčastnit, protože bez nich by tato práce nikdy nevznikla. Děkuji.

Místopřísežně prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci na téma „Otec na rodičovské dovolené a celková spokojenost páru“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne .....

Podpis .....

OBSAH

ÚVOD.....	5
TEORETICKÁ ČÁST.....	6
1 Vymezení pojmů.....	7
1.1 Mateřská dovolená.....	7
1.2 Otcovská poporodní péče	8
1.3 Rodičovská dovolená.....	8
2 Podoba rodičovské dovolené ve vybraných zemích	9
Mateřská a otcovská role.....	12
2.1 Vývoj mateřské role	12
2.2 Vývoj otcovské role.....	14
2.3 Otcovská role dnes	17
2.3.1 Specifika otcovské péče	18
2.3.2 Trendy v otcovství.....	22
2.3.3 Aktivní otcovství	23
3 Pouto mezi dítětem a rodičem	25
3.1 Vývoj dítěte a tvorba pouta	25
3.2 Pouto mezi dítětem a otcem	29
4 Spokojenost.....	31
4.1 Partnerská spokojenost	31
4.2 Proměna a spokojenost vztahu po narození dítěte.....	34
5 Dosavadní výzkumy	40
VÝZKUMNÁ ČÁST.....	43
6 Výzkumný problém.....	44
7 Typ výzkumu a použité metody	45
7.1 Výzkumné předpoklady a formulace hypotéz.....	45
7.2 Použité metody	46
7.2.1 CSI-32 – Index partnerské spokojenosti	46
7.2.2 Dotazník uspořádání rodičovské dovolené.....	48
8 Sběr dat a výzkumný soubor.....	50
8.1 Proces sběru dat.....	50
8.2 Proces čištění dat	51
8.3 Popis výzkumného souboru.....	51
8.4 Etické hledisko a ochrana soukromí.....	55

9	Práce s daty	57
10	Výsledky	59
	10.1 Testování hypotéz.....	60
11	Diskuze	65
12	Závěr.....	70
13	Souhrn	71
	LITERATURA.....	75
	PŘÍLOHY	

ÚVOD

Cílem této magisterské diplomové práce je zmapovat spokojenost párů, které se rozhodly, že na rodičovskou dovolenou půjde otec. Práce navazuje na bakalářskou práci s názvem *Otec na rodičovské dovolené a jeho vztah s dítětem* (Richterová, 2020). V předešlém výzkumu jsme zkoumali, jak tato skutečnost ovlivňuje vztah s dítětem. Pozorovali jsme proměnu rodinných vztahů nejen v dyádě otec – dítě. V rozhovorech často zaznívalo, že skutečnost, že byl otec na rodičovské dovolené, ovlivňovala i vztah mezi partnery.

V diplomové práci bychom rádi získali vhled do této problematiky a pokusili se zjistit, jaká je spokojenost párů, kde otec je aktuálně na rodičovské dovolené, a jaké faktory mohou případně na prožívanou spokojenost působit.

Počet párů, které se rozhodnou, že na rodičovskou dovolenou půjde otec, stále stoupá, ale dosud tato situace není běžným jevem. Partneři se rozhodují, kdo půjde na rodičovskou dovolenou, na základě řady faktorů. Často se mezi stěžejními faktory objevuje finanční stránka, kariéerní růst či samotná motivace otce. Domníváme se, že nejen uspořádání rodičovské dovolené má vliv na spokojenost páru, ale i důvody pro toto uspořádání a další okolnosti toho, jak to v domácnosti probíhá.

V teoretické části diplomové práce nejprve přiblížíme dovolené určené k péči o dítě, následně nastíníme situaci ohledně těchto dovolených v ostatních zemích. Dále se zabýváme mateřskou i otcovskou rolí a tvorbou pouta mezi rodičem a dítětem. Ve finální fázi teoretické části se zaměřujeme na párovou spokojenost a spokojenost jako takovou. Přiblížíme také dosavadní výzkumy v souvislosti s rozložením rodičovské dovolené.

Cílem výzkumné části diplomové práce je zjistit spokojenost párů, ve kterých je na rodičovské dovolené (RD) otec. Následně pak zmapovat, jak jednotlivé faktory, jako je motivace otců pro nástup na RD, rozložení péče o domácnost a dítě či délka RD, prožívanou spokojenost ovlivňují.

Diplomová práce by mohla pomoci odhalit některé faktory, které mohou přispívat k párové spokojenosti i nespokojenosti, a tak pomoci budoucím rodinám při plánování rozložení rodičovské dovolené. Že rodičovská dovolená není tak úplně dovolená jako spíš pěkný záprah, už je známo. Věříme však, že pokud jsou rodiče informováni, připraveni a fungují jako tým, lze rodičovskou nejen zvládnout, ale také si ji užít.

TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ POJMŮ

V první kapitole se věnujeme vymezení pojmů spojených s různými typy dovolené určené k péči o dítě a s příspěvků k nim náležících. Tato oblast často bývá plná nejasností a domníváme se, že právě různé možnosti příspěvků a sociální pomoci mohou být jedním ze základních kritérií při rozhodování se, zda na rodičovskou dovolenou nastoupí matka, či otec.

1.1 Mateřská dovolená

Ačkoliv pojmy rodičovská a mateřská dovolená mnoho lidí zaměňuje, tyto dvě dovolené se od sebe liší. Jako mateřská dovolená se označuje období, ve kterém matka čerpá peněžitou pomoc v mateřství (PPM), a to po dobu 28 týdnů, nebo 37 týdnů při vícečetném porodu. Tuto dávku může začít čerpat nejdříve 8 týdnů před plánovaným porodem a je možno ji pobírat nejdéle do 1 roku věku dítěte (MPSV, 2019).

Peněžitá pomoc v mateřství je jednou z dávek systému nemocenského pojištění. Pro to, aby mohla matka tuto dávku čerpat, je tedy nutné, aby byla minimálně 270 kalendářních dní před porodem nemocensky pojištěna, 180 dní je-li OSVČ, v posledním roce přede dnem začátku podpůrní doby (MPSV, 2020). Dle Ministerstva práce a sociálních věcí (MPSV, 2020):

Zákon umožňuje střídání matky dítěte s jejím manželem či otcem dítěte v péči o dítě, a to na základě písemné dohody, přičemž každý z nich má při této péči o dítě nárok na výplatu peněžité pomoci v mateřství po dobu a za podmínek stanovených zákonem o nemocenském pojištění.

Matka dítěte se svým manželem či otcem dítěte se mohou začít v péči střídat nejdříve od 7. týdne ode dne porodu a četnost střídání není nijak omezena. V případě střídání se stopne výplata peněžité pomoci v mateřství matce a začne se vyplácet otcí z jeho nemocenského pojištění, splňuje-li všechny podmínky nemocenského pojištění. Vyřizuje ji okresní správa sociálního zabezpečení (MPSV, 2019).

Jedinou podmínkou v tomto střídání o péči je počet dní, které se musí otec dítěte či manžel starat o dítě v kuse, a to činí 7 dní (MPSV, 2019).

1.2 Otcovská poporodní péče

Otcovská poporodní péče je také dávkou nemocenského pojištění, jež náleží otci dítěte, který o dítě pečuje, či osobě jež převzala dítě do nahrazující péče. Trvá 14 dnů a je čerpána v souvislosti s péčí o novorozené dítě (CSSZ, 2022).

Podmínkou je opět účast na nemocenském pojištění a zapsání otce v rodném listu dítěte. Otec musí otcovskou poporodní péči nastoupit do šesti týdnů od narození dítěte (CSSZ, 2022).

1.3 Rodičovská dovolená

Rodičovská dovolená slouží k prohloubení péče o dítě. Navazuje na mateřskou dovolenou a může o ni zažádat i otec dítěte. Na rodičovské dovolené mohou být oba rodiče současně, ale na rodičovský příspěvek má nárok jen jeden z rodičů. Rodičovský příspěvek je dávka pro rodiče, který osobně, celodenně a řádně pečuje o nejmladší dítě v rodině. Pokud z nějakého důvodu nemůže být vyplácena mateřská, je možné si zažádat o rodičovský příspěvek již od narození dítěte (MPSV, 2020).

Tento příspěvek je stejný pro oba rodiče (činí celkem 300 000 Kč, pokud se dětí narodí více 450 000). Rodič si volí výši měsíčního čerpání příspěvku dle denního vyměřovacího základu až do částky 10 000 Kč měsíčně, při narození více dětí do 15 000 Kč měsíčně. Nejdelší možná délka trvání je do 4 let věku nejmladšího dítěte. Pokud je rodič na rodičovské dovolené, je možné, na rozdíl od mateřské dovolené, aby i nadále navštěvoval zaměstnání či studoval, je-li zajištěna řádná péče o dítě. Dítě mladší 2 let může strávit v jeslích či školce maximálně 46 h/měsíc (MPSV, 2020).

Dalším rozdílem od mateřské dovolené je skutečnost, že rodičovský příspěvek náleží pod sociální dávky, nikoli nemocenské. Neplynou zde tedy žádná omezení, co se týče doby výkonu zaměstnání a placení zdravotního pojištění (MPSV, 2020).

Na rodičovské dovolené se lze také vystřídat, tedy i rodičovský příspěvek může čerpat nejprve jeden z rodičů a následně druhý. Změnu je ale možné provést nejdříve po třech měsících péče. Tyto skutečnosti vyřizuje Úřad práce (MPSV, 2020).

2 PODOBA RODIČOVSKÉ DOVOLENÉ VE VYBRANÝCH ZEMÍCH

Tato kapitola slouží k nastínění podoby mateřské a rodičovské dovolené v některých dalších státech. Zmíněné státy jsou vybrány cíleně tak, aby byly zajímavé jako rozdíl od České republiky a my bychom se tak mohli podívat na kontrast či podobnost, jenž vzniká porovnáním různých situací v různých zemích. Největší část této kapitoly je věnována severským zemím, a to z toho důvodu, že tyto země jsou, co se týče problematiky otců na rodičovské dovolené, nejpokročilejší.

Délka rodičovské dovolené se různí a různí se také rodičovský příspěvek při této rodičovské dovolené. Nejdelší rodičovská dovolená, kdy má zaměstnavatel povinnost uvolnit rodiče ze zaměstnání, je v ČR, a jsou to 4 roky. Slovensko je na tom velmi podobně s délkou rodičovské dovolené 3 roky (Accace, 2013). Mateřskou dovolenou pak mají nejdelší v Estonsku (62 týdnů) a nejkratší ve Švédsku (12 týdnů). České mateřské, rodičovské a otcovské příspěvky, v přepočtu na jedno dítě, také patří k nejvyšším ve vyspělých zemích. Dávky přesahují Německo i Rakousko. Více peněz v příspěvcích, než u nás na jedno dítě vynaloží Finsko, Švédsko, Norsko, Estonsko a Lucembursko (evropadatech.cz, 2019).

V ČR i na Slovensku předchází rodičovské dovolené mateřská, která trvá 34 týdnů a je určena pro primárního pečovatele o dítě. Stará-li se tedy o dítě otec, náleží otcí. Nástup na mateřskou dovolenou je stejný jako v ČR, tedy od začátku 6. týdne před očekávaným dnem porodu. Po dobu této mateřské dovolené má ten, kdo ji čerpá nárok na peněžitou pomoc v mateřství, byla-li osoba zaměstnána alespoň 270 dnů v posledních dvou letech (UPVS, 2017), což je spolu s ČR nejdelší požadovaná odpracovaná doba v Evropě. Například v Chorvatsku, v Polsku a na Ukrajině stačí, pokud je osoba pouze právě zaměstnaná (Accace, 2013).

Rodičovská dovolená na Slovensku se poskytuje v délce až 3 roky. Dále pak až 6 let při péči o dítě s „dlouhodobě nepříznivým zdravotním stavem vyžadující osobní péči“ (UPVS, 2017). Od dubna 2021 je na Slovensku zavedena dávka těhotenská, poskytována Sociální pojišťovnou. Slouží k vyrovnání příjmů těhotné ženy jako kompenzace výdajů spojených s těhotenstvím („Slovensko, starostlivosť o dieťa“, 2022).

Ve Velké Británii funguje mateřská dovolená podobně jako u nás. Je určena na dobu po narození dítěte pro regeneraci matky a péči o dítě. Trvá 52 týdnů a prvních 6 týdnů je vypláceno 90 % původní mzdy, zbývající dobu je pobírána minimální zákonná sazba. Druhým typem rodičovské dovolené je dovolená, kterou čerpá jeden nebo oba rodiče po dobu prvního roku od narození dítěte. Od roku 2015 mohou matky převést svou rodičovskou dovolenou, kromě prvních dvou týdnů, na partnera, v rámci tzv. „sdílené rodičovské“. Partner může využít otcovskou poporodní péči, která činí až 2 týdny dovolené po narození dítěte. Je také možné, aby byla rodičovská dovolená vybrána nikoli v jednom bloku, ale rozdělena až do tří bloků, pouze s podmínkou, že zaměstnavatel musí být uvědomen minimálně 8 týdnů před odchodem na rodičovskou dovolenou („Maternity pay and leave“, 2022).

Ve Švédsku činí mateřská dovolená 12 týdnů, rodičovská dovolená pro jednu osobu 68 týdnů. Sousední Norsko má mateřskou dovolenou po dobu 45 týdnů, rodičovskou dovolenou pro jednu osobu 36 týdnů (evropavdatech.cz, 2019).

Norsko bylo první zemí, která zavedla tzv. „daddy month“, a to v roce 1993. Jednalo se o 4 týdny placené rodičovské dovolené pro muže. Následovalo pak Švédsko a Island se zavedením tzv. „fathers’s quota“. Jedná se o rodičovskou dovolenou, která je vyhrazená pro otce, a která v případě nevyužití propadá. Od roku 2018 činí tato kvóta 10-15 týdnů. Tyto otcovské rodičovské dovolené symbolizují genderovou rovnost. Otcovskou kvótu nalezneme také v Portugalsku (O'Brien, 2016; Wall, Leitão, 2017).

Byla provedena studie, která popisuje „father’s quota“, tedy „otcovskou kvótu“ v porovnání k druhému typu rodičovské dovolené ve Švédsku, a tím je tzv. „Cash for Care“ model, což je klasický model rodičovské dovolené s příspěvkem, kde si rodina může vybrat, zda půjde na rodičovskou dovolenou otec či matka. „Otcovská kvóta“ je individuální právo pro otce, podporující rodinný model s dvojitým výdělkem, navržené s cílem rozbít tradiční genderové vzorce v této oblasti. To, že rodičovská dovolená určená pro otce v případě nevyužití propadne, s sebou nese několik aspektů, které podporují to, že otcové tuto dovolenou využijí. V prvním z důvodů se jedná o otcovu morální zodpovědnost vůči dítěti, a to nepromarnit tu dobu, kdy se jako otec může svému dítěti věnovat. Druhým aspektem, který s sebou nese otcovská kvóta, je pomoc zejména mladým otcům při rozlišení hranic u zaměstnavatele. Ten jim je povinen poskytnout dovolenou, aby mohli pečovat o dítě, takže je pro ně odchod na rodičovskou dovolenou o mnoho snazší. A v neposlední řadě také pomáhá v ujasňování podoby rodičovské dovolené mezi partnery, protože využití „otcovské kvóty“ není schéma,

kteří stojí na rozhodnutí mezi partnery, kdy by se partneři museli o čas strávený na rodičovské dovolené podělit, ale je to právo otce vůči zaměstnavateli. Díky těmto skutečnostem se zjistilo, že „otcovská kvóta“ pozitivně ovlivňuje účast otců na rodičovské dovolené a pomáhá vidět muže jako otce se zodpovědností za péči o dítě. To také napomáhá odstraňování stigma z pracujících žen s malými dětmi, které mohou být viděny jako jediné zodpovědné za péči o dítě (Brandth, & Kvande, 2009).

V souvislosti s rodičovskou dovolenou bylo také zjištěno, že otcové, kteří za sebou měli vyšší vzdělání a byli lépe placeni, využili více týdnů dovolené než muži s nižším vzděláním. Pro matky to však platilo přesně naopak a více týdnů dovolené využívaly matky s nižšími příjmy (Eriksson, 2018).

Ve Švédsku činí rodičovská dovolená celkem 480 dní. Z toho každý rodič má právo využít sám alespoň 90 dní, minimálně však 60 dní, takže aby na rodičovské dovolené byla jen matka možné ani není. Navíc ke zmíněným 480 dnům je možné využít ještě 10 dní dovolené pro otce, obdobně jako u nás při otcovské poporodní péči, které slouží k péči o nově narozené dítě v období prvních 3 měsíců od narození. Během rodičovské dovolené je rodiči vyplácen rodičovský příspěvek prvních 390 dnů ve výši předchozí mzdy, ve zbývajících 180 dnech je vyplácena minimální sazba. Rodiče také mohou nastoupit v prvním roce dítěte na rodičovskou dovolenou současně a výši příspěvku si mohou nastavit s různou variabilitou („Föräldrapenning“, 2019).

Nejvyšší rodičovský příspěvek je potom v Estonsku a Slovinsku a činí 100% původní mzdy. Ze zemí, kde se nepobírá žádný rodičovský příspěvek můžeme jmenovat například Bulharsko, Maltu, Kypr, Nizozemí, Irsko a Španělsko (Mečířová, 2019).

Jednou z mála zemí, kde není zavedena rodičovská dovolená je USA. Pro péči o své děti, narozené nebo adoptované, mohou rodiče využít FMLA – „*Family and Medical Leave Act*“, která poskytuje 12 týdnů neplacené dovolené („Pregnancy and parental leave“, 2019).

MATEŘSKÁ A OTCOVSKÁ ROLE

Ani mateřskou, ani otcovskou roli nelze pojmut samostatně. Ve vývoji lidstva se zaměření a zájem společnosti přelévá z otce na matku a pokaždé to má vliv na vnímání obou rolí. Otec, matka, dítě. To je trojice rolí, která jedna nemůže být pochopitelně bez ostatních, i když se to očím společnosti častokrát stávalo. Zaměření zájmu na otce mělo za následek opomenutí role matky a naopak. V současné době už jsme o krok dále a snažíme se tyto dvě strany, které mají jedno podstatné (a to právě dítě) společné, vybalancovat. Napomáhá tomu sdílení rolí, sdílení péče o domácnost, aktivní otcovství a sdílená rodičovská dovolená. Těmto tématům se budeme ještě věnovat, nyní se pojdme podívat právě na vývoj mateřské a otcovské role v čase.

2.1 Vývoj mateřské role

Mateřství je pojem, který je postupem doby přetvářen a chápán různě. V tradičních společnostech je mateřství nevyhnutelnou a přirozenou součástí života ženy, posláním, kterému je podřízeno vše ostatní. V současné euroamerické kultuře je život zasvěcený mateřství spíše etapou, která je dítěti věnována před následným navrácením se do pracovního života. Toto nastavení s sebou nese skutečnost, že pro ženy je to většinou první zkušenost s výchovou potomka. Ženy dnes nejsou zvyklé být součástí komunity, kde se o děti starají společně, učí se mateřskou roli od starších a pečují o sourozence. Zároveň však mají průměrně pouze jednoho či dva potomky, a tak cítí povinnost vychovat je dokonale. Ani očekávání společnosti není shovívavější. Společnost má představu „dobré matky“ a řada matek se tak ocitá pod tlakem svých očekávání i požadavků společnosti (Šedřová, 2003).

Až do 17. století byla role ženy jasně dána. Žena byla podřízena muži, který měl autoritu a moc. Tento postoj vznikl již s Aristotelovým učením (žena je znehodnocována z metafyzického hlediska, dle toho není schopna vyššího uvažování a je reprezentací hmoty, zatímco muž formy. Je přirovnávána k poli, které, aby bylo užitečné, je třeba osadit). Tento přístup pak přebírá i křesťanská teologie a absolutistická monarchie (Badinter, 1998).

Větší pozornost byla mateřství věnována až koncem 18. století, kdy ženy postupně získávaly na společenské hodnotě zejména jako manželky a matky. Avšak dítě, hlavně tedy v rodinách

vyšších vrstev, strádalo. Hned po narození bylo dítě předáno kojné, následovala péče guvernantek a vychovatelů, a nakonec odeslání do internátu či kláštera (Badinter, 1998).

V době osvícenství začaly vycházet publikace o výchově a filozofické texty o úloze rodiny a funkci matky. Do této doby nebyla mateřství a dětem věnována taková pozornost. Oborníci to přisuzují vysoké úmrtnosti dětí, nemožnosti početí kontrolovat a ekonomické zátěži pro rodinu. Tento přístup se pak nejvíce mění právě v průběhu 19. století. Dochází k uvědomění, že každý člověk může být užitečný pro společnost, je-li mu poskytnuta správná péče. Díky zvyšování gramotnosti začínají vycházet i knihy o výchově a mateřství pro laiky. Mimo jiné také roku 1762 vychází Rousseauova kniha *Emil, čili, O vychování* (1926). Rousseau dal tímto dílem základy k počátku moderní rodiny, tedy rodiny založené na mateřské lásce. Během 19. století se tak stává ideál pečující matky očekávanou normou pro všechny ženy. Mateřský cit byl popisován jako něco spontánního, nevyhnutelného a velmi silného. Mateřská láska a pouto s dítětem bylo vyzdvihováno a mateřství se stávalo, kvůli společenským tlakům, téměř povinností. Různé společenské vrstvy tuto novou vlnu přijímaly různě rychle, jako poslední se přizpůsobily až ve 20. století ženy z nejhudších vrstev (Badinter, 1998; Pátková, 2016).

Ve 20. století se matka (z velké části i díky psychoanalýze) v povědomí společnosti stává zodpovědnou za uspokojení nevědomých tužeb a štěstí svého dítěte. Velebila se ušlechtilost mateřských povinností a odsuzovaly se ty ženy, které děti nechtěly nebo nemohly mít. Obětavá láska byla pojímána jako součást přirozenosti ženy. Také psychoanalýza v čele s Freudem velkou měrou přispěla k vnímání matky jako ústřední postavy rodiny. V potaz se bere hlavně správný psychický a sexuální vývoj jedince a jeho předávání na další generace. Nastal obrat ve vnímání „špatné matky“. Pokud byla žena špatnou matkou, lze očekávat, že i ona sama v dětství strádala. S. Freud, později na něj navázala H. Deutsch, zpracoval triádu „normální ženy“, kterou charakterizují tyto tři vlastnosti: pasivita, masochismus, narcismus. Z jeho definice se pak odvozovala povahy „dobré matky“, která je pokračováním uvedené triády. Další psychoanalytické teorie se nesly v podobném duchu (Badinter, 1998).

V 60. letech se zrodilo feministické hnutí (ve Spojených státech), které s Freudovými myšlenkami silně nesouhlasilo. Ženy se snažily oprostít od představy pouze pasivní a masochistické role ženy. Začaly také pociťovat dualitu mateřské role. Ženy měly zastat jak péči o dítě a domácnost, tak život ve veřejné sféře. Od 60. let totiž pracujících matek přibývalo. V souvislosti s tím začala být také využívána institucionální výchova dětí

(Badinter, 1998). V Československé republice bylo možné dát dítě do jeslí již od třetího měsíce, kdy končila mateřská dovolená a značná část matek tuto možnost využívala. Díky zaměstnání žen docházelo k jejich větší emancipaci a menší závislosti na mužích. Role v rodině však zůstávaly nadále rozděleny jako doposud, a tak měla matka v podstatě dvojitý zaměstnání. Ze směny v práci šla rovnou k práci doma. Není divu, že na péči o dítě pak zbývalo málo času i sil (Nečasová, 2014).

Dnes se mužské a ženské role již vyrovnávají, přesto je péče o domácnost a dítě stále doménou žen. Existují však rodiny, kde jsou role sdíleny či nastaveny opačně, než jsme byli doposud zvyklí. Postoji zaměstnaných žen k tradičně definovanému mateřství v současné době se věnovala Janoušková (2004). Zaměřila se na matky, které se v raném věku dítěte rozhodly realizovat mimo domov. Zajímalo ji, jak matky pociťují tlak z překročení společensky očekávané role matky, jak se s tímto tlakem vyrovnávají a jak ony samy by mateřství definovaly. Podle těchto názorů pak vytvořila tři typy matek: tradiční, přechodový a egalitářský typ. **Tradiční typ** matky hodnotí svůj odklon od tradičního rozdělení rolí negativně. Pociťuje vinu, že neobstála v roli matky. **Přechodový typ** matky přijímá tradičně nastavené role mateřství, zároveň si však stojí za svým nastavením. Pociťuje jako důležité uspokojovat potřeby dítěte, ale stejně tak uspokojovat potřeby své. I tyto matky však pociťují tlak společnosti a mohou se setkávat s odsouzením (zejména třeba na menších vesnicích, staršími či věřícími). Poslední **egalitářský typ** necítí potřebu podobu „ideální matky“ naplňovat, necítí tak ani tlak společnosti či potřebu si své jednání nějak ospravedlňovat.

Díky větší genderové rovnosti se nám v dnešní době daří vymanit se z klasických rolí a stereotypních rozdělení „mužských“ a „ženských“ povinností a tyto dva světy se začínají prolínat.

„Do velké míry se ženám podařilo překonat mnohá tabu a vstoupit na »zakázaná« území mužů. Podařilo se také mužům zbavit se těchto tabu a vstoupit do sfér tradičně vyhrazených ženám? Vstupují muži do sféry péče o malé děti?“ (Chmelařová, 2008, str. 28) Následně se tedy podíváme, jaký byl vývoj role otcovské a jaká je otcovská role dnes.

2.2 Vývoj otcovské role

Role otce se vyvíjela a proměňovala v čase od ochraňujícího partnera, přes vzdálenou autoritu po podřízeného muže, a ani v současnosti není role otce zcela ustálená. Je důležité

podotknout, že role otce se vyvíjela v souvislosti s rolí muže, a tím pádem i ženy, ve společnosti.

Základní vlastnosti otce jako autority a živitele rodiny přetrvávají, dnes se k nim však přidávají i jiné dovednosti a vlastnosti, jako je třeba větší míra empatie či umění zastat domácí práce, které se donedávna považovaly za ženské. Přidává se také snaha postarat se o děti i jinak, než je pouze finančně zabezpečit, a mnoho dalšího. Následkem toho se nám klasická role otce poněkud rozpíjí a mnoho otců hledá, jak by tedy oni v roli otce měli správně fungovat (Novák, 2013).

Pokud se podíváme na roli otce do historie, zjistíme, že role otce se velmi proměňovala, a to zejména následkem kulturně sociálního kontextu. Vnímání role se odráželo v umění, jakým způsobem byli otcové zobrazováni, ve filmu, jakým zde byli prezentováni, a dokonce i z reklam lze postoj společnosti vyčíst (Burgessová, 2004).

V době před naším letopočtem neexistovala rodina jako taková. Nejprve žili všechny ženy i muži společně a matky sice byly připoutány ke svým dětem jasně a zřetelně a matka se starala o své biologické děti, ale u otců se toto neřešilo. Otcové ve skupině byli bráni kolektivně a měli za úkol ochranu a obživu celé skupiny bez ohledu na své biologické děti (Zoja, 2017).

Toto se pak proměnilo s příchodem hromadění majetku, kdy bylo třeba ho při úmrtí někomu předat. Díky této skutečnosti byla potřeba rozeznat biologická pouta i mezi muži a dětmi, a tak matka a otec začali tvořit pár. Péče o dítě však byla stále doménou matek a otcové se nadále starali o obživu (Kristková, 2015).

Dalším důležitým mezníkem ve vývoji role otce je předindustriální doba, to znamená doba před průmyslovou revolucí v 18. a 19. století. Otec v této době představoval velkou autoritu. Domácnost většinou žila v jednom domě i se služebnictvem a měli nějaké hospodářství nebo rodinný podnik, který rodinu živil. Otec se tedy často zdržoval doma, byl součástí chodu domácnosti a zapojoval se do výchovy dětí. Spíše tedy těch starších, které už pomáhaly v živnosti. Byl považován za morálního vychovatele, který pomáhá dětem v přechodu do společnosti (Chmelařová, 2008). “Muž v čele rodiny rozhodoval nejen o rodině, ale i o služebnictvu a čeledi. Otec se stal po staletí »šéfem« a autoritářským garantem morálky a patřičného náboženství“ (Novák, 2013, str. 18).

Doba industriální pak posouvá otce od rodiny ještě dál. Následkem industrializace se život přesouvá více do města, zanikají domácí soběstačná hospodářství a otec je nucen pracovat

v továrnách mimo domov 12 hodin, 6 dní v týdnu. Následně se tak začal život dělit na „domácí rodinnou sféru“, která byla doménou matky, a „veřejnou profesní sféru“, která byla doménou muže (Kristková, 2015).

Ačkoliv byly tyto dvě sféry značně odděleny, hlavou rodiny zůstává nadále muž, ale je považován za tzv. „vzdáleného otce“ (Badinter, 2005). Autorita otce se zakládala především na jeho schopnosti ovládat své emoce a myslet racionálně. Podle Burgessové (2004) se o proměnu otce právě v tomto období, v 18. století zasadil i již zmiňovaný Jean Jacques Rousseau se svým dílem *Emil, čili, O vychování* (1926). Zde popisuje otce jako příkladného obětavého muže, jehož největší ctností je právě neochvějná mužská racionalita. Otec jako hlava rodiny měl krotit matku z přílišné citovosti a tím pádem v projevování citu dítěti omezoval i sám sebe. „Souběžně s vyloučením žen z aktivní účasti na událostech vnějšího světa byla pomalu, ale jistě zavedena údajná mužská racionalita, která muže nakonec vyloučila z intimního vztahu se svými dětmi.“ (Burgessová, 2004, str. 17)

Na to, jestli je otec dobrým otcem bylo v této době, více než v dobách předchozích, pohlíženo hlavně z finančního hlediska. Základem bylo rodinu dobře finančně zabezpečit a dalo se takto i porovnávat, protože status rodiny byl najednou přímo úměrný finančním prostředkům, které otec dokázal získat. A tak byl tlak na trávení času mimo domov ještě větší a vlastně to bylo považováno za něco „otcovsky správného“ (Burgessová 2004).

Ve 20. století je otec stále autoritou a hlavou rodiny, ale spíše už jen formálně. Péči o dítě a výchovu převzala naplno matka, zdůrazňuje se hlavně mateřská péče a z tohoto období se nám vžívá pojem „kult mateřství“, který přináší myšlenku, že péče matky je nenahraditelná a matka je v péči o dítě přirozeně lepší (Foltýnová, 2018). Důležitá je také skutečnost dvou světových válek, které muže od rodiny odvedly a žena tedy musela domácnost převzít úplně (Kristková, 2015). Burgessová (2004) k tomuto faktu přidává, že generace dětí, která měla otce ve válce byla nucena vyrůstat bez něj a následkem toho, pak ženy nepovažovaly roli otce za tolik důležitou pro své děti a muži zas nevěděli, jak se k dítěti chovat. Uvádí, že to bylo z toho důvodu, že otcovskou péčí sami jako děti nepoznali.

Ve 2. polovině 20. století je role otce hlavně zprostředkovatelem venkovního světa mimo rodinu a také zábavy. Vlivem rovnoprávnějšího postavení žen již muž nebyl jediným, kdo rodinu finančně zajišťoval, a začal se zvyšovat tlak na trávení jeho času v rodině, na bližší svazek s dítětem, na pečující vztah. Tato skutečnost také přispěla ke zmatení rolí, kdy

najednou muž – otec už nebyl jediným živitelem rodiny a žena – matka neměla být jedinou pečující osobou (Chmelařová, 2008).

O zmatení rolí pojednává také kniha Badinterové z roku 1992: „Dnešní muži jsou první generace mutantů. Synové zmužilejších žen a zženštilejších mužů. Svým synům předkládají rozporuplný obraz mužství“ (Badinterová, 2005, str. 174). Uvádí také, že je potřeba aby muž zpochybnil starodávný obraz mužnosti, přijal některé stránky ženství a vytvořil tak obraz nové maskulinity. Takového muže pak označuje jako smířeného, který je pro své děti nejlepším otcem (Badinterová, 2005).

V 80. letech vzniká fenomén tzv. „nových otců“, kteří se věnují péči o dítě již od raného dětství. Snaží se dítěti citově přiblížit. O otcovství se začíná znovu mluvit v souvislosti s otcovskými právy a jejich právy po rozvodu. Vznikají různé otcovské skupiny bojující za tato práva (Radimská, 2002).

Dnes je obraz otce velmi rozporuplný a genderové rozdělení rolí na otce živitele a matku pečovatelku už tolik neplatí. Obě sféry se prolínají a muž se nyní dostává zpět i do oblasti péče o dítě nebo chodu domácnosti (Chmelařová, 2008).

2.3 Otcovská role dnes

Role otce je dnes velmi diskutované téma v souvislosti se zrodem „nového otcovství“, které s sebou nese otázku, zdali je muž vhodným primárním pečovatelem pro dítě v prvních třech letech. Tato problematika se dotýká mnoha oblastí vycházejících z pohledu na rodinu jako takovou. V této části kapitoly se zaměříme na otcovskou roli dnes, její specifika a vlastnosti a popíšeme problematiku aktivního otcovství.

Rozdělení mužských a ženských rolí, od kterých se následně odvíjí i genderová rovnost a rovnost v pracovní sféře, se velmi úzce pojí s péčí o děti a tím pádem i mateřskou a rodičovskou dovolenou. V České republice je platové ohodnocení mužů a žen rozdílné (Veinbender, 2021). Tato skutečnost samozřejmě také ovlivňuje to, kdo z rodičů na rodičovskou dovolenou nastoupí, což má za následek rozdělení rolí mezi mužem a ženou a celkové vnímání těchto rolí ve společnosti (Chmelařová, 2008).

Zajímavé je i ohlédnutí za obdobím epidemie COVID-19. Celková míra zaměstnanosti se snížila. Zatímco u mužů pouze o 0,1 procentního bodu, u žen došlo k poklesu 0,7 procentního bodu. Pravděpodobně tento vyšší pokles zaměstnanosti u žen souvisí s rodinným modelem, kde žena pečuje o děti a domácnost a muž je živitelem rodiny. Zavřené

školy, nemocné děti a další specifika tohoto období byly tedy zátěží spíše pro ženy (Veinbender, 2021).

Otcovská i mateřská role a představy s ní spojené jsou tvořeny sociálně a kulturně. Záleží na dané kulturní době a společnosti, co si pod pojmem otec nebo matka představíme. Jak je patrné z předchozí i této kapitoly, vnímání těchto rolí se postupem času proměňuje (Maříková, 2004).

2.3.1 Specifika otcovské péče

Pohledy na problematiku otcovství se různí. Jak již bylo řečeno, daří se nám vymanit ze stereotypního rozdělení „mužských“ a „ženských“ činností a směřujeme k větší genderové rovnosti. Nakolik je ale přístup muže a později otce odlišný od toho ženského a může-li být otec stejně dobrým pečovatelem jako matka, na to se názory různí. I přesto, že již bylo vědecky dokázáno, že primárním pečovatelem dítěte může být i muž a dítě nestrádá, stále se o tomto tématu vedou diskuze. Z toho důvodu je následující kapitola věnována oběma pohledům na tuto problematiku. Část kapitoly je také věnována drobným rozdílům mezi péčí mužů a žen. Nejzářnější příklad toho, že rodina může fungovat i netradičně, jsou pak výzkumy homoparentálních rodin, které uvádíme na konci kapitoly.

Klára Kubíčková (2003) uvádí, že otcovství je možno považovat za sociální konstrukt, který je více než z biologických předpokladů odvozen ze vžitých stereotypů a sociálního tlaku. Biologické otcovství nemusí být předpokladem pro to, aby muž naplnil otcovskou roli a byl dobrým otcem. Stále ještě najdeme tradiční rodiny, kde jsou otcovské a mateřské role jasně vyhraněné, ale je stále více otců, kteří jsou starostliví a jejich doménou je domácí prostředí. Ačkoliv nás zde zrazuje náš jazyk a místo slova „mateřství“ by bylo vhodné použít spíše anglického výrazu „nurturing“ (pečovatelství), má v sobě tuto pečující „mateřskou“ složku i muž stejně tak jako matka, a obě pohlaví mohou být stejně citlivá k potřebám svého dítěte. Je důležité také připomenout, že otec není zástupcem matky ani nenahrazuje její péči. Otec a matka jsou role komplementární, tedy doplňující-se. Nelze paušálně pro všechny určit, kde je hranice toho, co je kompetence jednoho, co druhého, a co dělají společně. Každá rodina má tuto hranici nastavenou jinde, někdy zcela odlišně od vžitých stereotypních představ. Důležité je, že se doplňují a společně obsáhnou celou oblast péče o dítě a domácnost (Šulová, 2004). „Otec, který se po tělesné stránce stará o své dítě, není otec-matka, je to zkrátka otec; dal obsah tomuto pojmu, který až dosud takřka postrádal smysl“ (Corneau, 2012).

I když otec i matka mají oba stejné předpoklady k tomu o dítě pečovat (Matějček, 2015), určitá specifika v této péči nalézt můžeme.

Například v **komunikaci** mezi rodičem a dítětem. Přesto, že otec i matka přizpůsobují svou mluvu dítěti, můžeme nalézt určité rozdíly, které se dají přičíst na vrub danému pohlaví. Víme, že komunikace s dítětem je velmi důležitá. Tvoří se tak základ pro konstrukci jazyka dítěte. Komunikace také ovlivňuje jeho kognitivní funkce. Bylo zjištěno, že ženy jsou při komunikaci s dítětem hovornější než muži, více se doptávají a více uzpůsobují svou řeč lingvistické úrovni dítěte. Otec je pro dítě náročnějším komunikačním partnerem z toho důvodu, že při komunikaci s dítětem používá větší slovní zásobu a tolik se nedoptává, takže je pro dítě obtížnější udržet si jeho pozornost. Otec také více používá, namísto přímých rozkazů, komplexní formy příkazů (např. „Máš tlusté sklo.“ místo „Mohl bys ustoupit stranou?“), takže je pro dítě obtížnější porozumět (Šulová & Zaouche-Gaudron, 2003).

Tento odlišný typ komunikace však nemusí být na škodu. Důkazem je Gleasonova hypotéza mostu. Tato hypotéza je postavena na tom, že otec podle výše zmíněných specifík komunikace aktivuje dítě k většímu logickému přemýšlení. Pro dítě je kognitivně obtížnější vést s otcem rozhovor, musí se více snažit, své promluvy opakovat, vysvětlovat, což může mít dobrý vliv na kognitivní kapacitu dítěte a jeho slovní zásobu. Tato hypotéza samozřejmě neplatí jen u otců a neplatí u všech otců. Obecně bychom mohli říci, že se uplatňuje všude tam, kde partner v hovoru s dítětem není úplně naladěný na rozhovor s dítětem, a dítě tedy musí více opakovat, vysvětlovat a snažit se partnera zaujmout (Nelson, 2014).

Muži, kteří vychovávají dítě samostatně, vykazují chování spíše podobné „mateřskému“ (užívají v řeči vyšší hlásky, více úsměvů). Také bylo dokázáno, že děti, které byly pouze v péči otce, nebyly v nevýhodě, co se učení mateřského jazyka týče. Byl-li však otec v roli druhého pečovatele a byla-li celá rodina pohromadě, komunikoval s dítětem podstatně méně než matka (Rouyer et al. 2007).

„Father's challenging role“ je termín v literatuře užívaný pro označení interakčního stylu otce, který je na rozdíl od stylu matky pro dítě více osamostatňující, nutící více logicky přemýšlet a vrhat se do neznáma. Připomeňme pouze, že to nemusí platit pro každého otce a tuto „challenging role“ může stejně tak plnit i matka. Uvádí se však, že otcovská hra je dováděivější, živější a více fyzická a doteková. Matky naopak využívají her spíše optických, naučných a s hračkami (Šulová & Zaouche-Gaudron, 2003).

I příčinou těchto specifíků se vydělily dva až protikladné póly v pohledu na mateřské a otcovské role. První pohled, který zde nastíníme, je pohledem „tradičním“, kde má otec specifickou nezastupitelnou úlohu rozdílnou od role matky. Druhý pól se pak soustředí na osobnostní charakteristiky a nastavení jedince, která považuje jako důležitější v principech péče a výchovy než náležitost pohlaví.

Paquette (2004) tvrdí, že vztah s otcem plní pro dítě jinou funkci než vztah s matkou. Čerpá z teorie vazby a uvádí, že připoutání k matce slouží primárně jako místo bezpečí. Vztah s otcem nazývá jako aktivační. Ten naopak přináší výzvy, které se pak odrážejí v kompetencích zvládat emoční regulaci a v sociálních dovednostech.

Rozlišování funkce role matky a otce uvádí i Zoja (2017). Otec má dle něj symbolickou a materiální úlohu. Materiální úloha slouží k zajištění rodiny a v dnešní době ji může zastat i matka. Úlohu, kterou však zastat nemůže je právě úloha symbolická, která zprostředkovává iniciaci dítěte a požehnání.

Jak vyznívá z předchozích řádků, jednou z rolí, kterou otec podle zastánců tradičního rozdělení zprostředkovává, je role spíše dominantní. Role, která si klade nároky a nabízí lásku podmíněnou. Dítě si musí uznání zasloužit. Plyne z toho poněkud napjatý vztah, kdy otec vkládá do dítěte své očekávání, které by dítě mělo splnit. A dítě se je splnit snaží, aby dostalo nárokům (Novák & Dvořáčková, 2009). Fromm (2015) otcovskou lásku uvádí těmito slovy:

Otcovská láska je láska podmíněná. Její princip je: »Miluji tě, protože plníš má očekávání, protože konáš svou povinnost, protože jsi jako já.« Otcovskou lásku je třeba si zasloužit, je možné ji ztratit, když člověk neudělá to, co se od něj očekává (str. 48).

Naopak předností otcovské lásky podle Fromma (2015) je, že se dítě může nějak přičinit k tomu, aby ji získalo, naopak od lásky mateřské, kterou ovlivnit nemůže. Dítě prý do šesti let potřebuje lásku mateřskou, od šesti let začíná potřebovat lásku otcovu, jeho autoritu a vedení.

Tyto názory již byly překonány a stává se čím dál častěji, že primárním pečovatelem o dítě v raném věku je otec, a to z různých důvodů.

Jedním z hlavních argumentů odborníků zastávajících princip rolí jsou **biologické dispozice**. Neměnným faktem zůstává, že dítě se rodí z těla matky. Vazba s matkou je vrozená, kdyžto k otci je získaná a druhotná. Bylo však dokázáno, že každý dospělý, bez ohledu na pohlaví, je instinktivně nastaven k péči o dítě. Děje se tak především díky

oxytocinu, stejnému hormonu, který se vylučuje při zamilovanosti. Při produkci tohoto hormonu do těla se „vypínají“ mozkové aktivity spojené s hodnocením, odsuzováním a kritickým myšlením. Tento hormon se vylučuje v těle otce i matky při kontaktu s dítětem (Murray, 2016). Dalším specifickým z oblasti neuropsychologie se věnujeme v kapitole *4 Pouto mezi dítětem a rodičem*.

Že mužský nebo ženský princip nemusí být stěžejní, co se týče vhodnosti primární péče, můžeme sledovat i na výzkumech homoparentálních rodin. Homoparentální rodiny jsou takové rodiny, kde dítě vychovávají rodiče stejného pohlaví, tedy kde je tradiční rozvržení rolí narušeno (Procházka, 2014).

Na toto téma bylo od 70. let 20. století provedeno množství výzkumů, které se zaměřovaly na prospívání dítěte v těchto rodinách, jeho pozdější rodičovské touhy a schopnosti. Nepotvrdilo se žádné zhoršení vývoje či problémy s identitou u dětí z homoparentálních rodin v porovnání s dětmi z rodin heterosexuálních (Sokolová, 2009).

Samozřejmě jisté odlišnosti v přístupu rodičů k dítěti nalezneme. Co však bylo pro mnohé odborníky překvapivé je fakt, že odlišnosti nachází často spíše pozitivní. Mallon (2004) uvádí, že gay páry jsou v péči o své děti citlivější a pečlivější. Děje se tak pravděpodobně z důvodu snahy o vyvrácení zažitého stereotypu, že muži péči o dítě nezvládnou tak dobře jako ženy. Také jsou jejich role v páru více vyrovnané dle jejich schopností a osobnostních dispozic, takže dítě z takovéto rodiny si pak odnáší větší smysl pro genderovou rovnost, větší toleranci a citlivost pro různé odlišnosti bez toho, aniž by oni sami byli nějakým způsobem poznamenáni. Jakékoliv „naučení se“ homosexualitě dítěte od rodiče, jak bylo z počátku v představách laické veřejnosti, možné není.

Ačkoliv výzkumy homoparentálních rodin jsou značně omezené velikostí a malou variabilitou výběrového souboru a tato oblast ještě z daleka není prozkoumána celá, Patterson (2000) shodně uvádí, že horší vývoj oproti heterosexuálním rodinám nepozorujeme. Naopak podotýká, že bychom se měli spíše zaměřovat na náplň rodinného procesu, na vztahy v něm a interakce, které se v něm odehrávají než na strukturální uspořádání rodiny. Protože například právě sexuální orientace rodičů se jeví jako méně důležitá ve vývoji dítěte než povaha vztahu a interakce mezi členy rodiny, přičemž vztahy mezi členy homoparentální rodiny bývají mnohdy pevnější.

Tyto poznatky můžeme podpořit ještě výzkumy Staceyové a Biblazara (2001), kteří došli ke stejným závěrům. Jediné negativní rozdíly, které byly zaznamenány plynuly z homofobie

a diskriminace v okolí homoparentálních rodin. Naopak rodiče z těchto rodin byli otevřenější diskuzi se svými dětmi, co se týče sexuality, což následně přináší dítěti větší prostor pro zamyšlení se nad svými postoji a touhami.

Před „otcovskou jedinečností“ či „nezbytným otcem“ varují Schoppe-Sullivan a Fagan (2020). Uvádí, že otcové jsou v životě dítěte důležití, ale ne nezbytní. Řada dětí se vyvíjí pozitivně i bez zapojení otcovské postavy. O tom, že by matky a otcové plnili různé funkce ve výchově a péči o dítě nejsou silné důkazy, a tak není možné tvrdit, že každý z rodičů poskytuje dítěti něco jedinečného jen díky svému pohlaví.

V posledních letech došlo k uznání, že pro prospívání dítěte má fungování rodiny jako celku přednost před její strukturou, včetně pohlaví rodičů (Jones et al., 2021). Zkoumání jedinečnosti rodičovských konstruktů se věnovali Fagan et al. (2014) a došli k závěru, že neexistuje dostatek závěrů k tomu, že tyto konstrukty jsou jedinečné. Argumentem jsou autorům řady studií, které ukazují, že oba konstrukty, mateřský i otcovský, jsou stejné. Rodičovská péče otců má na dítě velmi podobný vliv jako péče matky. Role otců a matek se stává stále více shodnou, co se týče přístupu, který k dětem zaujmají, a množství času, který s dětmi tráví.

Na základě předešlých poznatků tedy můžeme shrnout, že mužské a ženské principy se ve výchově uplatňují, v každé rodině ale v jiné míře a důležitější pro dělbou činností a péče o dítě jsou spíše osobnostní dispozice a nastavení jedinců, které mnohdy nemusí být determinováno příslušností k pohlaví. Dítě potřebuje vazbu na jednoho primárního pečovatele, jaké má však pečovatel pohlaví či sexuální orientaci je druhotné oproti vztahu a jistotě vazby, která zde funguje (Patterson, 2000).

2.3.2 Trendy v otcovství

Od roku 2010 se americké studie zaměřily na významné trendy v otcovství. Mezi nejvýznamnější trendy můžeme zařadit rostoucí počet času, který otcové věnují péči o dítě, a rostoucí počet otců, kteří s dětmi zůstávají doma na rodičovské dovolené. Dále také rostoucí počet dětí, které nevyrostají se svým biologickým otcem, a zvyšující-se počet států, které zkoumají společnou fyzickou péči (jedná se třeba o koupání, krmení apod.) o dítě v případech rozvodů (Schoppe-Sullivan, Fagan, 2020).

Nejvyšší míru fyzické péče o dítě v týdnu i o víkendech, vykazovali norští otcové. Na míru péče, kterou dítěti otec věnuje, má vliv podpora státu (tomuto tématu se věnujeme v kapitole

2. *Podoba rodičovské dovolené ve vybraných zemích*). Důležitá v této otázce je také kvalita vztahu otce a matky. Ta následně odráží pevnost pouta mezi otcem a dítětem. S tím souvisí také koncept „maternal gatekeeping“, což můžeme volně přeložit jako mateřská vrátka. Jedná se o míru mateřské kontroly nad výchovou a péčí potomka. Větší kontrola matky (ve smyslu kontroly nad výchovou) negativně koreluje se zapojením otce do péče a výchovy dítěte. Toto pak ovlivňuje nejen čas otců strávený s dětmi, ale pochopitelně i kvalitu jejich pouta. Také byly zaznamenány změny ve vnímané blízkosti mezi partnery. Prediktorem pro míru otevření mateřských vrátek mohou být genderové postoje, kvalita vztahu partnerů či rodičovská kompetence otce (Kotila et al., 2013; Schoppe-Sullivan & Fagan, 2020).

2.3.3 Aktivní otcovství

Aktivní otcovství je trendem posledních let. Připomeňme si, že uspořádání společnosti se odráží v uspořádání rodinného systému a naopak. Veřejná a rodinná sféra jsou velmi provázány a změny se projeví v obou oblastech (Sedláček & Plesková, 2008). To, že se muži více zapojují do péče o malé děti a domácnost, přispívá k vyrovnávání podmínek mužů a žen ve společnosti. Podmínky se týkají například pracovního platového ohodnocení, ale i čerpání rodičovské dovolené, o kterou byli muži do roku 2001 ochuzeni a zaměstnavatel jim tedy nebyl povinen poskytnout rodičovskou dovolenou pro péči o dítě, s výjimkou otců ovdovělých (Kafková, 2001).

Ačkoliv dříve byla rodinná sféra doménou žen a ta veřejná zase mužů, můžeme dnes pozorovat pozvolné prolínání těchto dvou „světů“. Díky tomu se ženy dostávají více k moci, mohou se kariérně realizovat a muži naopak neztrácejí blízký kontakt se svými dětmi a získávají práva jak politická, tak společenská o své děti pečovat již od raného věku. Tato skutečnost má dopad i společenský. Veřejný prostor je k rodičům a dětem mnohem otevřenější, přibývají mateřské školy, dětská hřiště, s dětmi se počítá v různých oblastech mnohem více než tomu bylo dříve. Tyto změny je možné realizovat právě díky prolínání rodinné a veřejné sféry, díky společnému působení mužů i žen v obou sférách (Sedláček & Plesková, 2008).

Bylo také zjištěno, že v zemích, kde se mužské a ženské role v těchto sférách blíží vyrovnání, dochází obecně méně k domácímu násilí. Je to díky vyrovnání mocenských pozic ve veřejné oblasti a tím pádem i v oblasti rodinné (Valouchová, 2007).

Aktivní otcovství je celkem široký pojem, který není přesně definován. Za aktivního otce se může považovat otec, který vezme děti na hřiště a o víkendu na výlet, ale jinak se v péči

více neangažuje. Stejně tak se za aktivního otce považuje otec, který své děti koupe, přebaluje, krmí, vozí je v kočárku... zkrátka je schopný se o dítě plnohodnotně a dlouhodobě postarat (Sedláček & Plesková, 2008). V této kapitole se budeme držet spíše druhého zmíněného typu aktivního otce, tedy toho, který se v péči o své dítě zapojuje rovnoměrně ve všech činnostech. Aktivní otcovství je úloha založena především na dobrovolnosti, nikoli na sociálním tlaku či normě (Dudová, 2006).

Synonymem aktivního otce může být nový otec, pečující otec nebo vztahový otec. Vztahový proto, že jeho aktivita s dítětem je založená na vzájemném budování pevného vztahu, blízkosti a důvěře. Takový otec není pro dítě vzdálenou autoritou, ale spíše průvodcem nebo parťákem. Podílí se stejným dílem jako jeho partner na chodu domácnosti a je kompetentní v činnostech spojených s péčí o dítě. Svou aktivitou ve výchově dětí zastává rovnost pohlaví (Radimská, 2002).

Jak již bylo uvedeno, nové otcovství je na vzestupu, stále však převládá „tradiční“ organizace rolí v rodině. Z výzkumu Ministerstva práce a sociálních věcí vyplynulo, že zapojení českých otců do péče o dítě je aktivnější, zejména však jedná-li se o činnosti spojené se zábavou pro ně samotné. Každodenní povinnosti stále přenechávají spíše ženám. Celkový podíl českých mužů v péči o děti a domácnost v roce 2010 činil 21 % z celkových činností. Většina povinností z rodinné sféry tedy ležela stále na ženě („Jaký je dnešní český otec“, 2010). 70 % žen také uvedlo, že přebírá pečovatelské povinnosti každý den, zatímco mužů tuto skutečnost uvedlo 48 % (TZ: Index rovnosti žen a mužů 2021: Česko má v rovnosti žen a mužů stále co zlepšovat, 2021).

Zajímavé je také procento matek dětí do šesti let zaměstnaných na poloviční úvazek, které činí 38,9 %, oproti 5,8 % otců dětí mladších 6 let zaměstnaných na poloviční úvazek naměřené v roce 2015, na kterém je také patrné, který z rodičů má větší podíl na péči o dítě. Nejzásadnějším důvodem je pravděpodobně skutečnost, že muži získávají vyšší platové ohodnocení než ženy („Ženy na trhu práce“, 2017). Tyto dvě skutečnosti jsou tedy spojené nádoby a chceme-li, aby nastal posun v jedné oblasti, musíme pohnout i s oblastí druhou. Jsme však na dobré cestě.

3 POUTO MEZI DÍTĚTEM A RODIČEM

Jako nejsilnější pouto je považováno to mezi rodičem a dítětem. Je důležité pro harmonický vývoj dítěte. Pouto k otci je na rozdíl od vrozeného pouta k matce pro dítě získané, ale jak se shoduje většina odborníků, neméně důležité. Dítě pro svůj vývoj potřebuje oba rodiče, čas dyády matka – dítě je překonán (Šulová & Zaouche-Gaudron, 2003).

3.1 Vývoj dítěte a tvorba pouta

Pouto mezi dítětem a matkou se vytváří již během těhotenství. „Těhotenství můžeme chápat jako aktivní dialog mezi matkou a dítětem. Tento dialog je částí velice aktivního vzájemně na sobě závislého procesu na několika úrovních, jako je úroveň psychologicko-emocionální, biochemická a psychoneuroendokrinní“ (Šulová & Zaouche-Gaudron, 2003).

Již od **5. měsíce těhotenství** dítě reaguje na tlak či bolest a vizuální i zvukové podněty (Langmeier & Krejčířová, 2006). Toto umožňuje první kontakt matky s dítětem, který je zprostředkován citovými prožitky matky, dotekem, kdy si matka pohladí břicho, či mluveným slovem. Dítě dokáže rozeznat hlas matky od jiných hlasů a dle jeho tónu dokáže poznat, že matka mluví k němu. Již v tomto období je také důležité zapojovat do prenatální komunikace s dítětem i otce a bližší rodinu. Otec také může nahmatat polohu miminka, hladit ho a mluvit na ně, a to je pro následnou tvorbu vztahu dítěte s otcem velmi důležité (Teusen, & Goze-Hänel, 2015).

Pro vytvoření pouta velmi závisí na následných podmínkách **po narození dítěte**. Důležitý je prostor pro navázání vztahu hned po jeho narození. V dnešní době se již snažíme, aby porod proběhl co nejpřirozeněji, v klidném prostředí podobném domovu. Existuje i řada alternativních způsobů porodu (Langmeier & Krejčířová, 2006). Dítě je první chvíle po porodu více bdělé než následující dny, a proto je tento čas stěžejní pro tvorbu vztahu – bonding. Proto se dnes nechává dítě u matky celou první hodinu, říká se tomu „prodloužený první kontakt“ (Teusen & Goze-Hänel, 2015). Dalším důležitým pojmem tohoto období je „rooming-in“, což bychom mohli přeložit jako bydlení spolu a jedná se zde o to, že je dítě umístěno na pokoj v porodnici spolu s matkou, a matka se začíná učit správnému ošetřování novorozence. Dnes je již tento postup naprosto běžný, ale nebylo tomu tak vždy (Matějček & Pokorná, 1994).

R. Spitz zavádí pojem **cirkulární interakce**. Dítě nejprve vnímá sebe a matku jako jedno. Postupným potvrzováním akce a reakce v podobě kontaktu a kojení si dítě psychicky uvědomuje vydělení sebe od matky a dochází k uvědomění si „existence objektu poskytující uspokojení nezávisle na vlastní existenci dítěte“ (Šulová & Zaouche-Gaudron, 2003, str. 36).

V **novorozeneckém období** již můžeme rozeznat první individuální rozdíly mezi dětmi, zejména sledováním jejich spontánních pohybů. Pohyby novorozence jsou stejnými pohyby, které vykazoval již v prenatálním období a napomáhají adaptaci ve vnějším prostředí. Uvádí se, že matky mohou dle těchto pohybů přisuzovat svým dětem určité temperamentové vlastnosti již v prvních týdnech života (Langmeier & Krejčířová, 2006; Pouthas & Jouen, 2000).

Následuje **kojenecké období**. To je období od 1. měsíce života dítěte do 1. roku. Kojenec poznává svět pomocí smyslů. Už se dokáže na okamžik na něco, častěji spíše na někoho zadívat. Zaměření pohledu na osobu je vrozená lidská tendence. Koncem druhého měsíce se začne objevovat tzv. sociální úsměv, což přivolá na oplátku úsměv pečující osoby a dítěti se tak dostane nového podnětu (Matějček & Pokorná, 1994). Tato interakce napomáhá upevnování vazby mezi pečovatelem a dítětem a je znamením toho, že dítě vnímá lásku „svých“ dospělých (Sobotková, 2012). E. Erikson (c2015) charakterizuje toto období jako období získání si základního pocitu důvěry ve svět. Nejdůležitější je zde kvalitní a láskyplný vztah s jednou primárně pečující osobou, na kterou se dítě může spolehnout. Může se spolehnout, že když zapláče, pečující osoba přijde a pomůže dítěti uspokojit jeho potřeby, poskytne mu bezpečí a lásku. To dodává dítěti základní důvěru v to, že svět není cizí a nebezpečný.

Významnou postavou v oblasti zájmu o tvorbu pouta mezi rodičem a dítětem byl **John Bowlby**, který zavádí pojem **attachment**. Jeho výzkumu v roce 1952 předcházely výzkumy o separační úzkosti při odloučení či ztrátě rodiče. Bowlby tyto procesy popisuje ve vztahu k matce, nikde však nebylo uvedeno, že otec by nemohl být primárním pečovatelem, a Bowlby později upřesňuje, že se jedná o nutnost jedné výlučné citové vazby k primárnímu pečovateli (Thorová, 2015).

Pojem attachment můžeme přeložit jako pouto nebo vazbu a jedná se o schopnost hledat péči, a péči a zájem také poskytovat. „Je-li tato vazba dostatečně jistá, spolehlivá a stabilní, je to právě ona, jež tvoří základ pro významný lidský projev, a to je explorace.“ (Šulová & Zaouche-Gaudron, 2003, str 37) Dítě prožívá i jiná citová pojitka s některými

jedinci, ale tato vazba je specifická svou propojeností s emoční a fyzickou zranitelností dítěte, závislostí na pečovateli a velkou potřebou důvěry, podpory, útěchy, lásky a uznání (Muray, 2016).

Dnes již víme, že attachment přináší mnohem více, než pocit bezpečí a jistoty dítěte. Můžeme říci, že přímo **řídí vývoj mozku**, který je v dětství rozsáhlejší a rychlejší než v kterékoliv jiné fázi života. Největší vývoj probíhá právě postnatálně. Do prvního roku věku dítěte se mozek více než zdvojnásobí a každou sekundu vytvoří 40 000 nových synapsí. Růst mozku pak pokračuje až do období mezi třetím a čtvrtým rokem, kdy levá hemisféra již vykazuje dominanci stejně, jako je tomu v mozku dospělého. Do té doby u dítěte dominuje pravá hemisféra. Je třeba připomenout, že i v dospělosti a po celý život zůstává zapojena dominantně pravá část mozku v situacích kritických pro přežití (pravá hemisféra zajišťuje regulaci stresu, rozdělování pozornosti, schopnost číst emocionální stavy jiných osob...) (Schore, McIntosh 2011).

Mateřské chování je intuitivní a instinktivní a má biochemický základ, díky tomu se interakce mezi matkou a dítětem synchronizuje. Pokud však nastane separace po porodu delší než čtyři dny, mateřské chování slábne (Jochmannová 2021).

Attachment má přímý vliv na neurobiologický vývoj dítěte. Podle **Porgesovy polyvagální teorie** hraje attachment a bezpečná a láskyplná interakce s primárním pečovatelem zásadní roli v myelinizaci ventrální větve nervu vagu. Nejvíce v období do 18. měsíce věku dítěte. Nervus vagus je komplexní obousměrný systém, který reguluje homeostázu a s ní související reakce na stres. Ta má za úkol regulovat aktivaci sympatiku prostřednictvím sociálních interakcí. Dítě je tedy schopno cítit se vnitřně bezpečně, také bezpečně v sociálním kontaktu a je schopno se pomocí sociální interakce zklidnit a komunikovat své emocionální vztahy. Následně je také schopno „sebezklidnění“. Pokud má dítě vytvořený pozitivní attachment s pečující osobou, je schopné mít další sociální vazby v dospělosti a adekvátně v sociálních interakcích reagovat (Porges, 2011; Jochmannová, 2021).

Tvorbu vazby můžeme rozdělit do třech období. **Preobjektální**, které trvá do 3. měsíce a obsahuje cirkulární interakce uvedené výše, **předběžného objektu**, kde stěžejní reakcí na okolní svět a uvědomování si oddělenosti sebe a matky je úsměv. Nastává zde také doba osmiměsíční neboli období separační úzkosti, kdy se úzkost z odloučení objevuje intenzivněji a častěji a díky tomu dochází ke konsolidaci vazby mezi pečovatelem a dítětem (Bowlby 2010). Posledním stádiem je stádium **objektálních vztahů**, kdy separační úzkost

aktivuje další kroky dítěte a dítě následuje rodiče, čeká na něj, je schopno si jej vybavit, raduje se, když se vrátí apod. Toto se děje při vazbě jisté, které se budeme věnovat níže v této kapitole (Šulová & Zaouche-Gaudron, 2003). Vazebné chování se samozřejmě projevuje i po třetím roce života, ale již není tak naléhavé, a tak je možný nástup dítěte do mateřské školy (Bowlby, 2010).

Na základně výzkumů Mary Ainsworthové můžeme vazbu rozlišit do tří druhů dle její kvality.

Vazba jistá – Dítě se může na rodiče spolehnout. Odpověď rodiče na potřeby dítěte je přiměřená, včasná, citlivá. Díky jeho přítomnosti je dítě schopno explorační. V této interakci se dobře cítí i rodič, neboť je odměňován reakcí dítěte a projevem kladných citů při návratu z „průzkumu“. Jistá vazba tedy vede k následné autonomii dítěte, protože se může bez obav vzdalovat a prozkoumávat a následně se zase vracet s jistotou, že matka mezitím nikam nezmizí. Tuto vazbu můžeme pozorovat při „chování udržující blízkost“. Když rodič odejde, dítě se rozpláče. Poté, co se rodič vrátí, se dítě zklidní a vítá jej (Bowlby, 2010). Vazbu můžeme pozorovat také při setkání dítěte s cizími lidmi. Dítě je klidné a zajímá se o novou osobu, je-li rodič nablízku. Stejně tak ji můžeme pozorovat, když si dítěte samo vybere, od koho chce utěšit, i když ještě v 5 měsících ho mohl utěšit „kdokoliv“ (Murray, 2016).

Vazba nejistá – úzkostná, vzdorující: Dítě si není jisté, zda tu pro něj rodič bude, když ho bude potřebovat. Bojí se separace, nechce, aby se rodič vzdálil, často se ho i fyzicky drží a je stále ve střehu, aby se mu nevzdálil. Pokud se vzdálí, obává se o své bezpečí a je nejisté. Tato vazba často vzniká, je-li odpověď rodiče nějakou dobu stabilní a najednou být přestane (depresivní, závislý či přepracovaný rodič). Dítě si pak nemůže být jisto, zdali reakce příště přijde či ne (Bowlby, 2010).

Vazba nejistá – úzkostná, vyhýbavá: Dítě si je jisté, že se žádné odezvy nedočká. Vzniká při pravidelném odmítání dítěte, jeho odstrkování nebo umístění do ústavní péče. Vazba nejistá vede také mimo jiné k problémům v osobnostním vývoji (Šulová & Zaouche-Gaudron, 2003).

Na základě této vazby si dítě staví reprezentaci vnějšího světa a podle této reprezentace se pak nadále chová. Je to schéma, které ovlivňuje jedince v jednání a citění s ostatními lidmi. Na základě vřelého přijetí a získání pocitu důvěry v prvních třech letech života dítěte, na základě utvoření pevné vazby, je jedinec schopný vnímat následné sociální vztahy jako

důvěryhodné a svoji osobu hodnotit jako hodnotnou a schopnou interakce s ostatními (Thorová, 2015).

Allan S. Schore, přezdívaný jako americký Bowlby, je dalším významným odborníkem v oblasti attachmentu. Zabývá se interpersonální neurobiologií, tedy tím, jak rané zkušenosti nesmazatelně mění a ovlivňují vyvíjející se mozek a mají tak vliv na další prožitky. Přichází s **Teorií rané regulace**. Raná vazba je ústředním prvkem pro organizaci osobnosti a pro schopnost vyrovnat se se stresem. Zabývá se výkladem reciproční interakce mezi matkou a dítětem (Schore & McIntosh, 2011). Tuto interakci popisuje Schore (2014, 2016 in Jochmannová, 2019, str. 34) následovně:

Vizuální obraz matky spolu s pozitivními emocemi s její regulační kapacitou se vtiskne do pravého prefrontálního systému dítěte. Rovněž u matky se v kontaktu s dítětem aktivuje orbitofrontální kůra a insula, spojená s příjemnými vizuálními, taktilními a sluchovými stimuly. V kontaktu mezi dítětem a mateřskou osobou se současně deaktivuje amygdala a další hluboké struktury spojené se strachem a agresí. Pokud matka není v bezpečí, dítě vyjadřuje emoce starosti a úzkosti. na následující ob

Připoutání se tedy tvoří komunikací prostřednictvím pravého mozku dítěte a pravého mozku matky. Pravý mozek je zodpovědný za schopnost empatie, seberegulaci, zpracování emočních informací, emocionální odolnost a chápání neverbální komunikace (Schore, 2016 in Jochmannová 2021). Jedná se o neverbální komunikaci prostřednictvím sociálně-emoční a tělesné komunikace. Komunikace je v podobě vizuální transakce, sluchových projevů a emocionálního zabarvení hlasu, hmatově-gestických projevů (Schore, McIntosh, 2011).

3.2 Pouto mezi dítětem a otcem

Jak bylo uvedeno, vztah dítěte s matkou začíná již v prenatálním stádiu v období těhotenství. Kdy se rodí vztah otce s dítětem? Ačkoliv to není tak zřejmé, jeho počátky jsou již také v období čekání na miminko. Otec se také účastní prenatální komunikace s dítětem tím, že může nahmatat polohu miminka v bříšku, může k němu mluvit a hladit ho. Je součástí všech příprav na příchod miminka a je důležitým členem triády matka – otec – dítě (Teusen & Goze-Hänel, 2015).

Když nastane chvíle příchodu dítěte na svět, porod, je dnes už možné, aby byl otec přítomen. Uvádí se, že dvěma největšími přínosy přítomnosti otce u porodu je na jedné straně psychická podpora rodičky, což snižuje potřebu použití analgetik a celkově snazší průběh porodu, a na straně druhé lepší navázání vztahu otec – dítě (Stackeová & Böhmová, 2010).

Alena Rejchrtová pojednává o tomto fenoménu ve své práci a nastiňuje zde rozporuplnou situaci, zda by měl otec u porodu být či nikoliv. Upozorňuje, že důležité je, jak vypadala doba před narozením potomka. Pokud byl otec aktivní v komunikaci s ještě nenarozeným dítětem a stojí o to být u toho, je jeho přítomnost u porodu přirozenou součástí. Zároveň také uvádí, že jeho přítomnost u porodu může přinést komplikace třeba v partnerské oblasti nebo v sebepojetí muže, zejména tehdy, je-li jeho přítomnost tam následkem sociálního či partnerského tlaku. Proto by přítomnost otce u porodu neměla být pravidlem v každé situaci, ale rozhodnutím po citlivém uvážení. Pak je to jedním ze základních stavebních kamenů pro tvorbu pouta otce a dítěte (Rejchrtová, 2010).

Allan Schore se také vyjadřuje k **funkci primárního pečovatele a roli pohlaví**. Dle něj jsou potřeby vazby dítěte v prvním a druhém roce odlišné od potřeb ve třech a čtyřech letech věku dítěte. Základem pochopení dopadu nějakého účinku na vývoj dítěte je porozumění konkrétní fázi vývoje. V prvním a druhém roce života dítěte je odloučení od primárního pečovatele a změny v pečovatelském rozdělení velkým stresem pravého mozku a změni jeho rané dozrávání. Pokud se dítě dostane do stresové situace v tomto věku, nemá ještě přístup k verbálním funkcím levé hemisféry mozku. Když je dítě ve stresu ohledně separace, může k vyrovnání se stresem využít pouze pravou, stále ještě zrající hemisféru. Má tedy přístup pouze k nezralému a neefektivnímu systému vnitřní regulace. Pokud je stres střední až silný, je dítě závislé na vnější regulaci, kterou zajišťuje právě pravá hemisféra mozku matky, pokud je primárním pečovatelem. Primárním pečovatelem může být i jiná osoba. Důležité je, aby dítě mělo přístup k dobře fungující dospělé osobě, jejíž pravá hemisféra je schopna empaticky přijímat a regulovat emoční komunikaci dítěte.

Pochopitelně, snazší navázání vazby je právě k matce. Učení u dítěte totiž probíhá již prenatálně od posledního trimestru těhotenství. Také již před narozením dítěte je matka tím, kdo reguluje emoční stav dítěte (dochází k vyplavování kortizolu skrze placentu). To pokračuje i po narození. Mozek dítěte ještě není dostatečně vyzrálý, a tak matka funguje jako vnější zdroj emoční regulace.

Je také třeba dodat, že klíčem k tomu, kdo bude dobrým primárním pečovatelem není pouze příslušnost k pohlaví, ale také jistota vazby a emoční zdraví rodiče. I muži mají účinné systémy pravé hemisféry. Při rozdělování péče je také důležité dívat se na to, jak se rodič, v které roli cítí. Problém můžeme vidět spíše v tom, že změna primárního pečovatele v období do tří let věku dítěte je pro dítě velmi stresující. Další výzkumy v této oblasti ještě probíhají (Schore & McIntosh, 2011).

4 SPOKOJENOST

V odborné literatuře můžeme najít řadu teorií a výkladů spokojenosti, také řadu synonym, která se v souvislosti se spokojeností používají. Spokojenost se vyskytuje v různých oblastech, zde se zaměříme na životní spokojenost, následně pak na spokojenost partnerskou. Můžeme se také setkat s pojmy jako duševní pohoda (well-being) či štěstí. V této práci si tedy také dovolíme používat slova životní spokojenost a duševní pohoda jako synonyma.

Životní spokojenost velmi významně ovlivňuje kvalitu života. Obsahuje v sobě dimenzi psychickou, fyzickou, sociální a spirituální. Obecně spokojenost můžeme definovat jako výsledek uspokojení nějaké potřeby či nedostatku. Zhodnocení spokojenosti je založeno na subjektivním vnímání jedince (Kebza, 2005).

Spokojenost, jako teoretický konstrukt v teorii duševní pohody, se podle Seligmana (2014) skládá z následujících pěti prvků: pozitivní emoce (příjemné emoční prožitky), zaujetí činnostmi, pozitivní vztahy, smysluplnost a úspěšný výkon.

S přihlédnutím k zaměření této diplomové práce je třeba zmínit Seligmanovu myšlenku o třetím prvku duševní pohody, a tím jsou pozitivní vztahy. Ve své knize uvádí, že většina pozitivních prožitků, kdy jsme cítili štěstí a radost, se odehrává ve společnosti druhých. „Když vyzvali jednoho ze zakladatelů pozitivní psychologie Christophera Petersona, aby jedním nebo dvěma slovy shrnul, čeho se týká pozitivní psychologie, odpověděl: »Těch druhých.«“ (Seligman, 2014, str. 63).

Protože se tato diplomová práce zabývá otcem na rodičovské dovolené a celkovou spokojeností páru, můžeme rovnou přistoupit k jedné z forem spokojenosti, a to je spokojenost partnerská.

4.1 Partnerská spokojenost

Partnerský vztah může mít různé podoby, jako je manželství, nesezdané soužití či partnerský vztah bez společné domácnosti. Forma partnerského vztahu se také liší podle věku osob, kulturního kontextu a řady dalších proměnných. V této práci se zaměříme na manželství a nesezdaná soužití, neboť tyto vztahy nejvíce korespondují s účelem a zaměřením této

diplomové práce. Pod pojmem partnerství si tedy v této práci můžeme představit jak manželství, tak nesezdané soužití.

Základním kamenem partnerské spokojenosti jsou **osobnosti partnerů** a jejich souhra. Patří sem **temperamentové rysy** (záleží na konkrétním temperamentovém rysu, někdy je vhodná komplementarita: dominance – submise, jindy je přínosnější homogamie: extraverte – introverte) a **charakterové rysy** (postoje k práci, rodině, ke světu, návyky, psychosociální zralost a hodnotový systém). Dále také **postoje a očekávání odvozené z primární rodiny** a jejich souhra (zejména dominance), **komunikační vzorce, styl reagování na konflikty** či **emocionální závislost partnerů na vztahu** (Kratochvíl, 2009).

Vývoj partnerského vztahu v čase je další důležitou složkou partnerské spokojenosti. Manželství, potažmo partnerství lze dělit do vývojových fází.

1. Manželství před narozením dětí, manželství s malými dětmi, manželství s většími dětmi, které postupně odcházejí z domova a manželství po osamostatnění dětí (Adamski, 1982 in Kratochvíl, 2009).
2. Mladé manželství, manželství středního věku, manželství zralého věku a manželství ve stáří (Fanta, 1982 in Kratochvíl, 2009).

Neopomenutelnou součástí partnerské spokojenosti je samozřejmě také láska. Sternberg ve své triangulární teorii lásky rozlišuje tři složky, které jsou součástí lásky. Jedná se o **důvěrnost, vášně a oddanost**. Každá jednotlivá složka má v průběhu vztahu svůj vývoj. V začátcích vztahu je nejvýraznější složkou vášně, která však vlivem habituace brzy klesá. Důvěrnost roste a klesá pomalu. Nejvíce ke stabilitě partnerství přispívá oddanost, která se rozvíjí zvolna a u dlouhodobých vztahů zůstává trvale, pokud nedojde k rozvratu (Sternberg, 1988 in Kratochvíl, 2009; Kratochvíl, 2009).

V partnerských vztazích můžeme pozorovat jistou kontinuitu, ohlédneme-li se na předchozí vývoj a zkušenosti jedince. Určité pokračování vzorce můžeme pozorovat již při navazování prvních romantických vztahů. Ti jedinci, kteří jsou zapojeni do romantických vztahů v adolescenci, mají vyšší pravděpodobnost toho, že v mladé dospělosti vstoupí do svazku a založí rodinu. Byla také pozorována souvislost mezi partnerskou a školní kariérou. Jedinci, kteří nedokončili vysokou školu se častěji rozvádějí než ti, kteří na vysokou školu vůbec nenastoupili či ji dokončili. Rozvodovost se také objevovala častěji u jedinců, kteří už jednou rozvedeni byli. Důvodů tohoto pokračování může být řada, sami autoři tohoto zjištění ještě

nemají odpověď. Roli může hrát stejné zázemí a vliv sociálního okolí na stejná rozhodnutí, nicméně určitá kontinuita zde nalezena byla (Raley, Crissey, Muller, 2007).

Závěry o opakování vzorce jsou jednoznačnější u **teorie vazby**. Partnerská spokojenost se silně váže s podobou vazby (attachmentu), kterou si jedinci vytvoří v dětství. V dospělých romantických vztazích pak můžeme pozorovat pokračování této vazby, která nese označení **romantická vazba**. Tato vazba odráží vnitřní modely sebe sama (jestli se jedinci považují za ceněné a schopné získat podporu ostatních) a ostatních (jestli je partner považován za nápomocného a důvěryhodného). Může mít podobu **nejisté vazby** – úzkostné či vyhýbavé a **vazby bezpečné**. **Úzkostná vazba** neboli úzkost z vazby, přináší představu sebe sama jako nevhodného lásky a péče. Je spojena se silnou touhou po blízkosti a bezpečí a strachu z opuštění. **Vyhýbavá vazba**, neboli vyhýbání se vazbě, se vyznačuje důvěřováním jen sobě samému a pojí se s nedostatkem prožívání emocionální blízkosti. Pokud má jedinec nejistou vazbu, zesiluje tato tendence právě při přechodu k rodičovství. Tyto reakce ovlivňují chování a vnímání obou partnerů a mohou tak vést ke snížené kvalitě vztahu, konfliktům a snížené spokojenosti ve vztahu (Alves et al., 2019; Li et al., 2021).

Většina výzkumů byla věnována negativním jevům v partnerství, důvodům rozpadu vztahu a rozvodům. Až v posledních pár desetiletích se vědecký zájem začal přesouvat ke dlouholetým spokojeným manželstvím a začalo se zkoumat, jaké faktory ke spokojenosti přispívají. Tímto se zabýval také výzkum Bachandové a Caronové (2001). Kromě přátelství, lásky a podobného zázemí nebyly zjištěny specifické faktory napříč páry, avšak v rámci konkrétních vztahů, oba z páru považovali za nejdůležitější pro spokojené manželství stejné věci. Ukazuje se tedy, že spokojenosti v manželství přispívají podobné postoje, hodnoty a zájmy manželů. Ty mohou existovat již před utvořením svazku, ale také se vzájemně prohlubovat. Dlouhodobé a spokojené manželství není jen o tom najít někoho, kdo nás udělá šťastným. Je to záležitost dvou jedinců, kteří mají podobné chápání toho, co je pro ně důležité a co pro ně jejich manželství znamená. A jsou ochotni na tom pracovat. K tomu patří i **sociální podpora vztahu**. Jedná se o podporu okolím páru, ale i vzájemná podpora mezi partnery.

V současné době je v literatuře také dobře prokázána souvislost mezi vnímanou **intimitou** a spokojeností ve vztahu. Páry vykazují vysokou spokojenost, pokud mají pocit intimity. A naopak, nedostatek intimity ve vztahu je jedním z nejčastějších důvodů, proč páry vyhledávají terapii. Intimita se odráží v intelektuálních, interpersonálních, afektivních a fyzických aspektech vztahu (Yoo et al., 2014).

Emocionální a sexuální aspekty intimity byly zdůrazňovány jako nejnvlivnější na spokojenost páru. Zajímavé je, že tyto dva aspekty nemusí být propojeny. Páry, které vykazují sexuální spokojenost si nemusí být emocionálně blízko a naopak. Rozdíly také můžeme najít mezi vnímáním mužů a žen. Pro oba partnery jsou emocionální i sexuální aspekty vztahu důležité. Rozdíl nacházíme v jejich hodnocení spokojenosti toho druhého. Muži mají tendenci přikládat větší hodnotu sexuální aktivitě a fyzické blízkosti, zatímco ženy spíše citové blízkosti a náklonnosti. Konkrétním zjištěním v této oblasti bylo, že muži, kteří udávali, že je jejich partnerka spokojená v sexuální oblasti, byli ve vztahu spokojenější (Yoo et al., 2014; Yeh et al., 2016).

Důležitým faktorem, který přispívá intimitě, je **komunikace**. Ta je zprostředkovatelem všech aspektů intimity. Partneři, kteří mohou vzájemně diskutovat o svých zranitelných stránkách a nebojí se před partnerem odhalit, vykazují vysokou míru intimity. Ke stejnému efektu dochází také tehdy, hodnotí-li partneři své komunikační vzorce vzájemně pozitivně. Avšak komunikace a spokojenost páru mohou být spíše spojené nádoby. Egeci a Gençöz (2006) uvádí, že komunikace mezi partnery může být výsledkem spokojenosti, a že spokojenější páry komunikují lépe, než že by přímo pozitivní komunikace ovlivňovala spokojenost. Nejjednoznačnější zjištění je v oblasti negativní komunikace a to takové, že pokud ve vztahu probíhalo méně negativní komunikace, než byli partneři zvyklí, udávali i větší spokojenost. Spokojenost partnerů také ovlivňuje **vnímání spokojenosti svého partnera**. Uvědomění si propojenosti je pro partnery velmi důležité a posiluje to jejich vnímání vztahu jako společného prostoru, ve kterém si mohou navzájem pomoci cítit se šťastnější a spokojenější. Také způsob řešení konfliktů úzce souvisí s fungováním vztahu. Neefektivní komunikační dovednosti konflikty zintenzivňují (Egeci & Gençöz, 2006; Johnson et al., 2021; Yoo et al., 2014).

4.2 Proměna a spokojenost vztahu po narození dítěte

Narození dítěte s sebou přináší značnou proměnu dosavadního páru. Novopečení rodiče za sebou mají jeden z největších životních zážitků. Tato velká událost s sebou přináší spoustu radostí i starostí. Mění se uspořádání rodiny, přibývají nové role a povinnosti, ale také životní hodnoty a kompetence. Ženy se také potýkají se změnami fyzického vzhledu a změnami hormonálními. Často také synchronizace rolí s okolím rodiny (příbuzní, přátelé, zaměstnání) přináší řadu nesnází. Jak tyto faktory ovlivňují partnerskou spokojenost, na to se nyní zaměříme.

V partnerském vztahu se emoce, které prožívá jeden z partnerů často přelévají na druhého, a následně pak mají dopad na oba partnery (McGoldrick, Carter, Walsh, 2003). Narození dítěte je příkladem tzv. **dyadického stresoru**, protože se týká zároveň obou partnerů. Oba partneři musí zvládat nejen vlastní stres, ale také reagovat na potřeby toho druhého. Partneři využívají společnou vyrovnávací (copingovou) strategii, která se aktivuje, když oba partneři sdílejí stejný stresor a společně se s ním vyrovnávají. Liší se tak od copingových strategií při stresu u jednoho z partnerů a druhý partnera podporuje (Alves et al., 2019).

Přechod partnerů k rodičovství pravděpodobně posiluje přesvědčení, že partneři, matka i otec, jsou tým. Toto přesvědčení je posilováno právě tím, že čelí nové, pro oba partnery stejné, výzvě. Podle teorie odolnosti a vztahové zátěže (TRRL) autorů Affi, Merrilla a Davisse (2016) se předpokládá, že pokud partneři vnímají svůj vztah jako soudržnou jednotku při zvládání stresu a přístupu k životu, jsou motivováni do svého vztahu investovat více. To zvyšuje emoční rezervy, které jsou využitelné v období stresu, což znovu podporuje odolnost a snižuje vnímaný stres.

Vzájemně sdílená péče o dítě a solidarita v rámci páru jsou důležité pro spokojenost a důvěru v rámci vztahu během prvního roku po porodu. Narození dítěte a společná péče a obavy o něj podporují vzájemný závazek a důvěru ve vztahu (Alves et al., 2009).

Autoři Keizer a Schenk (2012) provedli longitudinální studii, která porovnávala spokojenost párů před a po narození dítěte se spokojeností párů bezdětných. Ukázalo se, že po narození dítěte spokojenost páru celkem strmě klesá. Postupně se však vyrovnává zpět a následně stoupá. Zhruba kolem sedmého roku věku dítěte je srovnatelná se spokojeností na začátku vztahu. Někteří muži dokonce označovali vztah jako ještě spokojenější než v počátečním stádiu. U bezdětných párů nebyly takovéto výkyvy zaznamenány a křivka jejich spokojenosti postupem let mírně klesala.

Podobný závěr můžeme nalézt i v longitudinální studii autorů Dosse et al. (2009), která byla prováděna po dobu osmi let. Autoři uvádí, že narození dítěte má vliv na náhlý pokles spokojenosti. Tento pokles se pohyboval v rozmezí malý až středně negativní, a to u žen i u mužů. U bezdětných párů, které byly porovnávány s těmi rodičovskými, byl nalezen spíše pozvolný pokles spokojenosti.

Ke stejným výsledkům dochází i analýza autorů Tweng et al., (2004). Autoři provedli metaanalýzu studií, které se zabývaly poklesem spokojenosti a porovnávají možné příčiny a vlivy na tento pokles. Poznatky z minulých výzkumů řadí do čtyř teoretických konstruktů.

Model konfliktu rolí, model omezení svobody, model sexuální nespokojenosti a model finančních nákladů (vyšší pokles spokojenosti u rodin, kde bylo jejich socioekonomické zázemí hodnoceno jako vysoké). Jednotlivým příčinám se budeme věnovat dále.

Příčiny poklesu spokojenosti můžeme hledat přirozeně jak v navýšení domácích povinností pro oba partnery, tak ve snížení času, který spolu může pár trávit. Roli zde také může hrát teorie rolí. Jedná se o **konflikt rolí** (rodič je zároveň partner/ka, živitel/ka, milenec/milenka...) a **přetížení rolí** (oba partneři získávají další roli – roli rodiče, kterou musí zastat spolu s rolemi stávajícími). Oba tyto jevy vedou ke zvýšení stresu. Často také partneři upřednostňují role rodičovské, neboť je dítě vyžaduje a trpí tak role partnera či milence/milenky či role jiné. Všechny tyto jevy pak pochopitelně vedou ke zvýšení konfliktů mezi partnery a spokojenost páru tak klesá (Petts, Knoester, 2019).

Roli také hraje, zdali je dítě první, či už v rodině nějaké děti jsou. Zvláště u žen prvorodiček byl pokles výraznější než u dalších dětí (van Scheppingen et al., 2018). A konkrétně u žen je pokles spokojenosti po narození potomka vyšší než u mužů. Co se však týká celkové spokojenosti v závislosti na počtu dětí v rodině, byla nalezena tím nižší, čím více dětí v rodině je. Pohlaví a rok dítěte nehrálo roli (Tweng et al., 2004).

Co se týče mužů, ti uvádí v 8–16% prožitek poporodní deprese. Někteří muži pociťují zvýšenou depresi během těhotenství svých partnerek. Tyto prožívané emoce se pak přenáší na partnerku i dítě. Příčinou depresivních emocí mohou být finanční obavy, snaha o synchronizaci pracovního a soukromého života, nízká úroveň vzdělání a manželské problémy (Schoppe-Sullivan, Fagan, 2020).

Byla však nalezena i opačná zjištění. Nedávný výzkum se zabýval spokojeností páru během prvního roku dítěte. Právě v této studii vychází, že 46 % párů pociťovalo vysokou úroveň spokojenosti a závazku k partnerovi, 35 % párů pak udává středně vysokou spokojenost (Leonhardt et al., 2021).

Nesourodost výsledků výzkumů spokojenosti je, dle autorů, způsobena malým vzorkem respondentů, kteří jsou nespokojeni ve vyšší míře a zkreslují tak celkový výsledek spokojenosti přesto, že spokojených párů je značná část. Roli ve vnímané spokojenosti také hraje míra vnímaného závazku k partnerovi, typ vazby (ve smyslu attachmentu) a socioekonomická úroveň či sociální třída (Leonhardt et al., 2021).

Pochopitelně také **rozdělení domácích povinností a péče o dítě** má vliv na vnímanou spokojenost párů. Bylo zjištěno, že matky ve srovnání s otci, se obecně v péči o dítě cítí

jistější. Tím pádem dochází k rozdělení rolí. Matky jsou tedy často hlavními pečovatelkami, zatímco muž se stává poskytovatelem podpory a rodinu zabezpečuje, což ho však částečně vyloučí z péče o dítě. Výsledky výzkumu naznačují, že pokud partneři své role více sdílejí a otec je více zapojen do péče o dítě, vnímá sám sebe spíše jako „součást týmu“, což podporuje jeho pocit kompetence v rodičovských dovednostech. Tyto pocity pak významně ovlivňují spokojenost celého páru (Alves et al., 2009).

Volný čas rodičů a čas páru strávený spolu je další důležitou součástí spokojeného vztahu. Než má pár děti, je takový čas samozřejmostí, ale po narození potomka se stává prioritou dítě a mnoho párů si nenajde čas na své koníčky a čas trávený spolu. Přitom když byly dvojice tázány, co jim společně strávený čas jenom ve dvou přinesl, téměř všichni respondenti uvedli, že je to dělá lepším rodičem. Díky pocitu, že nejsou zavaleni dřinou, se do života doma vlila nová energie. Muži častěji uváděli, že jim to pomáhá spolupracovat s partnery jako tým, přináší větší radost z rodinného života a posílilo pocit, že jsou součástí rodiny (Dyck et al., 2006).

Doposud jsme si představili faktory, které mají vliv na spokojenost v partnerství spíše obecně. Roli ve spokojenosti páru však také hraje **věk rodičů, či počet dětí**, které již mají. Například pravděpodobnější výskyt depresivních poruch je mezi matkami prvorodičkami. Také se mezi matkami často objevuje nespokojenost s emocionální podporou jejich partnerů, v období po porodu. Jediné matky, které byly celkem spokojené s emocionální podporou partnerů, byly mezi mladšími zkušenějšími matkami. Co se týče copingových strategií, tak matky, které již děti mají (bez ohledu na věk), používají častěji humor jako způsob zvládnutí potíží. A v oblasti spokojenosti jako takové všechny matky udávaly spokojenost se svou mateřskou rolí, ale matky prvorodičky udávaly nejnižší úroveň spokojenosti. Nejspokojenější byly mladší zkušené matky (Berryman, Windridge, 1998 in Sobotková, 2007).

Trend pozdního rodičovství se každým rokem zvyšuje a přináší s sebou řadu odlišností. Jako starší matky jsou označovány matky od 35 let. Odkládané rodičovství můžeme častěji pozorovat mezi vysokoškolsky vzdělanými ženami. Ty také mají méně dětí a častěji se rozhodnou pro bezdětnost. Pozdní rodičovství není novinkou, pouze četnost a důvody se mění. Zatímco dříve bylo méně antikoncepčních metod, které byly méně spolehlivé, dnes je pozdní rodičovství spíše volbou. Mezi aktuální důvody pozdního rodičovství řadíme kariérní důvody a nově vznikající rodiny po rozpadu předchozího partnerství. Je zmiňována také emoční připravenost a finanční zabezpečení. Řadíme sem také rodičovství neplánovaná.

Ženy po 35. roku, a ještě více po 40. roku již nepředpokládají, že by mohly otěhotnět a sníží svou antikoncepční ostražitost. Roste také počet nesezdaných párů a svobodných matek. Právě ty se rozhodují mít dítě v pozdějším věku, dříve, než bude pozdě, i přesto, že nenašly vhodného partnera (Sobotková, 2007, str. 156).

Zatímco tedy starší rodiče se často setkávají s problémy jako je větší únava, problémy s početím či menší pomoc okolí, výhodou může být finanční stabilita, větší časová flexibilita, dobrá rodičovská spolupráce a emoční připravenost (Mac Dougall, Beyene, Nachtigall, 2012).

Pokud se zaměříme na zdraví samotné matky, tak zdravotní rizika v těhotenství a porodu ženou starší 35 let nejsou, při dobrém zázemí a sociálně-psychologických podmínkách, o mnoho větším rizikem ve srovnání s mladšími matkami. Častěji však dochází k porodu císařským řezem. Ten může mít za následek, zejména pokud je neplánovaný, negativní pocity (násilnost, nepřirozenost). To častěji vede k počátečním potížím při hledání vztahu k dítěti (Sobotková, 2007).

Výzkum Berrymanové a Windridgové (1998 in Sobotková 2007) mimo jiné také zjistil, že starší matky pociťovaly nedostatek emocionální podpory od svých partnerů a méně podpory od svých rodičů. Starší rodiče se také ukazují být jako úzkostnější, než matky mladší (Matějček & Dytrych, 1994).

Rádi bychom také uvedli **seznam hodnot**, které dle výzkumu Hoffmana, Thorntona a Manise (1978) děti svým rodičům přináší. Výzkum proběhl již v dřívějších letech, vzešlý seznam hodnot však považujeme za nadčasový.

- Dítě rodičům přináší pocit pouta s primární skupinou, který napomáhá vyhnout se osamělosti. Autoři uvádí, že tato hodnota je důležitější spíše pro ženy než jejich partnery. Také v nižších socioekonomických vrstvách bylo dítě ženami považováno jako důležité pro prohloubení a ucelení vztahu s partnerem.
- Stimulace a zábava. Narození dítěte s sebou nese spoustu nových zážitků a zkušeností.
- Dítě jako naplnění vyššího smyslu a překročení vlastního Self. Může naplňovat podobné hodnoty jako víra a dává pocit, že i po smrti zde něco zanecháme.
- Období, kdy se jedinec stane rodičem, je také nahlíženo jako přechodová fáze. Rodič získává sociální status a stává se opravdu dospělým. Zajímavé je, že tohle stanovisko zaznívalo hlavně z úst zatím bezdětných účastníků výzkumu.

- Dítě přináší rodičům pocit úspěšnosti, kompetence a kreativity. Rodič se díky dítěti setkává s novými výzvami, které je třeba překonávat. Také sleduje, jak jeho dítě roste, dosahuje úspěchů.
- Ekonomická úspěšnost a jistota ve stáří. To je také jedna z hodnot, která se ve výzkumu objevovala.
- Dále také morálka. Být rodičem je považováno za ctnost. Rodič obětovává svůj čas, zájmy a svobodu ve snaze o dobrou výchovu. Péče o dítě napomáhá vlastnímu růstu a účastníci často zmiňovali, že z nich dítě dělá lepšího člověka.

Ačkoliv tato kapitola nevyznívá příliš optimisticky a ukazuje, že k poklesu spokojenosti při narození potomka opravdu dochází, není třeba brát zjištění jako odrazení od toho založit rodinu. Negativní vlivy na spokojenost jsou relativně malé, a zvláště u specifických skupin. To jsou matky kojenců (s vyšším věkem dítěte zase spokojenost stoupá) a rodiny s vysokým socioekonomickým zázemím.

Tato zjištění tedy mohou párům pomoci nastavit svá očekávání nebo provést různé změny ve sdílení péče, které pomohou snížit negativní dopady. Například rovnější sdílení rodičovských povinností mezi oba partnery by mohlo pomoci snížit míru nespokojenosti matek kojenců. Matky, jejichž partneři se více podíleli na péči o děti, vykazují lepší psychické zdraví a spokojenost v partnerství (Gjendinger, Chaloner, 1994 in Twenge et al., 2004).

Pokles spokojenosti v partnerství také není to jediné, co partneři po narození potomka prožívají. Tato skutečnost je více než vyvážena jinými zisky. Narození potomka přináší větší smysl života, radost, pocity úspěšnosti a kompetence. Autoři metaanalýzy (Twenge et al. 2004) však varují před přesvědčením, že narození dítěte může napravit nefunkční vztah. Tato událost má tendenci spíše problémy prohloubit a udělat tak situaci ještě závažnější. Je tedy důležité si plně uvědomovat skutečnosti, které s sebou narození dítěte nese a zodpovědně uvážit připravenost k založení rodiny. Výzkumy věnující se spokojenosti po narození dítěte jsou tedy velkým přínosem pro snížení rizik prostřednictvím povědomí, plánování a komunikace (Twenge et al. 2004).

5 DOSAVADNÍ VÝZKUMY

Podle provedených výzkumů (viz kapitola 4 *Spokojenost*) s narozením dítěte spokojenost jako taková klesá. Toto se děje působením řady faktorů, jako je konflikt rolí, omezení svobody rodičů, obtížnost skloubení práce v domácnosti a zaměstnání či nedostatek komunikace mezi partnery. Zároveň však rodičovství přináší nový smysl života, nové hodnoty, pocity kompetence, radosti apod. Na spokojenost páru může mít také vliv uspořádání nově vzniklé rodiny. Na rodičovskou dovolenou může nastoupit buď jeden z páru (otec nebo matka), také se mohou po nějakém čase vystřídat, nebo může být rodičovská dovolená sdílená. Model sdílené rodičovské dovolené je nejčastější v severských zemích, kde je státem podporována politika dvoukariérového manželství (třeba otcovskou kvótou, viz kapitola 2 *Podoba rodičovské dovolené ve vybraných zemích*). Tato kapitola je věnována výzkumům, které byly provedeny v oblasti spokojenosti párů, kde je na rodičovské dovolené otec. Také sem zahrneme výzkumy těch rodin, které využívají sdílenou rodičovskou dovolenou, protože i to nám o vlivu uspořádání rodiny na spokojenost může mnohé napovědět.

Sdílení rodičovské dovolené usnadňuje oběma partnerům lepší porozumění běžnému životu toho druhého. To přispívá k vyšší kvalitě vztahu. Proběhl výzkum v severských zemích (Island, Norsko, Švédsko), který mapoval zapojení otců do péče a vliv této skutečnosti na vztah páru. Páry byly sezdané i nesezdané. Byly rozděleny na ty, kde otec žádnou rodičovskou dovolenou nečerpá, kde čerpá pouze vyhrazenou část (otcovskou kvótu), a ty, kde otec čerpá více než vyhrazenou část. Bylo zjištěno, že páry, ve kterých otec rodičovskou dovolenou využívá, mají nižší riziko rozpadu partnerství než tam, kde otec nečerpá rodičovskou dovolenou žádnou. Zároveň ale nebyl nalezen důkaz, že ty svazky, kde otec čerpá rodičovskou dovolenou nad rámec vyhrazené, by byly stabilnější. Autoři to připisují nejednotnému vzorku pro všechny země a stále pohybující se politice v rozmezí let, kdy byl výzkum prováděn. Nejsilnější vliv na zvýšenou spokojenost a stabilitu páru můžeme najít v těch partnerstvích, kde má matka vyšší nebo stejné vzdělání jako otec (Duvander et al. 2019; Olafsson, Steingrimsdottir, 2020; Lidbeck, Bernhardsson, 2021).

Výzkumem zabývajícím se vztahem partnerů po narození dítěte a rovněž také vztahu dítěte s otcem, je výzkum Pettse a Knoestera (2019). Výzkum se zabývá otci, kteří využili prvních

dvou týdnů po narození dítěte k tomu, aby zůstali doma a pomohli tak s domácností a péčí o dítě po jeho narození. Nejedná se zde o klasickou rodičovskou dovolenou, zde nám však může ilustrovat důležitost zapojení otce do péče o dítě hned od počátku.

Jednalo se o longitudinální studii, kdy byli dotazováni otcové i matky nejprve hned po otcově dovolené, poté o rok později a konečně po pěti letech od narození. Výzkumníky zajímalo zapojení otce do péče, vztah s dítětem a vztah mezi partnery. Bylo zjištěno, že využití otcovské dovolené příznivě ovlivnilo vztah s dítětem i mezi partnery, jak vypovídali otcové i matky. Možným důvodem pro tuto skutečnost může být podle výzkumníků jev, že tím, že si otcové vezmou otcovskou dovolenou dávají najevo svůj zájem o podílení se na rodinném životě. Tato skutečnost pak přispívá na zvýšení citění matek, že dělba práce je rovnocenná a omezuje tak konflikty rolí a pocit přetíženosti matek, což následně opět zlepšuje rodinné vztahy. Výzkum došel tedy ke stejným výsledkům jako Huerta et al. (2014), jejichž výzkum se týkal Austrálie, Dánska, Velké Británie a USA. Tato zjištění můžeme podpořit i výzkumem z roku 2020, který shodně uvádí, že otcové, kteří absolvovali rodičovskou dovolenou dva týdny a více, popisují se svými dětmi lepší komunikaci a bližší vztah (Petts, Knoester & Waldfogel, 2020).

Samotným prožíváním rodičovské dovolené otci se zabývala dvojice autorů Fischer & Anderson (2012). Bylo zjištěno, že délka trvání rodičovské dovolené má vliv na její prožívání, a čím déle otcové na rodičovské dovolené byli, tím pozitivněji ji prožívali. Vliv na její prožívání měla i motivace, se kterou do ní vstupovali. Bylo zjištěno, že pokud toto rozhodnutí vycházelo z otcovy motivace být s dítětem doma a čím méně toto rozhodnutí bylo ovlivněno partnerkou, tím lépe otcové rodičovskou dovolenou prožívali (Fischer & Anderson, 2012). Navzdory této skutečnosti je však hlavním důvodem otců pro nástup na rodičovskou dovolenou finanční stránka (Trappe, 2013). Také menší rodičovský stres byl nalezen u těch otců, kteří sdíleli rodičovskou dovolenou rovným dílem. U matek však tento rozdíl nalezen nebyl (Lidbeck et al., 2018).

V Německu byla roku 2007 provedena reforma, která zkrátila rodičovskou dovolenou pro matky a motivovala k čerpání RD otce. Po tomto zavedení proběhla studie, které se účastnilo 1 046 párů. Autorům šlo o zjištění vlivu délky rodičovské dovolené na spokojenost páru. Porovnávali spokojenost párů před a po reformě. Matky, které měly děti po reformě, byly výrazně spokojenější s jejich vztahem. Také bylo pozorováno zvyšování spokojenosti matek i otců s prodloužením RD pro otce („Shared leave, happier parent couples?“, 2022).

Za důležité považujeme také zmínit výzkum, jenž se odehrál v českém prostředí. Autorka popisuje, že výzkum mapuje situaci v rodinách, kde je hlavním pečovatelem, tedy osobou na rodičovské dovolené, otec. Výzkum probíhal pomocí polostrukturovaného rozhovoru a následné triangulace dat s focus group, tedy diskuzí mužů a žen zvlášť (Šmídová, 2004).

Výzkum se zaměřoval především na následující oblasti: „1. odchod otce na rodičovskou dovolenou; 2. reakce na status »otce v domácnosti«; 3. primární pečovatelská osoba; 4. potřeby dítěte; 5. identita pečujícího muže; 6. situace po nástupu otce na rodičovskou dovolenou; 7. genderový aspekt partnerských vztahů a 8. identita matky.“ (Šmídová, 2004)

Zjistila, že nejčastějším důvodem k odchodu otce na rodičovskou dovolenou je finanční situace rodiny. Tedy pokud partnerka vydělává více peněz nebo jí není umožněno, aby se po rodičovské dovolené vrátila zpět na svou pozici v zaměstnání. Prožívání rodičovské dovolené otci je pak charakteristické dvěma postoji. Prvním z nich je, že matka je v péči o dítě nenahraditelná a pro muže je role pečovatele náročnější. Druhým postojem je pak ten, že rodičovská dovolená je výzva, zkušenost, kterou si otcové užívají (Šmídová, 2004).

Nebáznivá (2018) provedla kvalitativní výzkum psychologických aspektů situace v rodinách s otcem na rodičovské dovolené. Data byla získávána rozhovorem a pomocí dotazníku *CSI-32* (Funk & Rogge, 2007) na vzorku 15 rodičovských párů. Přichází s následujícími závěry. Bylo nutné se adaptovat na život s dítětem, to obnáší více plánování, více stereotypu. Motivací pro toto rozhodnutí bylo více faktorů: důležitost toho, aby i otec se svým dítětem trávil intenzivně čas, kariéra (žena budovala kariéru či nemohla ze zaměstnání odejít, naopak otec by rád ze zaměstnání odešel), finance a často také psychická nepohoda žen, které zůstaly doma. Většina otců rodičovskou dovolenou popisovala jako jednu z nejlepších etap života. Menší část měla negativní pocity (selhání, snížení sebevědomí) a dva z otců nebyli spokojeni s tím, že nejsou živiteli rodiny. Role matky v tomto byla více nesourodá, část rozhodnutí o uspořádání RD prožívala pozitivně (více energie, více sil pro děti) a část matek prožívala výčitky svědomí a odchod do zaměstnání nesla těžce. Ohledně důsledků pro partnerský vztah zmiňuje autorka negativa (konflikty) jen aktuálně při RD, ale při zpětném ohlédnutí páry udávaly dlouhodobé pozitivní efekty (důvěra, solidarita, pochopení role druhého).

VÝZKUMNÁ ČÁST

6 VÝZKUMNÝ PROBLÉM

Problematika otců na rodičovské dovolené je v současné době čím dál více diskutované téma, především díky vzrůstajícímu trendu odchodu otců na rodičovskou dovolenou. V České republice se otci na rodičovské dovolené, a potažmo aktivním otcovstvím, zabývá Dudová (2006), Chmelařová (2008), Novák (2009). Ze zahraničí pak můžeme jmenovat například autory Petts (2020), Knoester (2019), Waldfogel (2020), kteří se však zabývají spíše vztahem otce a dítěte poté, co otec využil otcovské poporodní péče, nikoli celkové rodičovské dovolené.

Průkopníky v účasti otců na rodičovské dovolené byly severské státy, které jako první zavedly tzv. „otcovskou kvótu.“ Touto tematikou se také zabývá dvojice autorek Brandth & Kvande (2009) nebo O'Brien (2016).

Provedené práce v českém prostředí zabývající se problematikou otce na rodičovské dovolené, jsou zaměřeny převážně na prožívání otce. V bakalářské práci (Richterová, 2020), která se věnovala mapování vztahu otec – dítě poté, co byl otec na rodičovské dovolené, jsme však díky rozhovorům s otci a jejich dětmi zaznamenali také určité rozdíly ve vnímání vztahu mezi partnery (rodiči). Rozdíl se týkal vnímání kvality vztahu mezi partnery, roli hrály také důvody, proč otec na rodičovskou dovolenou nastoupil a také rozdělení péče o domácnost a dítě. Tato diplomová práce si klade za cíl zjistit, jak jsou nejen muži, ale i ženy a celé páry spokojeny, pokud je na rodičovské dovolené otec a identifikovat faktory, které mohou s vnímanou spokojeností souviset. Práce tak může obohatit dosavadní zjištění o třetí rozměr, a tím je pohled matky. Dalším specifickým této práce je skutečnost, že se zaměřujeme na páry, kde je otec na RD aktuálně, a tedy na jejich aktuální prožívání situace.

Při volbě faktorů, na které se zaměřujeme, jsme vycházeli z témat, které vyvstaly v bakalářské práci (Richterová, 2020) a dalších výzkumů, kterým se podařilo identifikovat témata, která pro otce na RD a jejich rodiny hrají roli (Alves et. al., 2009; Maříková, 2009; Nebáznivá, 2018; Nešporová, 2005; Žofáková, 2021).

7 TYP VÝZKUMU A POUŽITÉ METODY

Rozhodli jsme se sledovat celkovou spokojenost páru v rodinách, kde je na rodičovské dovolené otec. Do výzkumného šetření jsme zahrnuli respondenty v párech. Byl zvolen kvantitativní design výzkumu. Sledovanou proměnou je zde skór metody *CSI-32* v souvislosti s rozložením rodičovské dovolené, motivací nástupu otce na RD a dalšími faktory. Výzkum byl realizován pomocí dotazníkového šetření. Dotazník obsahuje dvě části: *Dotazník uspořádání rodičovské dovolené* (ten se několika otázkami liší pro muže a pro ženu) a *Index párové spokojenosti CSI-32* (ten je pro oba členy páru stejný). Dotazník *CSI-32* je zaměřen na úroveň vztahové spokojenosti páru, dotazník o uspořádání rodičovské dovolené slouží k doplnění faktorů, které mohou hrát ve vnímané spokojenosti roli.

7.1 Výzkumné předpoklady a formulace hypotéz

Úvodem této kapitoly nejprve přiblížíme detaily hypotéz. V hypotézách pracujeme s pojmem „spokojenost“ jehož přesná hodnota je vyjádřena počtem bodů *CSI* metody *Index partnerské spokojenosti*. V hypotéze **H1** jsou jako „ostatní muži“ označeni ti muži, kteří v dotazníku uvedli jako důvod nástupu na RD možnosti: kariérní podmínky matky, kariérní podmínky otce a zdravotní důvody. Možnost *jiné* je posouzena individuálně a odůvodnění uvedeno v kapitole 9.3 *Popis výzkumného souboru*. Stejně tak hypotéza **H2**, kde jsou jako „ostatní ženy“ označeny ty ženy, které v dotazníku uvedly jako důvod nástupu otce na RD možnosti: kariérní podmínky matky, kariérní podmínky otce a zdravotní důvody. Možnost *jiné* je posouzena individuálně.

Stejně tak v hypotézách **H3**, **H4** a **H5**, **H6** jsou jako „ostatní muži“ a dále „ostatní ženy“ označeni ti respondenti, kteří uvedli v otázce péče o dítě (H3, H4) či péče o domácnost následující možnosti: obstarává spíše partner, obstarávám spíše já, největším dílem jiná osoba.

Na základě výzkumných předpokladů jsou vytvořeny tyto hypotézy:

H1: Muži, kteří nastoupili na rodičovskou dovolenou z důvodu vlastní motivace dosahují vyšší spokojenosti než ostatní muži.

H2: Ženy, jejichž partner nastoupil na rodičovskou dovolenou z důvodu vlastní motivace, dosahují vyšší spokojenosti než ostatní ženy.

H3: Muži, kteří mají péči o dítě rovnoměrně rozdělenou se svou partnerkou, dosahují vyšší spokojenosti než ostatní muži.

H4: Ženy, které mají péči o dítě rovnoměrně rozdělenou se svým partnerem, dosahují vyšší spokojenosti než ostatní ženy.

H5: Muži, kteří mají péči o domácnost rovnoměrně rozdělenou se svou partnerkou, dosahují vyšší spokojenosti než ostatní muži.

H6: Ženy, které mají péči o domácnost rovnoměrně rozdělenou se svým partnerem, dosahují vyšší spokojenosti než ostatní ženy.

H7: Muži dosahují vyšší spokojenosti než ženy.

H8: Muži, kteří jsou na RD alespoň 1 rok jsou spokojenější než muži, kteří jsou na RD kratší dobu.

7.2 Použité metody

Jako výzkumná metoda bylo použito dotazníkové šetření, které probíhalo online. Dotazníkovou baterii tvořila hlavička, kde respondenti zaznamenali biografické údaje jako pohlaví, věk a povolání. Následoval *Dotazník rodičovského uspořádání*, na který navazovala metoda *Index partnerské spokojenosti CSI-32*. Metody byly vybrány tak, abychom zjistili informace ohledně aktuální spokojenosti respondentů a byli schopni tyto informace ukotvit v jejich životním kontextu. K tomu pak sloužily doplňující otázky ohledně uspořádání rodičovské dovolené. Následující odstavce jsou věnovány představení těchto dvou metod.

7.2.1 CSI-32 – Index partnerské spokojenosti

CSI-32 (Couples Satisfaction Index) je metoda autorů Funkové a Rogge (2007). Metoda vznikla prostřednictvím *IRT (Item Response Theory – Teorie odpovědi na položku)*. Tito autoři se zaměřili na sebesposuzující metody cílené na zjištění spokojenosti ve vztahu a kvalitu vztahu. Jednalo se o metody *MAS (Marital Adjustment Scale)*, *DAS (Dyadic Adjustment Scale)*, *QMI (Quality of Marriage Index)*, *RAS (Relation Assesment Scale)*, *KMS (Kansas Marital Satisfaction Scale)*, *SMD (Semantic Differential)*. K položkám z uvedených metod bylo přidáno ještě 75 doplňujících položek.

Soubor celkem 180 položek odrážející spokojenost ve vztahu byl otestován na souboru 5 315 respondentů. Podmínkou pro respondenty byl věk minimálně 18 let a bytí v partnerském vztahu. Po vyhodnocení byla data pročištěna od položek, které se opakovaly či nepřinášely nové informace. Zbylo 66 položek. Následně bylo vybráno 32 položek, prostřednictvím IRT analýzy, těch položek, které se ukázaly jako nejefektivnější pro měření spokojenosti a nejvíce se vztahovou spokojeností korelovaly. Z těchto položek je složena metoda měření *CSI-32*. Následně pak byla vytvořena i 16položková a 4položková verze (Funk & Rogge, 2007).

Index partnerské spokojenosti (CSI-32) má v porovnání s nejvíce citovanými metodami měření vztahové spokojenosti, *MAS* a *DAS*, vyšší přesnost měření a lepší rozlišovací schopnost pro úrovně ve spokojenosti. Cronbachova α dosahuje hodnoty 0,94, což svědčí o silné vnitřní konzistenci. Tuto metodu je možné díky její přesnosti použít i na menší vzorky. Výhodou je také dostupnost této metody a možnost volného využívání pro klinické a výzkumné účely (Funk & Rogge, 2007). Autoři uvádí i omezení, která s sebou tato metoda nese. Jedná se o zadávání dotazníku online, což mohlo ovlivnit soubor respondentů. Také byl zadáván pouze průřezově, longitudinální výzkum by přispěl ke zvýšení validity. Limitací je také skutečnost, že byl soubor otázek zadáván jen jednomu členu z páru.

Výběr metody byl také omezen dostupností metod. „V ČR zatím není dostupná samostatná metoda pro měření spokojenosti v partnerských vztazích. Lze využít škálu *Manželství a partnerství z Dotazníku životní spokojenosti (DŽS)* (Fahrenberg, et al., 2001) nebo český překlad metody *CSI-32* z disertační práce Soni Komárkové (2016)“ (Kalousová, Štětovská, 2019, str. 230). V našem výzkumu tedy použijeme dotazník *CSI-32* pro oba partnery a následně se jejich výsledky pokusíme dát do souvislosti/porovnat.

Se svolením autorky Soni Komárkové využijeme její český překlad metody *CSI-32* (2012). Překlad byl standardizován na 69 respondentech v rámci pilotní studie tak, aby se dosáhlo sémantické ekvivalence mezi anglickou a českou verzí. „První překlad provedli tři nezávislí překladatelé. Jejich překlad byl pak upravován dalšími překladateli z řad studentů psychologie. Zpětný překlad provedly 2 překladatelky, které neznaly originální verzi“ (Komárková, 2012, s. 117).

Dotazník obsahuje 32 položek. Položky měří partnerskou spokojenost na 6bodové škále Likertova typu. Skóre, které je výsledkem respondentova hodnocení se pohybuje v rozmezí

0 až 161. Autoři uvádí, že skóre pod 104,5 naznačuje výraznou nespokojenost ve vztahu (Funk & Rogge, 2007). Obrázek č. 1 obsahuje ukázkou metody CSI-32.

Obr. 1: Ukázka položek CSI-32

1. Označte míru spokojenosti ve Vašem vztahu, uvážíte-li všechny aspekty.

Naprost nešťastný	Velmi nešťastný	Trochu nešťastný	Šťastný	Velice šťastný	Naprost šťastný	Dokonalý

Většina lidí má ve svém vztahu neshody. Prosím, označte na následující škále přibližnou míru shody nebo neshody mezi Vámi a Vaším partnerem v následujících kategoriích:

	Vždy se NEshodneme	Téměř vždy se NEshodneme	Často se NEshodneme	Většinou se shodneme	Téměř vždy se shodneme	Vždy se shodneme
2. Množství společně stráveného času						
3. Rozhodování o důležitých věcech						
4. Projevy lásky, náklonnosti						

7.2.2 Dotazník uspořádání rodičovské dovolené

Dotazník uspořádání rodičovské dovolené obsahuje doplňující otázky, které jsou námi vytvořené. Otázky mapují následující oblasti.

- 1) Socio-demografické údaje
- 2) Rozhodnutí o rodičovské dovolené
- 3) Péče o dítě
- 4) Péče o domácnost
- 5) Volný čas
- 6) Finanční situace rodiny
- 7) Spokojenost ohledně rozložení rodičovské dovolené

Dotazník má dvě verze, pro matku a otce, z toho důvodu, aby byl dotazník přizpůsoben respondentům v největší možné míře. Obě verze obsahují celkem 22 položek, mapují výše uvedené oblasti a plynule pak navazují na dotazník CSI-32. V úvodu dotazníku byli respondenti požádáni o vyplnění kódu pro možnost spárování dotazníků. Jednalo se o den narození nejmladšího dítěte a první dvě písmena z křestního jména obou rodičů. Následuje

část socio-demografická a obsahuje například otázky ohledně věku, povolání či počtu dětí. Následují otázky polouzavřené, kde je možné vyplnit jednu ze čtyř možností, či zaškrtnout „jiné“ a volbu dovysvětlit. Poslední čtyři otázky věnované volnému času, finanční situaci a spokojenosti ohledně rozložení RD jsou ve formě Likertovy škály s body 1–5. Otázky byly voleny na základě předchozího výzkumu v bakalářské práci (Richterová, 2020), jenž mapoval, které oblasti jsou pro rodiny s tímto uspořádáním důležité. Oporou nám také byly ostatní výzkumy provedené v českém prostředí (Nebáznivá, 2018; Nešporová, 2005; Maříková, 2009; Žofáková, 2021).

Pro ukázkou zde umístíme Obrázek č. 2 s několika otázkami z dotazníku.

Obr. 2: Ukázka Dotazník o uspořádání RD

The image shows three separate Likert scale questions, each enclosed in a light beige rounded rectangle. Each question has a title, a five-point scale with radio buttons, and two descriptive labels at the ends of the scale.

Question 1: "Na své koničky *". The scale ranges from 1 to 5. The left label is "nemám čas vůbec" and the right label is "mám čas stejně jako dřív".

Question 2: "Daří se mi i v tomto období odpočívát *". The scale ranges from 1 to 5. The left label is "zcela nesouhlasím" and the right label is "zcela souhlasím".

Question 3: "Naši finanční situaci bych popsala jako *". The scale ranges from 1 to 5. The left label is "zcela neuspokojivou" and the right label is "zcela uspokojivou".

8 SBĚR DAT A VÝZKUMNÝ SOUBOR

Hledali jsme páry, které se rozhodly, že na rodičovskou dovolenou půjde s dítětem otec a které toto uspořádání aktuálně mají. Výzkumný soubor byl získáván z české populace. Zaměřili jsme se na rodiče dětí do 4 let, neboť na rodičovské dovolené je možné být s dítětem do jeho 4. roku.

8.1 Proces sběru dat

Kritéria výběru výzkumného souboru

Výzkumný soubor tvoří páry rodičů, kde je otec aktuálně na rodičovské dovolené. Aktuální přítomnost otce na RD je pro nás podmínkou z toho důvodu, abychom mohli mapovat aktuální spokojenost páru. Domníváme se, že subjektivní prožívání spokojenosti je retrospektivně hůře zachytitelné a může být spíše zkreslené. V souboru jsou manželské i nesezdané páry, neboť velká část populace v současné době nevnímá v těchto dvou stavech rozdíl. Naši respondenti se spolu rozhodli založit rodinu, což považujeme za skutečnost, která vztahy (co se týče např. závazku či jistoty) vyrovnává. Podmínkou je, aby partneři žili ve společné domácnosti. Do výzkumu jsme zahrnuli pouze heterosexuální páry z důvodu možné participace dalších proměnných než u ostatních párů. Věk rodičů a počet dalších dětí v rodině nebyl do kritérií zahrnut, ale tyto skutečnosti jsou brány v potaz v diskuzi.

Výběr výzkumného souboru

Účastníky výzkumu jsme vybírali metodou příležitostného kriteriálního výběru. Kritériem zde byla právě aktuální přítomnost otce na rodičovské dovolené. Sběr dat probíhal online prostřednictvím Google formuláře. Otec na rodičovské dovolené je stále téměř výjimkou. Poslední statistika MPSV je z roku 2020 a podíl mužů, kteří pobírají rodičovský příspěvek je 1,8 % (MPSV, 2022). Zároveň neexistuje žádná databáze, která by otce na rodičovské dovolené sdružovala. Současně jsme potřebovali, aby nám dotazník vyplnila i partnerka otce, jenž je aktuálně na rodičovské dovolené. Museli jsme tedy oslovit větší množství různých skupin, abychom výzkumný soubor našli.

Nejprve byli osloveni rodiče v okolí a výběr pak pokračoval metodou sněhové koule. Následně byl umístěn inzerát s dotazníkem do rodičovských skupin a diskuzí na internetu.

Využili jsme také sociální sítě jako je Instagram a Facebook. Na Facebooku jsme rovněž umístili inzerát do rodičovských skupin, jako je *Výchova bez poražených*, *Celostní rodičovství*, *Táta v kondici* apod. Následně jsme také oslovili Bc. Lukáše Talpu, který působí jako lektor, odborný garant a projektový manažer v organizaci *Liga otevřených mužů*, který zveřejnil inzerát na stránkách *Ligy otevřených mužů*. Oslovili jsme také další organizace zabývající se podporou otců na rodičovské dovolené. O sdílení dotazníku jsme požádali i Dominika Landsmana, spisovatele a autora knihy *Deníček moderního fotra*, jehož nejčastějšími čtenáři jsou právě rodiče menších dětí. Také jsme dotazníky umístili do diskuzí ohledně rodičovské dovolené pod články této tematiky na iDnes.cz a Novinky.cz.

V řadě případů jsme komunikovali s partnerkami otců na rodičovské dovolené, které nám inzeráty s dotazníkem komentovaly. Uváděly však, že partner dotazník odmítl vyplnit, což je vzhledem k časové vytíženosti rodičů malých dětí pochopitelné. Zároveň muži se obecně výzkumů zúčastňují méně než ženy. Po tomto snažení se nám podařilo nalézt 61 respondentů, z toho 28 párů. Samotný sběr dat trval od listopadu 2021 do února 2022.

8.2 Proces čištění dat

Dotazník nám vyplnilo celkem 61 respondentů, 30 žen (49 %) a 31 mužů (51 %). Dotazník byl určen přímo pro vyplňování oběma partnery, proto nás téměř vyrovnané počty mužů a žen nepřekvapily. Dokonce v nepročištěném souboru bylo více mužů, což přisuzujeme tomu, že je dotazník přímo zaměřen na otce na rodičovské dovolené, a tak si jej právě muži mohli všimnout více.

Ze souboru bylo vyřazeno celkem 7 respondentů – 4 ženy a 3 muži, z toho 1 pár. Pár byl vyřazen z důvodu zpětného vyplnění, otec již nebyl na RD aktuálně. Z důvodu nemožnosti spárování s partnerem byly vyřazeny 2 ženy. Dalším důvodem pro vyřazení bylo duplicitní vyplnění (1 žena). Dále 1 muž doplnil smyšlené údaje a 1 muž vychovával dítě bez partnerky. Nebylo jej tedy možné zahrnout z důvodu zkoumání spokojenosti celého páru.

Výzkumný soubor pro další analýzu po pročištění dat tedy tvoří 54 respondentů.

8.3 Popis výzkumného souboru

Výzkumný soubor čítá celkem 54 respondentů, z toho 27 žen a 27 mužů. Průměrný věk žen v našem souboru je 32 let, průměrný věk mužů 35 let. Nejmladším respondentem je zde žena ve věku 23 let, nejstarším pak muž ve věku 45 let. Pro lepší přehled uvádíme Tabulku č. 1.

Tabulka č. 1: Deskriptivní charakteristiky souboru mužů a žen z hlediska věku

skupina	počet	průměr	sm. odch.	minimum	maximum
ženy	27	32	4,38	23	40
muži	27	34,96	5,45	24	45
celý soubor	54	33,48	5,12	23	45

Ve výzkumném souboru se nacházejí sezdané (21) i nesezdané páry (6). Respondenti uváděli informaci o tom, kolik let jsou partnery a kolik let z toho jsou manželé. Průměrná délka partnerství činí 10 let, manželství pak 6 let. Nejdelší manželství v našem souboru trvá 16 let, nejdelší partnerství 23 let. Nutno však podotknout, že se jedná o jeden a ten samý pár. Nejdelší partnerství u nesezdaného páru činí 17 let. V Tabulce č. 2 uvádíme hodnoty z hlediska délky vztahu pro celý výzkumný soubor. Kolonka „počet“ označuje počet jednotlivých respondentů.

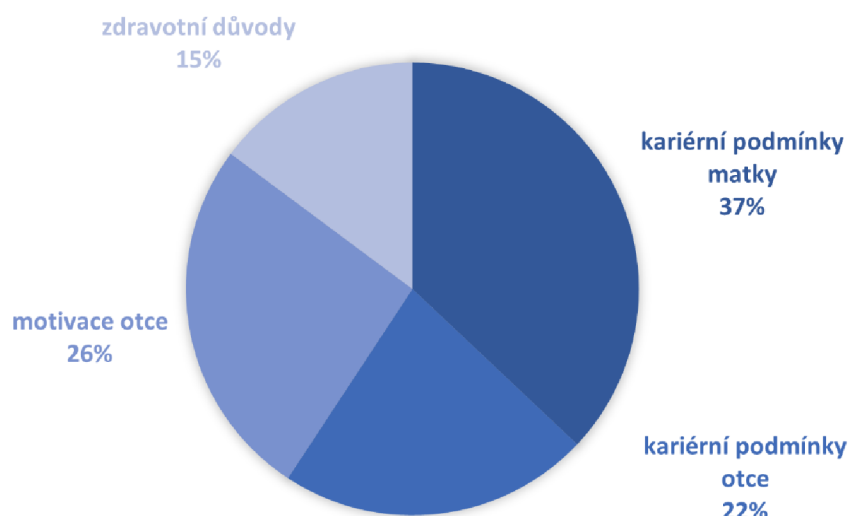
Tabulka č. 2: Deskriptivní charakteristiky souboru z hlediska délky vztahu

	počet	průměr	sm. odch.	minimum	maximum
partnerství	12	10,2	5,07	2	23
manželství	42	6,4	4,17	1	16

Co se týče **povolání respondentů**, nejčastěji uváděli, že jsou osoby samostatně výdělečně činné (8). Dále uváděli, že pracují jako zdravotnický personál (6) či jako sociální pracovníci (4).

Ženy a muži udávali odlišné důvody nástupu otce na RD. **Důvody nástupu otce na RD podle žen** jsou následující: kariérní podmínky matky (10), kariérní podmínky otce (6), motivace otce k nástupu na RD (7), zdravotní důvody (4). V dotazníku měli respondenti také možnost vyplnit kolonku „jiné“, čehož využily dvě ženy. Jednalo se o důvody: „*zachování duševního zdraví matky*“, „*vyhoření matky doma a současně otce v práci*“. Tyto důvody jsme pro analýzu dat zahrnuli do kategorie **zdravotní důvody**. Pro lepší přehlednost uvádíme graf v Obrázku č. 1.

Obrázek č. 1: Deskriptivní charakteristiky důvodů nástupu otce na RD podle žen

Důvody nástupu otce na RD podle mužů jsou následující: kariérní podmínky matky (6), podmínky otce (7), motivace (11), zdravotní důvody (3). Kolonku „jiné“ zde z výše uvedeného výčtu vyplnilo celkem 5 mužů. Jednalo se o důvody: „*chtěl jsem na poloviční úvazek, ale zaměstnavatel mi to neumožnil, tak už to tak nějak vyplynulo a jsem fulltime táta*“ – toto jsme zahrnuli do kategorie **kariérní podmínky otce**. Následující 4 důvody jsme zahrnuli do kategorie **motivace**:

„Dítě je daleko důležitější než kariéra, ale to většina populace nechápe.“

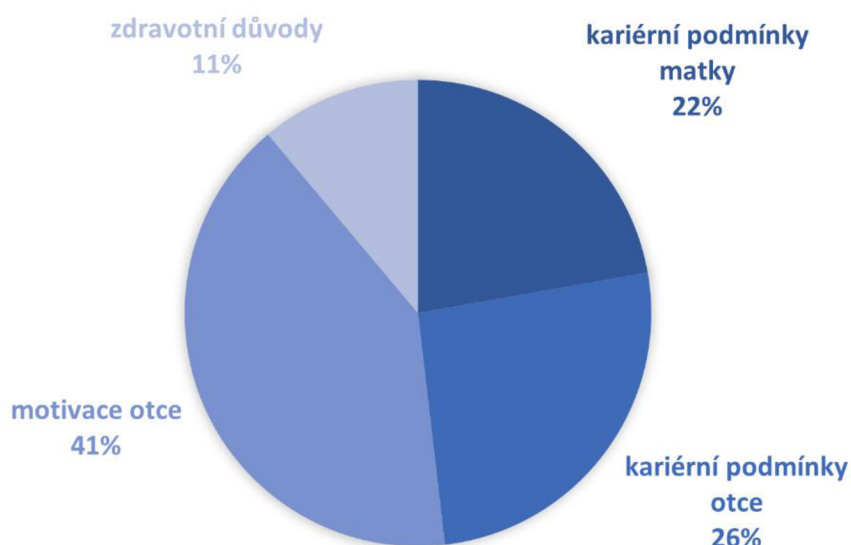
„Chtěl jsem jít na rodičovskou už s prvním dítětem, protože mi to přijde mnohem smysluplnější než ztrácet čas prací a nechat si život utíkat pod rukama, ale jako OSVČ bych musel ukončit rozjíždějící se podnikání a přerušit všechny těžce nabyté kontakty. S druhým dítětem to bylo jednodušší, protože podnikání už jede a nemusím se mu 100 % věnovat. Další důvod byl, že se přítelkyně chtěla po téměř třech letech vrátit do zaměstnání, takže nám přišlo jako ideální řešení, abych s druhým dítětem byl doma já.“

„zapojení otce, jako rovnocenného rodiče“

„chtěl jsem se se ženou střídat v práci i v péči“

Pro lepší přehlednost uvádíme graf v Obrázku č. 2.

Obrázek č. 2: Deskriptivní charakteristiky důvodů nástupu otce na RD podle mužů

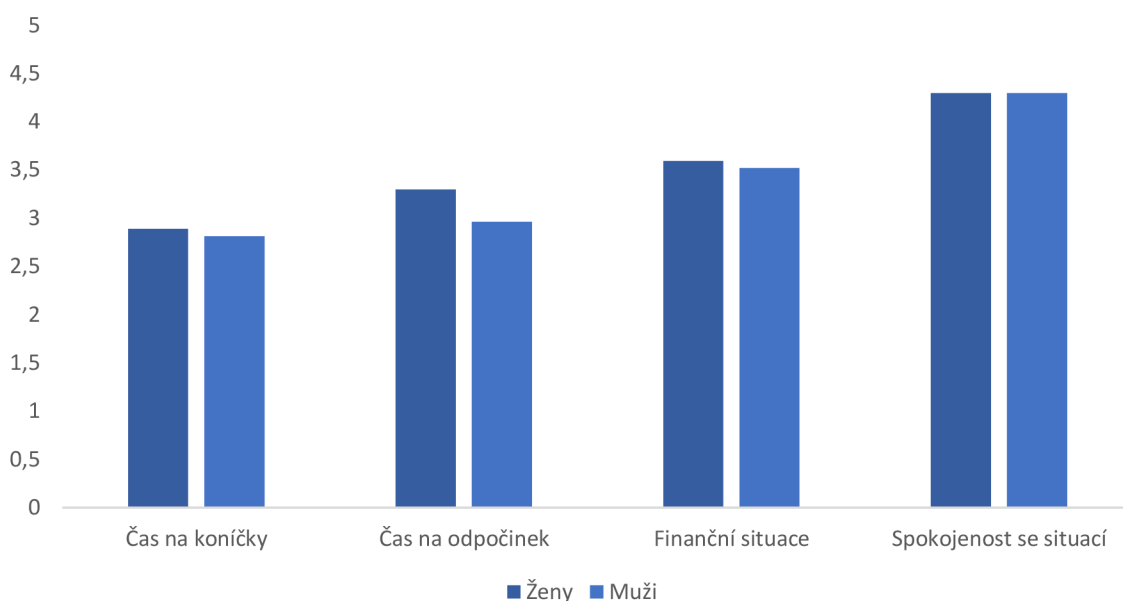
Délka RD: V našem souboru jsou nejvíce zastoupeny páry, kde je otec na RD 1 rok (10 párů), následně půl roku (7 párů) a 2 roky (7 párů) nejméně 3 roky a déle (3 páry).

Průměrný věk dítěte, kdy otec nastoupil na RD, je **9,5 měsíce**. A **průměrný počet dětí** činí **1,8**. Partneři v našem souboru mají nejméně 1 dítě a nejvíce 4 děti.

Pro většinu mužů z výzkumného souboru je tato rodičovská první, pouze 4 otcové z 27 již na RD byli.

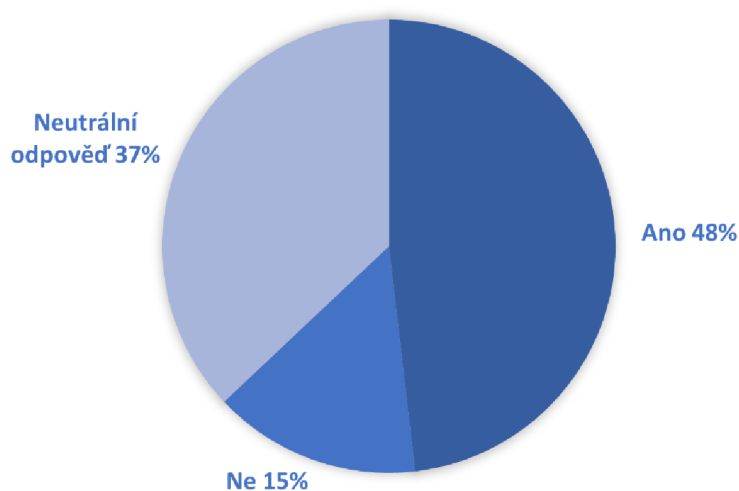
Na Obrázku č. 3 naleznete graf popisující průměrné hodnoty, které respondenti uváděli jako hodnocení množství času na koníčky, času pro odpočinek, hodnocení své finanční situace a spokojenost s rozložením RD na škále 1 –5.

Obrázek č. 3: Průměrné hodnocení respondentů

V následujícím grafu na obrázku č. 4 můžeme vidět, zdali by se respondenti rozhodli, aby šel **znovu na RD otec**.

Obrázek č. 4: Rozhodnutí respondentů ohledně opětovného nástupu otce na RD

8.4 Etické hledisko a ochrana soukromí

Všichni respondenti v našem výzkumném souboru byli plnoletí. Dotazník byl vyplňován anonymně. Na konci dotazníku byla kolonka s udělením souhlasu pro zpracování uvedených dat pouze pro účely výzkumu. Bez zaškrtnutí tohoto pole nebyla data do výsledného souboru zahrnuta. Data budou po obhájení diplomové práce smazána, aby se předešlo jejich zneužití. Na konci dotazníku byla také uvedena e-mailová adresa na autorku, na kterou mohli

respondenti napsat v případě dotazů či připomínek. Stejně tak mohli zanechat zprávu pod dotazníkem.

9 PRÁCE S DATY

Datovou matici pro výpočet jsme připravovali v programu MS Excel. Nejprve bylo nutné převést slovní odpovědi do číselné podoby. Některé z položek CSI se skórovaly reverzně. Následně jsme také sumaci dat vypočítali skóry *Indexu partnerské spokojenosti CSI-32* pro jednotlivé respondenty a následně také pro páry. Hodnoty spokojenosti pro páry jsme získali jako průměrnou hodnotu CSI obou partnerů. Bylo použito skórování autorů Funkové & Rogge (2007) s hodnotami 0-5. V položce první mohli respondenti hodnotit od 0 do 6, protože však 0 nikdo z respondentů nezvolil, byla hodnota 1 posunuta a skóry jsme zde vypočítali stejně jako v následujících položkách na škále od 0 do 5.

Index partnerské spokojenosti CSI-32 je metoda, která je určena především pro měření vztahové spokojenosti jednotlivců. Z tohoto důvodu ověřujeme hypotézy samostatně pro muže a ženy. Následně jsme provedli statistický test i pro páry a výsledky porovnali s jednotlivci.

Pro výzkumné účely jsme také vytvořili speciální kategorie. Jedná se o „**pocit zvládnání RD**“ muži. Respondenty uváděné hodnoty 1–5 jsme rozřadili do kategorií: 1–2 nezvládá, 3 neutrální pocity, 4–5 zvládá.

Dále jsme **pro účely testování celého páru** museli porovnat jednotlivé dvojice. Někteří jedinci z páru odpovídali jinak než jejich protějšky. V otázce **péče o dítě** odpovídali celkem 4 muži, že péči o dítě obstarávají spíše oni, jejich partnerky uvedly, že se dělí rovným dílem. Co se týče žen, odpověděla tak 1 žena, že se stará o dítě spíše ona, partner uvedl, že pečují rovným dílem. Neshody byly také v oblasti **péče o domácnost**, kde celkem 4 ženy odpověděly, že se starají o domácnost spíše ony, jejich partneři uvedli, že se dělí rovným dílem. Z důvodu, že vždy jeden z partnerů neuvedl, že by se dělili rovným dílem, byly tyto páry zařazeny do kategorie označující páry, které se v péči o domácnost či dítě rovným dílem nedělí.

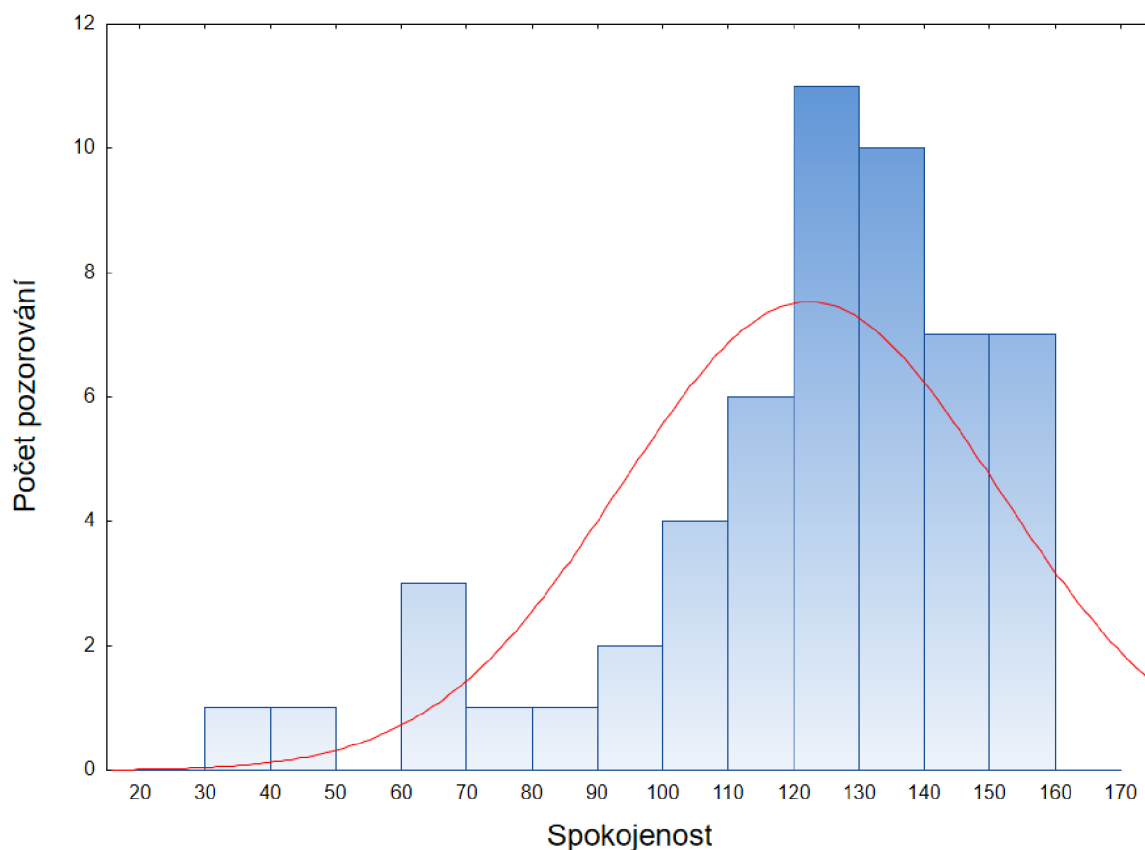
Následně byla data převedena do programu Statistica 13. V programu Statistica 13 byla data zobrazena v histogramu pro zjištění rozdělení souboru a pomocí Shapiro-Wilkova testu bylo potvrzeno normální rozdělení souboru.

Dále jsme v programu Statistica 13 použili *Studentův t-test* pro jeden výběr. Zvolený test s pětiprocentní hladinou významnosti jsme použili pro ověření všech hypotéz. Program nám jako výsledek poskytl oboustrannou p-hodnotu. V hypotézách pracujeme s jednostrannou alternativou, z toho důvodu jsme tedy všechny p-hodnoty vydělili dvojkou.

10 VÝSLEDKY

Průměrná hodnota spokojenosti výzkumného souboru je 121,8 se směrodatnou odchylkou 28,33. Autoři metody *CSI-32* Funková a Rogge (2007) udávají jako mezní hodnotu skóru v dotazníku 104,5. Tato hodnota označuje vztahy velmi nespokojené. Pod touto hranicí leželo z našeho souboru celkem 9 respondentů, tedy 16,6 %. Nejvyšší hodnota spokojenosti činí 157, nejnižší pak 33. Rozložení partnerské spokojenosti pro celý soubor je zobrazen v grafu na Obrázku č. 4.

Obrázek č. 4: Rozložení partnerské spokojenosti

Před samotným testováním hypotéz jsme otestovali normalitu dat pomocí zobrazení histogramu a Shapiro-Wilkova testu. Data měla normální rozdělení, pro testování hypotéz bylo tedy možné použití parametrického testu. Zvolili jsme *Studentův t-test* pro jeden výběr. Zvolený test, s pětiprocentní hladinou významnosti, jsme použili k otestování všech hypotéz.

Abychom měli jistotu, že test měřil správně, podrobili jsme výzkumnou metodu *CSI-32* výpočtu reliability vnitřní konzistence. Údaje reliability uvádíme pomocí koeficientu Cronbachova alfa. Nástroj *CSI-32* dosáhl uspokojivé reliability 0,97.

10.1 Testování hypotéz

V této kapitole budou představeny jednotlivé hypotézy a výsledky jejich statistického ověření. Pro ověření jsme se rozhodli použít Studentův t-test a všechny hypotézy byly ověřovány s pětiprocentní hladinou významnosti.

H1: Muži, kteří nastoupili na rodičovskou dovolenou z důvodu vlastní motivace, dosahují vyšší spokojenosti než ostatní muži.

Spokojenost je vyjádřena pomocí skóru CSI. Hledali jsme rozdíl ve spokojenosti mezi muži, jež nastoupili na RD z důvodu vlastní motivace a muži, jež nastoupili na RD z ostatních důvodů. **Nebyl nalezen statisticky významný rozdíl:** $t(25) = 1,517$; $p = 0,071$. Rozdíl mezi průměrnými hodnotami skupin vyjadřuje míra účinku $d = 0,59$.

Nulovou hypotézu nelze přijmout, k alternativní hypotéze se nelze vyjádřit.

H2: Ženy, jejichž partner nastoupil na rodičovskou dovolenou z důvodu vlastní motivace, dosahují vyšší spokojenosti než ostatní ženy.

Rozdíl spokojenosti jsme ověřili i u žen. Spokojenost žen byla vyjádřena pomocí skóru CSI. Hledali jsme rozdíl ve spokojenosti mezi ženami, jejichž partner nastoupil na RD z důvodu vlastní motivace a mezi ženami, jejichž partner nastoupil na RD z důvodů ostatních. Ve skórech spokojenosti **nebyl nalezen statisticky významný rozdíl:** $t(25) = 0,74$; $p = 0,234$. Rozdíl mezi průměrnými hodnotami skupin vyjadřuje míra účinku $d = 0,32$.

Nulovou hypotézu nelze přijmout, k alternativní hypotéze se nelze vyjádřit.

Kromě testování hlavních hypotéz jsme také provedli exploraci spokojenosti párů. Zajímala nás **souvislost mezi spokojeností celého páru a důvodem nástupu otce na RD**. Předpokládáme, že ty páry, kde otec nastoupil na RD z důvodu vlastní motivace, jsou spokojenější než páry ostatní. Při exploraci **nebyl nalezen statisticky významný rozdíl:** $t(25) = 0,974$; $p = 0,170$. Rozdíl mezi skupinami vyjadřuje míra účinku $d = 0,38$.

H3: Muži, kteří mají péči o dítě rovnoměrně rozdělenou se svou partnerkou, dosahují vyšší spokojenosti než ostatní muži.

Předpoklad, že muži, kteří mají péči o dítě rovnoměrně rozdělenou se svou partnerkou jsou spokojenější, než ostatní muži **nebyl potvrzen**. Číselné charakteristiky testu jsou: $t(25) = 0,841$; $p = 0,204$. Rozdíl mezi skupinami vyjadřuje míra účinku $d = 0,34$.

Nulovou hypotézu nelze přijmout, k alternativní hypotéze se nelze vyjádřit.

H4: Ženy, které mají péči o dítě rovnoměrně rozdělenou se svým partnerem, dosahují vyšší spokojenosti než ostatní ženy.

Stejnou hypotézu jsme ověřili i na souboru žen. Předpokládali jsme, že ženy, které mají rovnoměrně rozdělenou péči o dítě se svým partnerem, jsou spokojenější. **Nenalezli jsme statisticky významný rozdíl:** $t(25) = 0,086$; $p = 0,466$. Rozdíl mezi skupinami vyjadřuje míra účinku $d = 0,03$.

Nulovou hypotézu nelze přijmout, k alternativní hypotéze se nelze vyjádřit.

I v tomto případě byla provedena explorace spokojenosti **celého páru v souvislosti s rozdělením péče o dítě**. Naším předpokladem bylo, že ty páry, které mají rozdělenou péči o dítě rovnoměrně, vykazují vyšší spokojenost oproti párům, kde péči ve větší míře zastává pouze jeden z partnerů. Předpoklad jsme ověřili, ale **nebyl zde nalezen statisticky významný rozdíl**. Číselné charakteristiky testu jsou: $t(25) = 0,917$; $p = 0,184$. Rozdíl mezi skupinami vyjadřuje míra účinku $d = 0,37$.

Nulovou hypotézu nelze přijmout, k alternativní hypotéze se nelze vyjádřit.

H5: Muži, kteří mají péči o domácnost rovnoměrně rozdělenou se svou partnerkou, dosahují vyšší spokojenosti než ostatní muži.

Předpoklad, že muži, kteří mají péči o domácnost rovnoměrně rozdělenou se svou partnerkou jsou spokojenější, **byl statistickým testem potvrzen**. Skupina mužů, která má rovnoměrně rozdělenou péči o domácnost dosahuje signifikantně vyššího skóru spokojenosti než skupina mužů, kteří péči o domácnost se svou partnerkou rovnoměrně rozdělenou nemají. Číselné charakteristiky testu jsou: $t(25) = 1,854$; $p < 0,05$; $d = 0,76$.

Nulová hypotéza byla zamítnuta, přijímáme alternativní hypotézu.

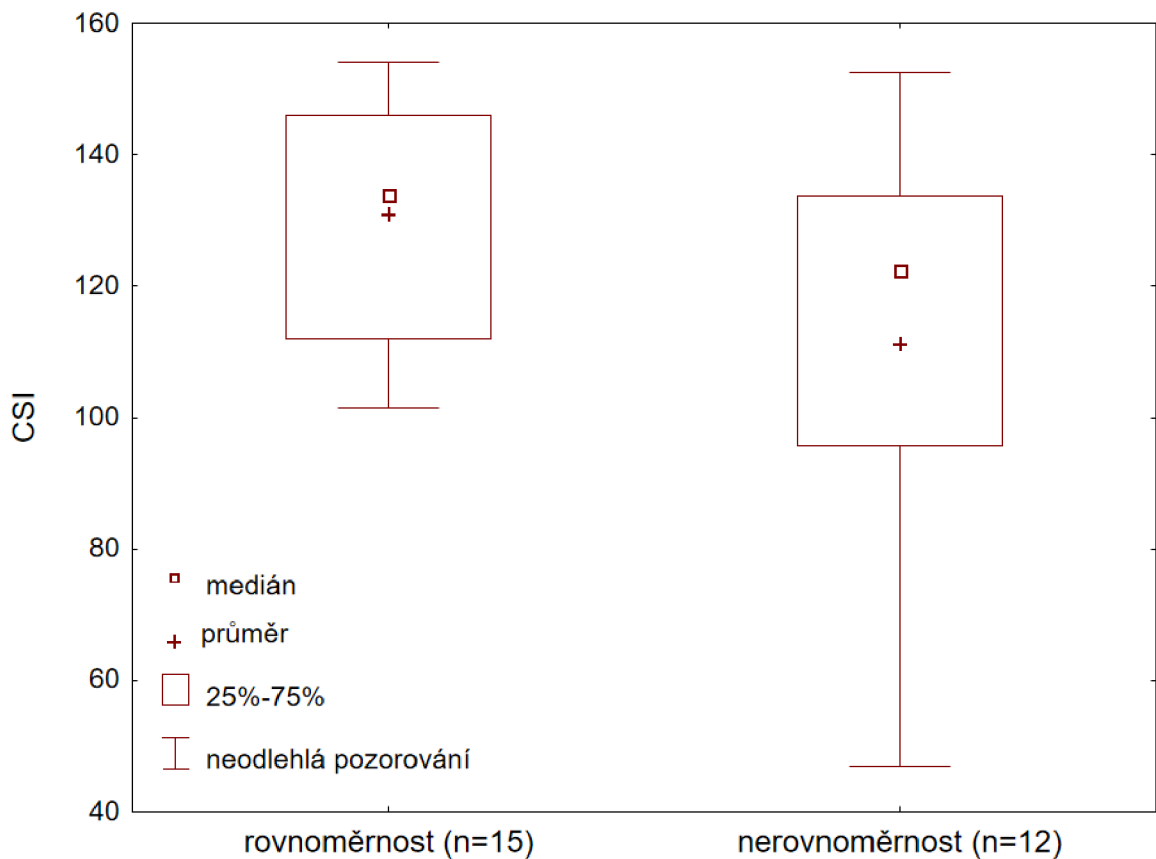
H6: Ženy, které mají péči o domácnost rovnoměrně rozdělenou se svým partnerem, dosahují vyšší spokojenosti než ostatní ženy.

Tento předpoklad nebyl statisticky potvrzen: $t(25) = 1,685$; $p = 0,052$. Rozdíl mezi skupinami vyjadřuje míra účinku $d = 0,65$.

Nulovou hypotézu nelze přijmout, k alternativní hypotéze se nelze vyjádřit

Ověřili jsme i souvislost mezi **rozdělením péče o domácnost** a spokojeností celého páru. Předpokládali jsme, že páry, které mají péči o domácnost rovnoměrně rozdělenou dosahují vyšší spokojenosti než páry, ve kterých o domácnost ve větší míře pečuje pouze jeden z partnerů. **Byl nalezen statisticky významný rozdíl.** Číselné charakteristiky testu jsou: $t(25) = 2,008$; $p < 0,05$. Rozdíl skupinami hodnotami vyjadřuje míra účinku $d = 0,78$. Zobrazení grafu pro exploraci párů podle rozdělení péče o domácnost naleznete na Obrázku č. 5.

Obrázek č. 5: Explorace souvislosti skóru CSI a rozdělení péče o domácnost pro páry

H7: Muži dosahují vyšší spokojenosti než ženy.

Tuto hypotézu jsme ověřovali na souboru 54 respondentů rozdělených na dvě skupiny dle pohlaví. Obě skupiny tvořilo 27 respondentů. Předpokládali jsme, že muži, kteří jsou na RD, jsou spokojenější než jejich partnerky. Ve spokojenosti partnerů však **nebyl nalezen žádný statisticky významný rozdíl**: $t(52) = 0,226$; $p = 0,411$; $d = 0,62$.

Nulovou hypotézu nelze přijmout, k alternativní hypotéze se nelze vyjádřit.

H8: Muži, kteří jsou na RD déle než 1 rok jsou spokojenější než ti muži, kteří jsou na RD kratší dobu.

Hypotéza byla statisticky otestována a **nebyl nalezen statisticky významný rozdíl** mezi spokojeností mužů, kteří jsou na RD alespoň jeden rok, a těmi, kteří jsou na RD déle: $t(25) = 0,366$; $p = 0,359$. Rozdíl mezi skupinami vyjadřuje míra účinku $d = 0,15$.

Nulovou hypotézu nelze přijmout, k alternativní hypotéze se nelze vyjádřit.

Pro lepší přehlednost deskriptivních statistik skupin a výsledků t-testů uvádíme Tabulku č. 3, kde se nachází zjištění k hypotézám H1-H8 a Tabulku č. 4 se statistikami k exploracím.

Tabulka č. 3: Souhrn deskriptivních statistik a výsledků testování hypotéz

Hypotéza	Deskriptivní statistiky			T-test			
	N	M	SD	T	df	p-hodnota	d
1 vlastní motivace (M) ostatní (M)	11 6	114,94 129,55	29,19 5,28	1,517	25	0,07	0,59
2 motivace otců (Ž) ostatní (Ž)	7 20	119,95 130,42	17,85 35,77	0,737	25	0,23	0,32
3 spol.: péče o dítě (M) ostatní: péče o dítě (M)	18 9	127,44 118,72	25,53 25,33	0,841	25	0,20	0,34
4 spol.: péče o dítě (Ž) ostatní: péče o dítě (Ž)	13 14	122,14 123,23	36,05 29,33	0,086	25	0,47	0,03
5 spol.: domácnost (M) ostatní: domácnost (M)	18 9	127,72 109,44	17,74 33,95	1,854	25	< 0,05*	0,76
6 spol.: domácnost (Ž) ostatní: domácnost (Ž)	15 12	131,66 111,42	20,45 40,68	1,685	25	0,05	0,65
7 muži spokojenost ženy spokojenost	27 27	120,89 122,67	25,2 32,1	0,226	52	0,41	0,62
8 RD alespoň 1 rok (M) RD kratší (M)	20 7	123,30 114,00	21,56 34,71	0,836	25	0,21	0,37

Poznámka: M a SD představují průměrný skóre a směrodatnou odchylku dané skupiny o velikosti N v inventáři CSI-32 (Couple Satisfaction Index); t – statistika t; df – počet stupňů volnosti; p – hodnota významnosti; d – míra účinku Cohenovo d; uvedené p-hodnoty jsou jednostranné

Tabulka č. 4: Souhrn deskriptivních statistik a výsledků explorační pro páry

Explorace párů	Deskriptivní statistiky			T-test			
	N	M	SD	T	df	p-hodnota	d
1 vlastní motivace	11	128,18	16,97	0,974	25	0,17	0,38
ostatní	16	118,00	31,53				
2 společně: péče o dítě	10	118,53	20,11	0,917	25	0,18	0,37
ostatní: péče o dítě	17	128,3	29,82				
3 společně: domácnost	15	130,87	16,60	2,008	25	< 0.05*	0,78
ostatní: domácnost	12	111,25	33,10				

Poznámka: M a SD představují průměrný skóre a směrodatnou odchylku dané skupiny o velikosti N v inventáři CSI-32 (Couple Satisfaction Index); t – statistika t; df – počet stupňů volnosti; p – hodnota významnosti; d – míra účinku Cohenovo d; uvedené p-hodnoty jsou jednostranné

11 DISKUZE

V naší práci jsme se zaměřili na to, jak jsou spokojeny páry, které se rozhodly pro netradiční uspořádání rodiny a na rodičovskou dovolenou nastoupil otec. Problematika otců na rodičovské dovolené je stále aktuálním tématem, hlavně co se týče otázek vhodnosti otce jako primárního pečovatele či genderové vyváženosti v rodinné a pracovní sféře. V bakalářské práci (Richterová, 2020) věnované otcům na rodičovské dovolené a jejich vztahu s dítětem se nám, mimo jiné, vynořilo téma spokojenosti samotného rodičovského páru. Zjistili jsme, že skutečnost, že byl na rodičovské dovolené otec, by mohla pozitivně přispět párové spokojenosti a rozhodli jsme se na tuto problematiku zaměřit více. Tato práce slouží jako doplnění mozaiky triády matka – otec – dítě. Následující kapitola je věnována bližšímu představení našich zjištění, jejich zasazení do širšího kontextu, a také limitům, které náš výzkum s sebou nese.

Základním předpokladem našeho výzkumu je myšlenka, že přítomnost otce na rodičovské dovolené ovlivňuje dynamiku rodiny, a s tím také spojenou spokojenost rodičovského páru. Hodnocení spokojenosti páru, zejména po narození dítěte, je poměrně složité, neboť zde hrají roli nejenom dvě osoby, které partnerství tvoří, ale i řada dalších faktorů. Pro měření spokojenosti jsme vybrali metodu *Couple Satisfaction Index CSI-32 (Index párové spokojenosti)*. Výběr metod pro měření spokojenosti je v českém prostředí velmi omezený a žádná z metod není určena přímo pro páry. Stejně tak metoda, kterou jsme vybrali, byla standardizována pouze pro měření vztahové spokojenosti jednotlivce. Naším záměrem však bylo porovnat i hodnoty pro celý pár. Rozhodli jsme se tedy zkoumat vztahovou spokojenost vždy nejprve pro jednotlivce, muže a ženu, a následně naše zjištění porovnat s výsledky, které přineslo zkoumání celého páru.

Ačkoliv je z výzkumů věnovaných spokojenosti páru po narození dítěte zřejmé, že celková spokojenost páru klesá, zejména nedostatkem volného času, spánku a novými povinnostmi, novopečení rodiče zažívají i jiné pocity, které na prožívané spokojenosti naopak přidávají (Dosse et. al., 2009; Keizer & Schenk, 2012). Přejít k rodičovství přispívá u partnerů k pocitu, že jsou tým a že jsou schopni výzvy, jako je narození nového potomka, zvládnout. (Affi et. al., 2016). Spolu s novým členem rodiny přichází také získání nových hodnot, kompetencí, pocitů úspěšnosti, radosti či smyslu života. I v našem výzkumu se respondenti

nacházeli spíše ve vyšším pásmu spokojenosti a uváděli vysokou spokojenost se situací i přesto, že hodnocení volného času, času pro koníčky či finanční situace, se pohybovalo spíše v neutrálních až negativních hodnotách.

Na základě zjištění, že po narození potomka dochází k většímu poklesu spokojenosti u žen než u mužů (Scheppingen et. al, 2018; Tweng et. al., 2004), jsme se rozhodli ověřit předpoklad, že muži dosahují vyšší spokojenosti než ženy. Tento předpoklad nebyl na našem výzkumném souboru potvrzen. Vysvětlením by mohla být právě přítomnost otce na rodičovské dovolené. Důvodem vyššího poklesu spokojenosti u žen byl podle odborníků nárůst povinností, pocity nezvládání či pocity, že jsou na péči samy. V případě otce na RD však mají partneři častěji pocit, že táhnou za jeden provaz a rodičovské povinnosti sdílí rovnějším dílem, což zvyšuje celkovou spokojenost páru (Alves et. al., 2009). To dokazují i odpovědi našich respondentů ohledně pocitu, že s partnerem tvoří tým. Na škále 1–5 byla nejčastější odpovědí právě pětka, tedy že respondenti zcela souhlasí, že se svým partnerem tvoří tým. Oporu také můžeme nalézt ve výsledcích výzkumu, který probíhal v Německu před a po reformě pro podporu nástupu otců na RD a zkrácení RD matkám. Matky, které měly dítě po reformě byly výrazně spokojenější se svým vztahem („Shared leave, happier parent couples?”, 2022).

Nejčastějším důvodem pro nástup otce na rodičovskou dovolenou bývá finanční situace rodiny. Může se jednat o skutečnost, že matka pobírá větší mzdu než otec, či jí není umožněno, aby se po rodičovské dovolené vrátila zpět na svou pozici. Častým důvodem také může být partnerčino podnikání či další vzdělávání. A ačkoliv by řada mužů na rodičovskou dovolenou nastoupila ráda, brání jim právě ekonomické důvody (Nebáznivá, 2018; Richterová, 2020; Šmídová, 2004; Trappe, 2013).

Tato zjištění částečně potvrzuje i náš výzkum. Nicméně jsme zjistili, že ženy a muži v našem souboru, přesto, že tvořili pár, hodnotili motivaci otce jít na RD odlišně. Ženy jako důvod nástupu otce na RD udávaly největší měrou právě kariérní podmínky matky. U mužů byla jako důvod nejčastěji uvedena jejich vlastní motivace pečovat o dítě. Tento nesoulad si vysvětlujeme tak, že prvotním důvodem mohly být patrně u těchto párů právě kariérní podmínky matky, avšak skutečnost, že je otec na RD pro páry reálnou možností, mohou vnímat muži jako svou vlastní motivaci. Stále je totiž zavedené, že na rodičovskou dovolenou chodí automaticky žena. Nezapomínáme ani na skutečnost, že u každé rodiny vedla k tomuto rozhodnutí řada příčin a nelze je jednoduše rozřadit do námi daných kategorií. Je tedy možné, že velkou roli zde hrály oba důvody a každý z partnerů se rozhodl

vybrat jiný. V souboru se také objevovaly zdravotní důvody či psychická pohoda matky, což bývá i dle Nebáznivé (2018) důvodem pro toto rodinné uspořádání.

Jestli má motivace otce při nástupu na RD souvislost se spokojeností páru, jsme se rozhodli ověřit. Vycházeli jsme z příspěvku autorů Fischer & Anderson (2012), kteří uvádí, že pokud rozhodnutí vycházelo z partnerovy motivace být s dítětem doma a čím méně bylo rozhodnutí ovlivněno partnerkou, tím lépe muži rodičovskou dovolenou prožívali. Tuto souvislost se nám však potvrdit nepodařilo. Důvodem mohl být právě výše zmíněný nesoulad v odpovědích mužů a žen. Tedy skutečnost, že i pro ty muže, kteří zaškrtili jako důvod nástupu na RD vlastní motivaci, mohly být tou první pohnutkou, proč nad tímto uspořádáním vůbec uvažovat, kariérní podmínky matky, které uváděly jejich partnerky.

Co nás dále překvapilo je prostor pro koníčky a volný čas otců. Jako jednu z výhod vidí otcové na RD více času pro své aktivity (Šmídová, 2004). Toto jsme si mohli potvrdit i v bakalářské práci, kde otcové shodně uváděli, kam všude je možné s sebou děti brát, a že by na tyto aktivity při zaměstnání neměli tolik času (Richterová, 2020). Avšak když jsme respondenty v našem výzkumu požádali o zaznamenání svého času pro koníčky a času pro odpočinek, nejčastější odpovědí bylo, že se jej otcům příliš nedostává. Ženy jej dle šetření mají o něco více. Vysvětlením by mohla být skutečnost, že zmíněné výzkumy, ve kterých otcové uvádí, že mají prostoru pro své koníčky dostatek, byly kvalitativní formou, tedy pro otce časově náročnější než náš výzkum kvantitativní formou. Vzorek mohl být zkreslený právě tím, že do výzkumu vstoupili pouze ti otcové, kteří mají dostatek času i na rozhovor. V našem výzkumu se nám podařilo obsáhnout větší počet respondentů, pro které nebylo vyplnění dotazníku až tak časově náročné.

Na spokojenost má také podíl rovnější sdílení rodičovských povinností. V našem výzkumu jsme se konkrétně zaměřili na sdílení péče o dítě a péče o domácnost. Respondenti muži, kteří uváděli, že mají péči o domácnost rovnoměrně rozdělenou se svou partnerkou vykazovali vyšší spokojenost. Stejně tak pokud jsme šetření prováděli pro celé páry. Toto zjištění je v souladu s autory Alves et. al. (2009), kteří uvádí, že sdílení rodičovských povinností je velmi důležité pro pocit důvěry a solidarity ve vztahu, což má přímý vliv na spokojenost páru. Také účastníci výzkumu bakalářské práce (Richterová, 2020), kteří byli tvoření otci se zkušenostmi z RD, toto podpořili. Popisovali, že díky tomu, že byli na RD se mezi nimi a jejich partnerkami prohloubila důvěra. Muži dokázali lépe pochopit, co všechno musí žena doma zvládnout a co role primárního pečovatele obnáší, ženy zas u svých partnerů oceňovali, že tuto roli dokázali zastat.

Souvislost mezi rovnoměrným rozdělením péče o domácnost a spokojeností u žen jsme testovali taktéž, avšak nebyl nalezen žádný statisticky významný rozdíl. Že je tento výsledek možný nám již napovídal výzkum Lidbecka et. al. (2018). Ten naměřil menší rodičovský stres u otců, kteří se významně podíleli na domácích a rodičovských povinnostech, avšak u žen tento rozdíl nalezen nebyl. Vysvětlením může být skutečnost, že ženy, které chodí na plný úvazek do zaměstnání by mohly očekávat, že partner, který zůstává doma na RD zastane větším dílem i péči o domácnost.

Co se týče sdílení péče o dítě, to je dle odborníků také stavebním kamenem pro spokojené páry. Alves et. al. (2009) uvádí, že otcové, kteří byli více zapojeni do péče o dítě vnímali sami sebe spíše jako součást týmu a jejich spokojenost byla vyšší. Naše tvrzení, že otcové, kteří mají péči o dítě rovnoměrně rozdělenou se svou partnerkou, jsou spokojenější, se nám nepodařilo potvrdit. Zejména však kvůli nedostatečnému souboru respondentů. Míra účinku uvedeného šetření napovídá, že pokud bychom soubor zvětšili, alternativní hypotézu bychom potvrdili. Vzhledem k základnímu souboru a obtížnosti získávání respondentů pro náš výzkum, jsme bohužel vyššího počtu respondentů nedosáhli. Důvodem také může být skutečnost, že v případě testování párů jsme museli rozřadit do kategorií i ty páry, které se neshodovaly. Pokud jsme tedy měli páry, kde ženy uváděly, že se o dítě stará spíše partner a partner uváděl, že pečují rovným dílem, zařadili jsme tento pár do kategorie nerovnoměrné rozdělení péče, což mohlo výsledek ovlivnit. Bylo by pochopitelné, že spokojenější mohou být také ty páry, kde o dítě více pečuje partner, vzhledem ke skutečnosti, že právě on je na RD.

Posledním specifíkem rodičovské dovolené, kterému jsme se věnovali, je její délka. Délka rodičovské dovolené má dle odborníků také vliv na její prožívání. Čím déle otcové na rodičovské dovolené byli, tím lépe ji prožívali (Fischer & Anderson, 2012). Ke stejnému závěru došla i studie věnující se výše zmíněné reformě v Německu. S prodloužením RD pro otce se prý spokojenost matek i otců zvyšovala ("Shared leave, happier parent couples?", 2022). V našem šetření jsme spokojenost otců, kteří byli na RD alespoň 1 rok porovnávali se spokojeností otců, kteří byli na RD kratší dobu, ale rozdíl ve spokojenosti jsme nenašli.

Pokud se však podíváme na konkrétní hodnoty spokojenosti otců, zjistíme, že nejvíce je otců, kteří jsou na RD půl roku a jsou mezi nimi 3 silně nespokojení. Následně 1 a 2 roky, zde je jeden silně nespokojený, a mezi otci, kteří jsou na RD 3 roky a déle, není žádný z respondentů silně nespokojený. Tito otcové jsou však pouze 4. Myslíme si tedy, že pokud

by byly počty otců v jednotlivých kategoriích podle délky RD vyrovnanější, mohli bychom dosáhnout jiných výsledů. Také výzkum z Německa pracoval pouze s otci, kteří využívali „otcovskou kvótu“, což je značně kratší doba strávená otcem doma, než když je na rodičovské dovolené. Na RD může otec situaci přivyknout, přestane to pro něho být něčím novým s omezenou dobou. Samozřejmě, i klasická rodičovská dovolená trvá pouze omezenou dobu, je však rozdíl, pokud nás čeká něco, co bude trvat měsíc, a něco, co bude trvat tři roky i déle. Zároveň tato problematika otevírá téma pro další výzkum, a to, jestli se opravdu spokojenost otců mění s délkou rodičovské dovolené, a pokud ano, tak co tyto změny zapříčiňuje.

Limity a přínosy výzkumu

Limity výzkumu spatřujeme zejména v poměrně malém počtu respondentů ($n = 54$), který byl pro účely testování vždy ještě dělen na polovinu ($n = 27$). Stejně tak výběr respondentů, prostřednictvím sněhové koule a příležitostného kriteriálního výběru, výzkumný soubor jistě ovlivnil.

Další omezení plyne z využití metody *CSI-32*, která není přímo určena pro testování obou partnerů. I když jsme v českém prostředí nenalezli metodu, která by byla pro naše testování vhodnější, museli jsme páry nejprve dělit na muže a ženy, a pak porovnávat s testováním páru, abychom se nedopustili zkreslení.

Také měření spokojenosti probíhalo pouze v jednom časovém úseku. Mohlo být tedy ovlivněno aktuální náladou respondentů. Bylo by zajímavé tyto páry sledovat dlouhodobě po celou dobu RD. Domníváme se, že naměřené hodnoty spokojenosti by pak mohly být stabilnější a bylo by možné pozorovat vliv délky RD na spokojenost.

Největší přínos výzkumu shledáváme ve zjištění, že páry s otcem na RD jsou spíše spokojené. Jak již bylo uvedeno, tyto páry se mohou setkávat se stigmatizací ze strany okolí. Mohou se setkávat s pocity viny ohledně nedostatečné péče o dítě ze strany ženy, či finančního nezajištění z hlediska muže. Považujeme za velmi důležité, že těmto rodinám, které uspořádání přizpůsobily svým potřebám, a ne společenským stereotypům, uspořádání prospívá a jsou spokojené. Výzkumná zjištění by mohla pomoci budoucím rodinám, které se rozhodují, kdo z partnerů půjde na rodičovskou dovolenou, v jejich rozhodování. Následně pak také při zvažování možných otázek ohledně rozdělení péče a dalších faktorů. Připravenost a komunikace totiž zásadně snižuje pokles spokojenosti po narození potomka, ať už je na RD matka či otec.

12 ZÁVĚR

Tato diplomová práce se zabývala celkovou spokojeností páru, je-li otec na rodičovské dovolené. Na základě analýzy a zpracování naměřených dat jsme došli k následujícím poznatkům:

- Mezi spokojeností mužů, kteří nastoupili na RD z vlastní motivace, a těch, kteří na RD nastoupili z jiných důvodů, nebyl nalezen rozdíl.
- Mezi spokojeností žen, jejichž partner nastoupil na RD z vlastní motivace, a těch, jejichž partner nastoupil na RD z ostatních důvodů, nebyl nalezen rozdíl.
- Mezi spokojeností žen a mužů, kteří mají rovnoměrně rozdělenou péči o dítě, a mužů a žen ostatních nebyl nalezen rozdíl.
- Muži, kteří mají rovnoměrně rozdělenou péči o domácnost se svou partnerkou, jsou spokojenější.
- Mezi spokojeností žen, které mají péči o domácnost rovnoměrně rozdělenou se svým partnerem, a žen ostatních, nebyl nalezen rozdíl.
- Páry, které mají péči o domácnost rovnoměrně rozdělenou jsou spokojenější než ostatní páry.
- Muži na RD dosahují stejné spokojenosti jako ženy.
- Mezi spokojeností mužů, kteří jsou na RD alespoň 1 rok, a mužů, kteří jsou na RD kratší dobu, nebyl nalezen rozdíl.

13 SOUHRN

Hlavním tématem této práce je otec na rodičovské dovolené a celková spokojenost páru.

Rodičovská dovolená je období následující po mateřské dovolené a slouží k prohloubení péče o dítě. Od roku 2001 je nástup na rodičovskou dovolenou umožněn i otcům. Možností také je, aby se partneři na rodičovské dovolené prostřídali či ji sdíleli. Rodičovský příspěvek může pobírat jen jeden z rodičů (MPSV, 2019).

Rodičovská dovolená může mít různou podobu či délku, což závisí na konkrétním státu, ve kterém je čerpána. Zemí, která je v souvislosti s rodičovskou dovolenou nejčastěji zmiňována, je Švédsko a dále pak také ostatní severské země, které jako první přišly s myšlenkou s nepřenositelnou rodičovskou dovolenou určenou pro otce. Tato dovolená je nazývána „father's quote“, tedy otcovská kvóta. Tato doba vyhrazená pro otce napomáhá tomu, aby se i muži mohli více podílet na péči o dítě. Tato politika významnou měrou přispívá genderové rovnosti v domácí i profesní a veřejné sféře (Sedláček & Plesková, 2008).

Podoba obou rodičovských rolí, matky i otce, se během let proměňovala. V tradičních společnostech je mateřství přirozenou a nevyhnutelnou součástí života ženy. Posláním, kterému je podřízeno vše ostatní. V současné euroamerické kultuře je doba zasvěcená mateřství chápána spíše jako etapa, po které se žena navrácí zpět do pracovního života (Šed'ová, 2003). Z historického hlediska byla role ženy nejprve podřízena muži. Až koncem 18. století získávají ženy lepší společenské postavení zejména jako manželky a matky. Postupem doby je mateřská role čím dál více velebena. Následně dochází k emancipaci žen a pracovnímu zapojení (Badinter, 1998).

Role otce se během let proměňovala také. Otec napříč historií představoval vzdálenou autoritu. Následkem industrializace a válek se pak od rodiny vzdálil ještě dál a břemeno péče převzala matka. Dnes se role otce a matky v mnohém setkávají a pohled společnosti se liší. Existují názory od nezastupitelnosti role otce a matky, až po jejich vzájemné prolínání. Badinterová (2005) mluví o „krizi mužství“. V souvislosti s péčí o dítě a genderovou vyvážeností souvisí i schopnost mužů přijmout ženské stránky své osobnosti a stát se vyrovnaným napříč těmito dvěma světy, což je dle Badinterové úkolem současného muže.

Pečovatelští otcové a aktivní otcovství je v dnešní době aktuálním tématem (Chmelařová, 2008).

Dále se věnujeme tvorbě vztahu dítěte s rodičem a více se pak zaměřujeme na vztah dítěte a otce. Na rozdělení rolí v rodině zaznívá více názorů, od tradičního pojetí rolí a jejich vzájemné nezaměnitelnosti, po rozdělení rolí bez ohledu na pohlaví partnerů. Bylo zjištěno, že pokud je v roli primárního pečovatele otec, vytváří se pouto mezi ním a dítětem obdobně jako s matkou či jiným primárním pečovatelem. Největší úskalí tkví ve změně primárního pečovatele, ke které většinou při přechodu otce na RD dochází. Attachment neboli citová vazba, která se utváří ve vztahu s rodičem, je pak pro dětský vývoj i následné fungování dospělého jedince stěžejní (Šulová & Zouche-Gaudron, 2003).

V závěru teoretické části této práce se zaměřujeme na spokojenost jako takovou, a hlavně na spokojenost partnerskou. Nejvíce výzkumů bylo věnováno negativním jevům v partnerství, důvodům rozpadu vztahu a rozvodům. Až v posledních desetiletích se zájem odborníků začíná obracet k tomu, co partnerství prospívá a co spokojená partnerství tvoří. Vliv mají osobnosti partnerů, komunikace a styly řešení konfliktů i fáze vztahu. Důležitými teoriemi, zajímáme-li se o partnerskou spokojenost, je Sternbergova triangulární teorie lásky a teorie vazby (Alves et al., 2019; Kratochvíl, 2009; Li et al., 2021).

Po narození dítěte prochází partnerský vztah mnohými změnami. Nový člen rodiny s sebou přináší nové povinnosti, kompetence a role. Řada autorů (Alves. Et. al., 2009; Dosse et. al. 2009; Tweng et. al., 2004) mluví o strmějším poklesu spokojenosti, než je tomu u bezdětných párů. Odborníci v souvislosti s příčinami poklesu spokojenosti mluví o modelu konfliktu rolí, modelu sexuální nespokojenosti či modelu finančních nákladů. Roli také hraje věk rodičů, počet dětí, partnerská komunikace apod. Nejvíce se pokles spokojenosti týká matek kojenců a rodin s vysokým socioekonomickým zázemím. Tato skutečnost je však více než vyvážena jinými zisky, jako je radost z narození a života potomka, získání nových kompetencí, smyslu života a životních hodnot (Twenge et. al., 2004).

Dosavadní výzkumy zabývající se spokojeností páru, je-li otec na rodičovské dovolené, či se významně podílí na péči, jsou realizovány hlavně v severských zemích, avšak ani ostatní země nezůstávají pozadu. Bylo zjištěno, že využití rodičovské dovolené otcem příznivě ovlivňuje spokojenost páru. Sdílení rodičovské dovolené usnadňuje oběma partnerům vzájemné porozumění. Roli přitom hraje délka rodičovské dovolené i otcova motivace k nástupu na RD (Fischer & Anderson, 2009). Nejčastějším důvodem nástupu otce na

rodičovskou dovolenou je finanční situace rodiny a kariérní podmínky matky. Prožívání rodičovské dovolené otci se nejčastěji odehrává ve dvou směrech: mateřská role je nenahraditelná a pro muže je role pečovatele náročnější, nebo je RD pojímána jako výzva, kterou si užívají (Šmídová, 2004).

Rozhodli jsme se zjistit, jak jsou páry, kde je otec na rodičovské dovolené, spokojené. Souběžně jsme se také zaměřili na faktory, které s prožívanou spokojeností mohou souviset. Do výzkumu jsme zahrnuli oba partnery rodičovského páru, podmínkou bylo, aby byl otec aktuálně na rodičovské dovolené. V současné době jsou na rodičovské dovolené necelá 2 % mužů, zbylou část osob na RD tvoří ženy (MPSV, 2022). Základní soubor tedy není příliš rozsáhlý. Účastníky výzkumu jsme vybírali metodou příležitostného kriteriálního výběru a metodou sněhové koule. Kritériem zde byla aktuální přítomnost otce na rodičovské dovolené. Dotazník vyplnilo celkem 61 respondentů. Po pročištění dat jsme pro výzkumné šetření našli 54 respondentů, tedy 27 párů.

Data jsme získávali od obou partnerů pomocí dotazníkové baterie, kterou tvořil *Dotazník rodičovského uspořádání* a *Index partnerské spokojenosti CSI-32*. Dotazník byl distribuován online, pomocí Google formuláře. *Index partnerské spokojenosti* je metoda autorů Funkové a Rogge (2007). Slouží pro měření vztahové spokojenosti. Dotazník rodičovského uspořádání je autorkou vytvořený a obsahuje doplňující otázky, které mapují následující oblasti:

- 1) Socio-demografické údaje
- 2) Rozhodnutí o rodičovské dovolené
- 3) Péče o dítě
- 4) Péče o domácnost
- 5) Volný čas
- 6) Finanční situace rodiny
- 7) Spokojenost ohledně rozložení rodičovské dovolené

Pro výzkumné účely jsme stanovili 8 hypotéz týkající se motivace otce nástupu na rodičovskou dovolenou, délky rodičovské dovolené a konkrétního rozložení péče o dítě a domácnost.

Data získaná dotazníkovým šetřením byla převedena na číselné hodnoty, a pomocí *Studentova t-testu* v programu Statistica 13 jsme porovnávali rozdíly mezi spokojeností

jednotlivých skupin dle stanovených hypotéz. Z měření metodou *CSI-32* jsme zjistili, že páry zahrnuté v našem výzkumném šetření jsou spíše spokojené.

Náš výzkum nenalezl rozdíly mezi spokojeností otců, kteří šli na RD z vlastní motivace a muži, kteří nastoupili na RD z jiných důvodů. Stejně tak mezi spokojeností jejich partnerek nebyl nalezen rozdíl. Rozdíl spokojenosti u žen a mužů jsme nenalezli ani podle rozdělení péče o dítě. Co se týče rozdělení péče o domácnost, byl nalezen rozdíl ve spokojenosti mužů a párů. Ti muži, kteří měli rovnoměrně rozdělenou péči o domácnost se svou partnerkou, byli spokojenější než muži, kteří měli péči o domácnost rozdělenou jinak. Stejně zjištění jsme našli i ve spokojenosti celých párů. Co se týče žen, rozdíl v naměřené spokojenosti nalezen nebyl. Ověřovali jsme také rozdíl spokojenosti mužů podle délky RD, avšak významný rozdíl jsme nenalezli.

Limity, které náš výzkum provázely, jsou následující. Dosáhli jsme poměrně malého vzorku ($n = 54$), který bylo nutno ještě rozdělit na dvě skupiny ($n = 27$). Důvodem byla hlavně velikost základního souboru a nelehkost tyto páry nalézt a do výzkumu je zapojit. Dále pak také měření spokojenosti pouze v jednom časovém úseku a využití metody *CSI-32*, která je určena předně pro jednotlivce.

Přínos práce vidíme ve shrnutí poznatků ohledně mužů na rodičovské dovolené a spokojenosti páru, a také zjištění spokojenosti těchto párů. Práce by tak mohla pomoci budoucím rodinám, které se rozhodují, který z rodičů půjde na rodičovskou dovolenou.

LITERATURA

1. Alves, S, Milek, A, Bodenmann, G, Fonseca, A, Canavarro, MC, Pereira M. (2019). Romantic attachment, dyadic coping, and parental adjustment across the transition to parenthood. *Pers Relationship*. (26) 286–309. <https://doi.org/10.1111/pere.12278>
2. Badinter, É. (2005). *XY: o mužské identitě*. Paseka.
3. Bachand, L. L., & Caron, S. L. (2001). Ties that Bind: A Qualitative study of Happy Long-Term Marriages. *Contemporary Family Therapy. An International Journal*, 23(1), 105–121.
4. Brandth, B., & Kvande, E. (2009). Gendered or Gender-Neutral Care Politics for Fathers? *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 624(1), 177–189.
5. Bünning, M. (2015). What Happens after the ‘Daddy Months’? Fathers’ Involvement in Paid Work, Childcare, and Housework after Taking Parental Leave in Germany, *European Sociological Review*, 31(6), 738–748.
6. Burgess, A. (2004). *Návrat otcovství: jak se stát moderním otcem*. Brno: Jota.
7. Corneau, G. (2012). *Chybějící otec, chybující syn: jak absence otce ovlivňuje utváření mužské identity*. Portál.
8. Česká správa sociálního zabezpečení (2022). *Otcovská poporodní péče*. Získáno 15. února 2022 z [cssz.cz](https://www.cssz.cz): <https://www.cssz.cz/otcovska>
9. Doss, B., Rhoades, G., Stanley, S., & Markman, H. (2009). The effect of the transition to parenthood on relationship quality: An 8year prospective study. *Journal of Personality and Social Psychology*, 96(3), 601–619.
10. Dudová, R. (2006). Rozporuplné diskurzy otcovství. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. 7(2)., 6–11.
11. Duvander, A., Neyer, G., Viklund, I., Andersen, S., Garðarsdóttir, O., (2019). Fathers’ Use of Parental Leave and Union Dissolution. *Eur J Popul*, 36(1): 1–25. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7018894/>
12. Eğeci, İ.S., Gençöz, T. Factors Associated with Relationship Satisfaction: Importance of Communication Skills. *Contemp Fam Ther* 28, 383–391 (2006). <https://doi.org/10.1007/s10591-006-9010-2>
13. Erikson, E. H. (c2015). *Životní cyklus rozšířený a dokončený: devět věků člověka*. Portál.

14. Eriksson, H. (2018). Fathers and Mothers Taking Leave from Paid Work to Care for a Child. *Economic Considerations and Occupational Conditions of Work (Version 1)*. Získáno 3. února 2020 ze Stockholm Research Reports in Demography: <https://doi.org/10.17045/sthlmuni.6079724.v1>
15. Evropský semestr – tematický přehled (2017). *Ženy na trhu práce*. Získáno 2. února 2020 z: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/european-semester_thematic-factsheet_labour-force-participation-women_cs.pdf.
16. Fagan, J., Day, R., Lamb, M. E., & Cabrera, N. J. (2014). Should researchers conceptualize differently the dimensions of parenting for fathers and mothers? *Journal of Family Theory & Review*, 6(4), 390–405.
17. Fischer, J., & Anderson, V. N. (2012). *Gender role attitudes and characteristics of stay-at-home and employed fathers*. *Psychology of Men & Masculinity*, 13(1), 16–31. Dostupné z: <https://psycnet.apa.org/record/2011-21460-001>
18. Foltýnová, P. (2018). Kult mateřství čili upřednostňování matek při svěřování dítěte do péče. (Diplomová práce). Dostupné z: https://is.muni.cz/th/kc3tf/Petra_Foltynova_-_DP.pdf
19. Föräldrapenning. (2019). *Forsakringskassan.se*. Získáno 13. února 2020: www.forsakringskassan.se/privatpers/foralder/nar_barnet_ar_fott/foraldrapennig
20. Haas L. & Hwang P. (2008) The Impact of Taking Parental Leave on Fathers' Participation In Childcare And Relationships With Children: *Lessons from Sweden, Community, Work & Family*, 11(1), 85–104.
21. Hamplová L. (2010). *Jaký je dnešní český otec*. Získáno 20. listopadu 2019 z lidovky.cz: <https://www.lidovky.cz/noviny/jaky-je-dnesni-cesky-otec>
22. Hoffman, L., Thornton, A., & Manis, J. (1978). The value of children to parents in the United States. *Journal of Population Behavioral, Social, and Environmental Issues*, 1(2), 91–131.
23. Huerta, M. C., Adema, W., Baxter, J., Han, W.-J., Lausten, M., Lee, R., & Waldfogel, J. (2014). Fathers' Leave and Fathers' Involvement: Evidence from Four OECD Countries. *European Journal of Social Security*, 16(4), 308–346. Dostupné z: <https://sci-hub.tw/10.1177/138826271401600403>
24. Chmelařová, H. (2008). *Tátové v historii*. In Sedláček, L., & Plesková, K. (Eds.). *Aktivní otcovství (26–35)*. Nesehnutí.
25. Janoušková, K., & Nosál, I. (2004). Krkavčí matky? Brno, *Obrazy dětství v dnešní české společnosti. Studie ze sociologie dětství*. (32) 16–48.

26. Johnson, M. D., Lavner, J. A., Mund, M., Zemp, M., Stanley, S. M., Neyer, F. J., Impett, E. A., Rhoades, G. K., Bodenmann, G., Weidmann, R., Buehler, J. L., Burriss, R. P., Wuensche, J., & Grob, A. (2021). Within-Couple Associations Between Communication and Relationship Satisfaction Over Time. *Personality and Social Psychology Bulletin*. <https://doi.org/10.1177/01461672211016920>
27. Jochmannová, L. (2021). *Trauma u dětí: kategorie, projevy a specifika odborné péče*. Grada.
28. Jones, C., Foley, S., & Golombok, S. (2021). Parenting and Child Adjustment in Families With Primary Caregiver Fathers. *Journal of Family Psychology*. <https://doi.org/10.1037/fam0000915>
29. Kafková, M. (2001). Rodičovská dovolená. Získáno 19. února, 2020 z *ePravo*: <https://www.epravo.cz/top/clanky/rodicovska-dovolena-5438.html>.
30. Kalousová, Z., & Štětovská, I. (2019). Možnosti měření spokojenosti v partnerských vztazích. *Kvalita Života*, 222–231.
31. Kebza, V. (2005). *Psychosociální determinanty zdraví*. Vyd. 1. Academia.
32. Keizer, R., & Schenk, N. (2012). Becoming a Parent and Relationship Satisfaction: A Longitudinal Dyadic Perspective. *Journal of Marriage and family*, 74(4), 759–773.
33. Kratochvíl, S. (2009). *Manželská a párová terapie*. Portál.
34. Kristková, A. Role otce v 21. století. (Diplomová práce). Dostupné z: <https://theses.cz/id/qohjyp/>
35. Komárková, S. (2016). Citová vazba v partnerském vztahu a v manželství: Využití teorie a výzkumu citové vazby v psychoterapii (Rigorózní práce). Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/1209>
36. Kotila, L. E., Schoppe-Sullivan, S. J., & Kamp Dush, C. M. (2013). Time in parenting activities in dual-earner families at the transition to parenthood. *Family Relations*, (62) 795–807.
37. Kubičková, K. (2003). Matkové: mateřští otcové. *Gender rovné příležitosti, výzkum*. 4(03–04), 1–3.
38. Langmeier, J., & Krejčířová, D. (2006). *Vývojová psychologie* (2., aktualiz. vyd). Grada.
39. Leonhardt, N. D., Rosen, N. O., Dawson, S. J., Kim, J. J., Johnson, M. D., & Impett, E. A. (2021). Relationship satisfaction and commitment in the transition to parenthood: A couple-centered approach. *Journal of Marriage and Family*. doi:10.1111/jomf.12785

40. Li, X., Curran, M.A., LeBaron-Black, A.B. et al. (2021). Couple-Level Attachment Styles, Finances, and Marital Satisfaction: Mediational Analyses Among Young Adult Newlywed Couples. *J Fam Econ Iss.* <https://doi.org/10.1007/s10834-021-09808-x>
41. Lidbeck, M., Bernhardsson, S. (2021). What happens to the couple relationship when sharing parental leave? A prospective, longitudinal study. *Scandinavian Journal of Psychology.* 62(1): 95–103. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7821291/#sjop12682-bib-0049>
42. Lidbeck, M., Bernhardsson, S., & Tjus, T. (2018). Division of parental leave and perceived parenting stress among mothers and fathers. *Journal of Reproductive and Infant Psychology,* 36(4), 406–420. <https://doi.org/10.1080/02646838.2018.1468557>
43. Mac Dougall, K., Beyene, Y., & Nachtigall, R. D. (2012). ‘Inconvenient biology:’ advantages and disadvantages of first-time parenting after age 40 using in vitro fertilization. *Human reproduction,* des007.
44. Mallon, G. P. (2004). *Gay Men Choosing Parenthood* [Online]. New York Chichester, West Sussex: Columbia University Press.
45. Matějček, Z. (2015). *Co děti nejvíc potřebují* (Vyd. 7). Portál.
46. Matějček, Z., & Pokorná, M. (1995). *Radosti a strasti: kojenci a batolata.* H&H.
47. Maternity pay and leave. (2018). *Gov.UK.* Získáno 2. února 2020 u Gov.UK: <https://www.gov.uk/maternity-pay-leave/leave>
48. Matoušková, L. (2012). *Psychologické aspekty vztahu otce a dcery* (Diplomová práce). Praha: Filosofická fakulta Univerzity Karlovy.
49. Maříková, H. (2009). *Pečující otcové: Příběhy plné odlišností.* Sociologický časopis/Czech Sociological Review, 45(01), 89–113.
50. McGoldrick, M., Carter, B., & Walsh, F. (2003). *Normal family processes: Growing diversity and complexity.*
51. Mečířová, L. (2019). *Rodičovská dovolená u nás a ve světě: Jsme na tom špatně?* Získáno 1. února 2020 z Finance.cz: <https://www.finance.cz/514142-rodicovska-ve-svete/>
52. Ministerstvo práce a sociálních věcí (2019). *Nemocenské pojištění v roce 2019.* Získáno 3. ledna 2022 z MPSV: <https://www.mpsv.cz/web/cz/nemocenske-pojisteni>
53. Ministerstvo práce a sociálních věcí (2020). *Rodičovský příspěvek.* Získáno 3. února 2022 z MPSV: <https://www.mpsv.cz/web/cz/-/rodicovsky-prispevek>

54. Ministerstvo práce a sociálních věcí (2021). *Vybrané statistické údaje, rodičovský příspěvek*. Získáno 1. února 2022 z MPSV: <https://www.mpsv.cz/vybrane-statisticke-udaje>
55. Murray, L. (2016). *Psychologie malých dětí: jak vztahy podporují vývoj dětí od narození do dvou let*. Stanislav Juhaňák – Triton.
56. Nebáznivá, B. (2018). Psychologické aspekty situace v rodinách s otcem na rodičovské dovolené. (Diplomová práce). Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/100279>
57. Nečasová, D. (2014). Veřejná sféra a genderová analýza po únoru 1948: příspěvek do diskuze. *Studia Historica Nitriensia*, 18(01), 62–75.
<https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=156659>
58. Nelson, K. E. (2014). *Children's Language*. [Online]. Psychology Press.
Dostupné z: <https://www.taylorfrancis.com/books/e/9781315802572>
59. Nešporová, O. (2005). *Harmonizace rodiny a zaměstnání. Rodiny s otci na rodičovské dovolené*. VÚPSV.
60. Novák, T. (2013). *O otcovské roli: význam otce v rodině*. Grada.
61. Novák, T., & Dvořáčková, B. (2009). *Vztah otce a dcery*. Grada.
62. O'Brien, M. (2016). *Comparative perspectives on work-life balance and gender equality*. New York, NY: Springer Berlin Heidelberg.
63. Olafsson, A., & Steingrimsdottir, H. (2020). How Does Daddy at Home Affect Marital Stability? *The Economic Journal*, 130(629), 1471–1500. Dostupné z: <https://sci-hub.se/https://doi.org/10.1093/ej/ueaa009>
64. Paquette, D. (2004). Theorizing the father-child relationship: Mechanisms and developmental outcomes. *Human Development*, (47) 193–219.
<https://doi.org/10.1159/000078723>
65. Parenthood in cee. Accace regional study. (2013). *Accace*. Dostupné z: https://accace.cz/wp-content/uploads/sites/5/2013/09/2013_Accace-Regional-Study-Parenthood-in-CEE-1.pdf
66. Pátková, S. (2016). Obraz mateřství v 19. století. *Antropowebzin* 113–117.
<https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/22249/1/Patkova.pdf>
67. Patterson, C. J. (2000), Family Relationships of Lesbians and Gay Men. *Journal of Marriage and Family*. Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/action/showCitFormats?doi=10.1111%2Fj.1741-3737.2000.01052.x>

68. Petts, R. J., & Knoester, C. (2019). Are Parental Relationships Improved if Fathers Take Time Off of Work After the Birth of a Child? *Social Forces*, 98(3), 1223–1256. Dostupné z: <https://sci-hub.tw/https://doi.org/10.1093/sf/soz014#>
69. Petts, R.J. and Knoester, C. (2019), Paternity Leave and Parental Relationships: Variations by Gender and Mothers' Work Statuses. *Journal of Marriage and Family* (81) 468–486. <https://doi.org/10.1111/jomf.12545>
70. Petts, R. J., Knoester, C., & Waldfogel, J. (2020). Fathers' Paternity Leave-Taking and Children's Perceptions of Father-Child Relationships in the United States. *Sex Roles*, 82(3–4), 173–188.
71. Podíl otců na rodičovské dovolené roste jen nepatrně. Přispívá k tomu finanční nevýhodnost i stereotypy. (2017). *iRozhlas*. Získáno 12. února 2020 z iRozhlas: <http://irozhl.as/9bp>.
72. Porges, S. W. (2011). *The polyvagal theory: Neurophysiological foundations of emotions, attachment, communication, and self-regulation*. Norton series on interpersonal neurobiology. WW Norton & Company.
73. Pouthas, V., & Jouen, F. (2000). *Psychologie novorozence: [chování nejmenšího dítěte a jeho poznávání]*. Grada.
74. Pregnancy and parental leave (2019). *Department of labour and industry – DLI. FMLA*. Získáno 2. února 2020 z: <https://www.dli.mn.gov/business/employment-practices/pregnancy-and-parental-leave-fmla>.
75. Procházka, Jiří (2014). Homoparentalita, rodičovství leseb a gayů v českém kontextu. *XII. Národní konference o manželském, partnerském a rodinném poradenství. Současné podoby partnerského a rodinného soužití*. Univerzita Palackého v Olomouci.
76. Radimská, R. 2002. „Mateřství, otcovství a moc.“ *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, 3 (4): 1–3. Dostupné z: <https://www.soc.cas.cz/publikace/materstvi-otcovstvi-moc>.
77. Raley, R.K., Crissey, S. and Muller, C. (2007), Of Sex and Romance: Late Adolescent Relationships and Young Adult Union Formation. *Journal of Marriage and Family*, (69) 1210–1226. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2007.00442.x>
78. Rejchrtová, A. (2010). Přítomnost otce u porodu – trend či svobodná volba z pohledu muže. (Bakalářská práce). Dostupné z: <https://theses.cz/id/a3deny/>.

79. Richterová, S (2020) Otec na rodičovské dovolené a jeho vztah s dítětem. (Bakalářská práce). Dostupné z:
https://theses.cz/id/3rkb6p/BDP_Richterova_Otec_na_rodicovske_dovolene_a_jeho_vztah_s.pdf.
80. Rodičovství v Evropě, (2019, 6. května). Evropa v datech.cz. Dostupné z:
<https://www.evropavdatech.cz/clanek/14-rodicovstvi-v-evrope/>
81. Rouyer, V., Frascarolo, F., Zaouche-Gaudron, C., & Lavanchy, C. (2007). Fathers of girls, fathers of boys: Influence of child's gender on fathers' experience of engagement in, and representations of paternity. *Swiss Journal of Psychology / Schweizerische Zeitschrift für Psychologie / Revue Suisse de Psychologie*, 66(4), 225–233.
82. Rousseau, J. J. (1926). *Emil, čili, O výchování*. R. Promberger.
83. Sedláček, L., & Plesková, K. (Eds.). (2008). *Aktivní otcovství*. Nesehnutí.
84. Shared leave, happier parent couples? Parental leave and relationship satisfaction in Germany. *Journal of European Social Policy*, 1. <https://doi.org/10.1177/09589287211056187>
85. Schoppe-Sullivan, S. J., & Fagan, J. (2020). The evolution of fathering research in the 21st century: Persistent challenges, new directions. *Journal of Marriage and Family*, 82(1), 175–197.
86. Schore, A., McIntosh, J. (2011). Family law and the neuroscience of attachment, part I. *Family Court Review*, (49) 501–512. <https://doi.org/10.1111/j.1744-1617.2011.01387.x>
87. Slovensko – Starostlivosť o dieta. (2021) *Ec.europa.eu* Získáno 17. února 2022 z:
<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1127&langId=sk&intPageId=4761>
88. Sobotková, I. (2007). *Psychologie rodiny* (2., přeprac. vyd). Portál.
89. Sobotková, I. (2012). *Průvodce rodičovstvím*. Eva Klimovičová ve spolupráci s nakl. Adamira.
90. Stacey, J. & Biblarz T. (2001). (How) Does the Sexual Orientation of Parents Matter? *American Sociological Review*, 66(2). Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/2657413>.
91. Stackeová, D., & Böhmová, M. (2010). Psychologické aspekty přítomnosti otců u porodu. *Psychosom*, 8(4), s. 253–278. Dostupné z: <https://www.psychosom.cz/54-archiv/298-stackeova-d-bohmova-m-psychologicke-aspekty-pritomnosti-otcu-u-porodu-teorie-4-2010>.

92. Šed'ová, K. (2003). Mateřství jako pozitivní hodnota a žitý svět. *Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity*. 11–27.
https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/104538/U_Paedagogica_08-2003-1_4.pdf
93. Šmídová, I. (ed.). 2008. „Pečovatelská otcovství: zkušenost a genderové vztahy.“ *IVRIS Papers* 8(1). FSS MU.
94. Šulová, L., & Zaouche-Gaudron, C. (2003). *Předškolní dítě a jeho svět: L'enfant d'âge préscolaire et son monde*. Karolinum.
95. Teusen, G., & Goze-Hänel, I. (2015). *Prenatální komunikace* (Vydání druhé). Portál.
96. Thorová, K. (2015). *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Portál.
97. Trappe, H. (2013). Fathers who claim parental leave benefits: Only a matter of economic considerations? *Zeitschrift Für Soziologie*, 42(1), 28–51.
 Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=psych&AN=2013-07411-002&lang=cs&site=ehost-live>.
98. TZ: Index rovnosti žen a mužů 2021: Česko má v rovnosti žen a mužů stále co zlepšovat. (2021) *Vláda.cz*. Získáno 17. února 2022 z:
<https://www.vlada.cz/cz/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/aktuality/tz-index-rovnosti-zen-a-muzu-2021-cesko-ma-v-rovnosti-zen-a-muzu-stale-co-zlepsovat-191474/>
99. Ústředný portál verejnej správy – UPVS (2017). *Materská dovolenka a rodičovská dovolenka*. Získáno 12. února 2020 ze slovensko.sk, Ústředný portál verejnej správy: https://www.slovensko.sk/sk/agendy/agenda/_materska-dovolenka-a-rodicovsk.
100. Valouchová, A. (2007). Aktivní otcovství: Téma, o němž se začíná mluvit. *Gender studies*. Získáno 1. února 2020 z Gender studies:
<http://genderstudies.cz/cz/publikace/vyzkum>.
101. van Scheppingen, M. A., Denissen, J. J. A., Chung, J. M., Tambs, K., & Bleidorn, W. (2018). Self-esteem and relationship satisfaction during the transition to motherhood. *Journal of Personality and Social Psychology*, 114(6), 973–991. <https://doi.org/10.1037/pspp0000156>
102. Veinbender, K. (2021). Rozdíl mezi platy žen a mužů se zužuje. Nezaměstnaných žen ale přibývá. *E15.cz*. Získáno 17. února 2022 z: <https://www.e15.cz/domaci/rozdil-mezi-platy-zen-a-muzu-se-zuzuje-nezamestnanych-zen-ale-pribyva-1384722>

103. Wall, K., & Leitão, M. (2017). Fathers on leave alone in Portugal: Lived experiences and impact of forerunner fathers. In *Comparative Perspectives on Work-Life Balance and Gender Equality*. Springer, Cham. 45–67.
104. Yeh, H., Lorenz, F.O., Wickrama, K.A. S., Conger, R.D., & Elder, G.H. (2006). Relationships among sexual satisfaction, marital quality, and marital instability at midlife. *Journal of Family Psychology*, (20) 339–343. Dostupné z: <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000238333900019?SID=C5orbTxfrwdZwMyXav9>
105. Yoo, H., Bartle-Haring, S., Day, R. & Gangamma R. (2014) Couple Communication, Emotional and Sexual. *Journal of Sex & Marital Therapy*. 40 (4) 275–293. <https://doi.org/10.1080/0092623X.2012.751072>
106. Zoja, L. (2017). *Soumrak otců: archetyp otce a dějiny otcovství* (V českém jazyce vydání druhé, rozšířené a revidované autorem). Prostor.
107. Žofáková, A. (2021). Otcové na rodičovské dovolené, jejich interpersonální postoje, hodnoty a tendence. (Rigorózní práce). Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/125896>

PŘÍLOHY

Příloha 1: Abstrakt diplomové práce v českém jazyce

Příloha 2: Abstrakt diplomové práce v anglickém jazyce

Příloha 3: Úvodní text k dotazníkové baterii

Příloha 4: Ukázka Dotazníku o uspořádání rodičovské dovolené

Příloha 5: Český překlad dotazníku Couples Satisfaction Index CSI-32

Příloha 1: Abstrakt diplomové práce v českém jazyce

ABSTRAKT DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce: Otec na rodičovské dovolené a celková spokojenost páru

Auto práce: Bc. Sabina Richterová

Vedoucí práce: PhDr. Marek Kolařík, Ph.D.

Počet stran a znaků: 74, 144 385

Počet příloh: 5

Počet titulů použité literatury: 106

Abstrakt: Předmětem této diplomové práce je otec na rodičovské dovolené a celková spokojenost páru. Cílem práce je zjistit spokojenost těch rodičovských párů, kde je aktuálně na rodičovské dovolené otec. Také se zaměřujeme na uspořádání rodičovské dovolené a faktory, které mohou hrát v prožívané spokojenosti roli. Ve výzkumu je aplikována kvantitativní metodologie. Respondenti byli vybráni formou příležitostného výběru. Do výzkumného souboru jsme zahrnuli celé páry, podmínkou byla aktuální přítomnost otce na rodičovské dovolené. Pro sběr dat byla použita dotazníková baterie tvořena Dotazníkem o uspořádání RD a Indexem partnerské spokojenosti CSI-32. Studentův t-test nenalezl rozdíly mezi spokojeností mužů, kteří nastoupili na RD z důvodu vlastní motivace a mužů, kteří nastoupili z ostatních důvodů. Rozdíl nebyl nalezen ani ve spokojenosti jejich partnerek. Stejně tak nebyl nalezen rozdíl ve spokojenosti, co se týče péče o dítě. Muži, kteří měli péči o domácnost rovnoměrně rozdělenou byli spokojenější, ve spokojenosti žen tento rozdíl nalezen nebyl. Nebyl nalezen rozdíl ve spokojenosti ani na základě délky RD či mezi spokojeností mužů a žen.

Klíčová slova: rodičovská dovolená; partnerská spokojenost; otec na rodičovské dovolené

Příloha 2: Abstrakt diplomové práce v anglickém jazyce

ABSTRACT OF THESIS

Title: Father on parental leave and overall satisfaction of the couple

Author: Bc. Sabina Richterová

Supervisor: PhDr. Marek Kolařík, Ph.D.

Number of pages and characters: 74, 144 385

Number of appendices: 5

Number of references: 106

Abstract: The subject of this master's thesis is a father on parental leave and overall satisfaction of a couple. The goal of the thesis is to find out the satisfaction of those parental couples where the father is currently on parental leave. We also focus on the arrangement of parental leave and factors that may play a role in satisfaction. Quantitative methodology is applied in research. Respondents were selected through occasional sampling. Only couples where the father is currently on paternal leave were included in the research. A questionnaire battery consisting of the Family Arrangement Questionnaire and the CSI-32 Couples Satisfaction Index was used for data collection. The student's t-test did not find differences between the satisfaction of men who entered the parental leave due to their own motivation and men who entered for other reasons. There was no difference found in the satisfaction of their partners either. Likewise, no difference was found in satisfaction when it came to caring for a child. Men who take the same part in caring of household as their counterpart were more satisfied, while it did not have any effect on women's satisfaction. The length of parental leave had no impact on couple's satisfaction at all.

Key words: parental leave; partner satisfaction; father on parental leave

Příloha 3: Úvodní text k dotazníkové baterii

Dobrý den, vítám Vás u dotazníku, který je zaměřen na celkovou spokojenost páru, je-li otec na rodičovské dovolené. V současné době jsou na rodičovské dovolené asi 2% otců. Tato nová situace má přirozeně vliv i na podobu vztahu páru. Ve své diplomové práci se právě touto problematikou zabývám a jsem Vám velmi vděčná, že jste se rozhodl/a dotazník vyplnit. V případě jakýchkoliv dotazů či zájmu o to, jak výzkum dopadl, mě neváhejte kontaktovat na emailové adrese: richterova.sabi@gmail.com.

Všechny odpovědi, které zde uvedete jsou anonymní a slouží pouze pro účely výzkumu. Po vyhodnocení dat budou všechny dotazníky smazány, aby nedošlo k jejich zneužití.

Dotazník je rozdělen do tří sekcí: První část obsahuje biografické údaje, druhá část otázky ohledně rodičovské dovolené, třetí část otázky ohledně spokojenosti Vašeho vztahu. Dotazník zabere asi 15 minut.

Příloha 4: Ukázka Dotazníku o uspořádání rodičovské dovolené

Důvody pro nástup otce na rodičovskou dovolenou byly následující: (pokud důvodů bylo více označte ten, který považujete za nejdůležitější) *

- kariérní podmínky matky (například vyšší plat, nemožnost odejít na RD, kariéra, ...)
- kariérní podmínky otce (například nespokojenost v zaměstnání, lepší podmínky pro rodičovskou, možnost spojení RD s rodičovskou, odchod ze zaměstnání)
- motivace (otec si chtěl RD také zkusit, toužil po ní více, ...)
- zdravotní důvody
- Jiné: _____

Na rodičovskou dovolenou otec nastoupil: *

- rád, těšil se
- s neutrálními pocity, nevadilo by mu ani jít do zaměstnání ani na RD
- byl donucen okolnostmi, situací, osobami..
- Jiné: _____

Jsem s naším rozhodnutím o uspořádání rodičovské dovolené: *

	1	2	3	4	5	
zcela nespokojena	☐	☐	☐	☐	☐	velmi spokojena

Celý dotazník dostupný z: <https://forms.gle/83e963usUyDozwHF7>

**Příloha 5: Český překlad dotazníku Couples Satisfaction Index CSI-32
(Funk & Rogge, 2007 in Komárková, 2016)**

2. Označte míru spokojenosti ve Vašem vztahu, uvážíte-li všechny aspekty.

Naprosto nešťastný	Velmi nešťastný	Trochu nešťastný	Šťastný	Velice šťastný	Naprosto šťastný	Dokonalý

Většina lidí má ve svém vztahu neshody. Prosím, označte na následující škále přibližnou míru shody nebo neshody mezi Vámi a Vaším partnerem v následujících kategoriích:

	Vždy se NEshodneme	Téměř vždy se NEshodneme	Často se NEshodneme	Většinou se shodneme	Téměř vždy se shodneme	Vždy se shodneme
2. Množství společně stráveného času						
3. Rozhodování o důležitých věcech						
4. Projevy lásky, náklonnosti						

	Nikdy	Výjimečně	Někdy	Spíše častěji než méně často	Většinu času	Vždy
5. Obecně, jak často si myslíte, že Vám je spolu dobře						
6. Jak často byste si přál(a), aby Váš vztah vůbec nezačal?						

	Vůbec NEsouhlasím	Jen částečně souhlasím	Poměrně souhlasím	Z velké části souhlasím	Téměř zcela souhlasím	Zcela souhlasím
7. Ještě pořád cítím silnou blízkost mezi mnou a mým partnerem.						
8. Kdybych mohl(a) vrátit čas, vzal(a) bych si stejného partnera / žil(a) bych / chodil(a) bych se stejným partnerem.						
9. Náš vztah je pevný.						
10. Někdy přemýšlím, zda na mě někde čeká někdo jiný.						

11. Ve vztahu se svým partnerem jsem šťastný/á.						
12. Se svým partnerem mám vřelý a příjemný vztah.						
13. Neumím si představit, že by můj vztah s partnerem skončil.						
14. Mám pocit, že se svému partnerovi mohu svěřit prakticky se vším.						
15. Nedávno jsem začal(a) mít pochybnosti o našem vztahu.						
16. Můj partner je pro mě ideálem pro milostný vztah.						
17. Mám pocit, že se svým partnerem tvoříme „tým“.						
18. Nedokáži si představit, že by mě kdokoliv jiný dokázal učinit tak šťastným/šťastnou jako můj partner.						

	Vůbec	Trochu	Částečně	Z velké části	Téměř úplně	Úplně
19. Jak uspokojující je Váš vztah s Vaším partnerem?						
20. Jak dobře se daří Vašemu partnerovi uspokojovat Vaše potřeby?						
21. Jak moc Váš vztah odpovídá Vaším původním očekáváním?						
22. Obecně, jak spokojený/á jste ve Vašem vztahu?						

23. Jak dobrý je Váš vztah v porovnání se vztahy ostatních?

Horší než ostatní vztahy (velmi špatný)						Lepší než ostatní vztahy (velmi dobrý)

	Nikdy	Méně než 1x měsíčně	1x nebo 2x měsíčně	1x nebo 2x týdně	1x denně	Častěji
24. Jak často si užíváte společnost svého partnera?						

25. Jak často si Vy a Váš partner užijete společnou legraci?							

Pro každou z následujících položek vyberte takovou odpověď, která nejlépe popisuje, jaký máte pocit ze svého vztahu. Na položky odpovídejte na základě svého prvního dojmu a bezprostředních pocitů, které z ní máte.

26. ZAJÍMAVÝ							NUDNÝ
27. ŠPATNÝ							DOBRY
28. NAPLŇUJÍCÍ							PRÁZDNÝ
29. OSAMĚLÝ							PŘÁTELSKÝ
30. PEVNÝ							KŘEHKÝ
31. ODRAZUJÍCÍ							NADĚJNÝ
32. RADOSTNÝ							SKLIČUJÍCÍ